

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sidotusta pitkäaikaissäästämisestä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä. Laissa säädettäisiin oikeudesta tarjota laissa tarkoitettuja pitkäaikaissäästämissopimuksia, sopimusten sisällöstä, asiakkaan ja palveluntarjoajan oikeuksista ja velvollisuuksista säästämissopimusta tehtäessä ja sen voimassaoloaikana sekä säästövarojen sijoittamisesta ja niiden oikeudellisesta asemasta.

Laki olisi luonteeltaan elinkeino- ja sopimus oikeudellinen. Laissa tarkoitettun pitkäaikaissäästämisen verokohtelusta ja mahdollisista verokannusteista säädettäisiin erikseen verolaeissa.

Laki ei koskisi vakuutussäästämistä, vaan siitä säädettäisiin vakuutussopimuslaissa ja vakuutusyhtiölaissa.

Laissa tarkoitettulle pitkäaikaissäästämissopimukselle olisi ominaista, että säästövarat saataisiin nostaa vasta, kun säästövaroihin oikeutettu saavuttaa määrätyn iän tai kun muu ehdoissa mainittu säästövaroihin oikeutetun elämäntilanteeseen liittyvä erityinen nostoperuste täyttyy. Nostoperusteita ei mää-

riteltäisi laissa tarkemmin, vaan ne jäisivät käytännössä riippumaan siitä, mitä pitkäaikaissäästämisen verokannusteista säädetään verolaeissa. Säästämissopimuksen voisi tehdä vain luonnollinen henkilö. Säästämissopimusta koskevat säännökset olisivat pääosin pakottavia.

Säästämissopimuksia saisivat tarjota talletuspankit, sijoituspalveluyritykset ja rahastoyhtiöt sekä niihin rinnastettavat Suomessa toimivat ulkomaiset palveluntarjoajat.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi uudesta laista johtuvia vähäisiä teknisiä muutoksia luotolaitostoiminnasta annettuun lakiin ja sijoituspalveluyrityksistä annettuun lakiin. Lisäksi vakuutussopimuslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös vakuutuksenottajan oikeudesta vaihtaa vakuutuksenantajaa sellaisten vakuutusten osalta, joihin ei liity kuolemanvaraturvaa.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010 samanaikaisesti sidottua pitkäaikaissäästämistä koskevien verolakien muutosten kanssa.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 NYKYTILA.....	4
1.1 Nykyinen lainsäädäntö.....	4
1.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU-lainsäädäntö.....	5
1.2.1 Kehitys Euroopan unionissa.....	5
1.2.2 Ulkomaiden lainsäädäntö.....	8
1.3 Markkinat.....	18
2 NYKYTILAN ARVIOINTI.....	21
2.1 Yksilöllisen eläkesäästämisen merkitys ja taustatekijät.....	21
2.2 Yksilöllisen eläkesäästämisen kehittämisen yleiset edellytykset.....	21
2.3 Yksilöllisen eläkesäästämisen sopimus- ja elinkeino-oikeudellinen sääntely.....	22
2.3.1 Yleistä.....	22
2.3.2 Säästövarojen nostoperusteet ja palveluntarjoajan vaihtaminen kesken säästöajan.....	23
2.3.3 Eläkesäästämistuotteiden vertailtavuus.....	24
3 ESITYKSEN TAVOITTEET.....	25
3.1 Yleiset lähtökohdat.....	25
3.2 Eläkepoliittiset tavoitteet.....	26
3.3 Rahoitusmarkkinapoliittiset tavoitteet.....	26
3.4 Veropoliittiset tavoitteet.....	26
3.5 Kilpailupoliittiset tavoitteet.....	27
4 KESKEISET EHDOTUKSET.....	27
4.1 Soveltamisala.....	27
4.2 Palveluntarjoajat.....	27
4.3 Säästövarojen vastaanottaminen.....	29
4.4 Säästövarojen sijoittaminen.....	29
4.5 Oikeus vaihtaa palveluntarjoajaa.....	31
4.6 Palveluntarjoajan tiedonantovelvoitteet.....	32
4.7 Vastuu markkinoinnissa annetuista tiedoista.....	33
4.8 Säästämissopimukseen liittyvä muu sääntely.....	33
5 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	34
5.1 Yleiset vaikutukset.....	34
5.2 Vaikutukset kotitalouksiin.....	35
5.3 Vaikutukset yrityksiin.....	35
5.4 Vaikutukset julkiseen talouteen ja viranomaisiin.....	35
6 ASIAN VALMISTELU.....	35
7 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	36
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	37
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	37
1.1 Laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä.....	37
1.2 Vakuutusopimuslaki.....	45
1.3 Laki luottolaitostoiminnasta.....	45
1.4 Laki sijoituspalveluyrityksistä.....	45
2 VOIMAANTULO.....	46
LAKIEHDOTUKSET.....	47

Laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä.....	47
Laki vakuutuslainsäädännön muuttamisesta.....	53
Laki luottolaitostoinnasta annetun lain 20 ja 105 §:n muuttamisesta.....	54
Laki sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 52 §:n muuttamisesta	55
LIITE	56
RINNAKKAISTEKSTIT	56
Laki vakuutuslainsäädännön muuttamisesta.....	56
Laki luottolaitostoinnasta annetun lain 20 ja 105 §:n muuttamisesta.....	57
Laki sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 52 §:n muuttamisesta	58

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Nykyinen lainsäädäntö

Lakiin ei nykyisin sisälly pitkäaikaissäätämistä koskevia säännöksiä lukuun ottamatta, mitä vakuutus sopimuslaissa (543/1994) säädetään henkivakuutuksesta ja vakuutusyhtiölaissa (521/2008) oikeudesta tarjota henkivakuutusta. Nykyisin ainoastaan tällaiselle vakuutus säätämislle on verolaeissa säädetty verokannusteita. Vakuutus sopimuslaissa säädetään muun muassa säännösten pakottavuudesta, ennen vakuutus sopimuksen tekemistä ja sopimuksen aikana annettavista tiedoista, palveluntarjoajan vastuusta virheellisistä ja puutteellisista tiedoista, vakuutuksen ottajan oikeudesta peruuttaa eläkevakuutus tai säästöhenkivakuutus, oikeudesta keskeyttää vakuutus maksujen tekeminen ja saada vapaakirja tai takaisinostoarvo, vakuutuksen antajan irtisanomisoikeudesta, vakuutus maksuista, edunsaajamääräyksestä, vakuutukseen perustuvan oikeuden luovutuksesta ja panttauksesta sekä ulosmittauksesta ja takaisin saannista.

Voimassa olevan vakuutus sopimuslain mukaan vakuutuksen ottajalla on oikeus keskeyttää maksujen tekeminen ja saada vapaakirja tai takaisinostoarvo, jollei tästä oikeudesta ole sopimusehdoissa luovuttu.

Luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (121/2007) tarkoitetuilla talletuspankeilla ja niihin rinnastuvalla ulkomaisilla luottolaitoksilla on oikeus vastaanottaa säästövaroja talletustilille. Talletukset voivat olla määräaikaistalletuksia tai vaadittaessa takaisin maksettavia. Tilillä olevat varat ovat talletussuojan alaisia ja niihin kohdistuu laissa tarkemmin säädetyllä tavalla kuittausrajoitus. Laissa ei erikseen säännellä varojen vastaanottamista pitkäaikaissäätämistarkoituksessa.

Sijoituspalveluyritys voi sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (922/2007) mukaan tarjota toimilupansa puitteissa yleisölle laissa tarkoitettuja sijoituspalveluita. Sijoituspalveluyritys voi tämän mukaisesti tarjota joko

niin sanottua täyden valtakirjan omaisuudenhoitopalvelua, jossa sijoituspalveluyritys oman harkintansa perusteella sijoittaa asiakkaan sijoituspalveluyrityksen hallinnoitavaksi antamia varoja, taikka pelkästään arvopaperinvälitystä, jossa sijoituspalveluyritys ainoastaan välittää asiakkaalle arvopapereita tämän yksittäisten toimeksiantojen perusteella. Sijoituspalveluyrityksen on pidettävä asiakkaiden rahavarat erillisellä talletuspankissa olevalla asiakasvarojen tilillä. Arvopaperimarkkinalakiin (495/1989) sisältyy lisäksi yksityiskohtaisia sijoituspalvelun tarjontaa koskevia menettelytapasäännöksiä. Säännökset koskevat muun muassa velvollisuutta ottaa ennen sijoituspalvelun tarjoamista selko asiakkaan taloudellisesta asemasta, sijoituskokemuksesta ja sijoittamisen tavoitteista sekä velvollisuutta antaa asiakkaalle laissa säädetty tiedot muun muassa sijoittamiseen liittyvistä riskeistä. Myöskään sijoituspalvelujen osalta ei ole erikseen säännelty pitkäaikaissäätämistarkoituksessa tapahtuvaa arvopaperisäästämistä.

Sijoitusrahastolain (48/1999) mukaan rahastoyhtiö voi tarjota yleisölle laissa tarkoitettuja rahasto-osuuksia noudattaen, mitä mainitussa laissa säädetään. Sijoitusrahaston varat on säilytettävä erillisessä säilytysyhteisössä ja rahasto-osuuksien tarjontaan sovelletaan vastaavan tyyppistä tietojenantovelvollisuutta kuin sijoituspalvelujen tarjontaan. Myöskään sijoitusrahastotoimintaa koskevassa sääntelyssä ei ole tehty eroa lyhyt- ja pitkäaikaissäätämistarkoituksessa tapahtuvan rahastosäästämisen välillä.

Toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa toimiluvan saaneella ulkomaisella luottolaitoksella, sijoituspalveluyrityksellä ja rahastoyhtiöllä on lisäksi oikeus EU-lainsäädännön perusteella tarjota toimilupansa mukaisia palveluja Suomessa samoin edellytyksin kuin vastaavalla suomalaisella yrityksellä.

Lisäksi Finanssivalvonta voi myöntää muussa kuin toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa toimiluvan saaneen

ulkomaisen luottolaitoksen, sijoituspalveluyrityksen tai rahastoyhtiön Suomessa olevalle sivuliikkeelle toimiluvan tarjota Suomessa samoja palveluja kuin vastaavat suomalaiset yritykset.

Näiden ulkomaisten palveluntarjoajien oikeudesta tarjota palveluita Suomessa säädetään ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa annetussa laissa (1608/1993), ulkomaisen sijoituspalveluyrityksen oikeudesta tarjota sijoituspalvelua Suomessa annetussa laissa (580/1996) ja ulkomaisen rahastoyhtiön toiminnasta Suomessa annetussa laissa (225/2004).

1.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU-lainsäädäntö

1.2.1 Kehitys Euroopan unionissa

EU-lainsäädännössä ei vakuutusdirektiivejä lukuun ottamatta säännellä erikseen sidottua pitkäaikaissäätämistä. Eläkkeet ovat osana sosiaaliturvaa kansallisen päätätävällän alaisia asioita. EU:ssa on kuitenkin pyritty koordinoimaan jäsenvaltioiden eläkepolitiikkaa ja edistämään pitkäaikaissäätämistuotteiden asiakkaansuojaa osana vakuutus toiminnan ja vähittäisrahoituspalvelujen asiakkaansuojan kehittämistä.

Koordinaatio ja suositukset eläkejärjestelmien kehittämisessä

Ensimmäinen kattava kansallisten eläkejärjestelmien ja eläkepolitiikkojen arviointi EU:n tasolla tapahtui, kun Euroopan yhteisöjen komissio ja neuvosto *laativat riittävistä ja kestävästä eläketurvasta* yhteisen selvityksen vuosina 2002—2003. Kolme vuotta myöhemmin komissio julkaisi uuden päivitetyn raportin *'Adequate and Sustainable Pensions. Synthesis Report 2006'*, jossa analysoidaan jäsenvaltioiden vuonna 2005 valmistuneita kansallisia eläkestrategiaraportteja sekä otetaan huomioon johtopäätökset, jotka esitettiin raportissa *Sosiaalista suojelua ja sosiaalista osallisuutta koskeva yhteinen raportti 2006*.

Yleisinä päätelminä raporteissa todetaan muun muassa, että useissa jäsenvaltioissa on

otettu tai ollaan ottamassa käyttöön kattavia strategioita, joiden avulla varmistetaan eläkejärjestelmien ja koko julkisen talouden kestävyys talouspolitiikan laajoihin suuntaviivoihin sisältyvän kolmivaiheisen strategian - työllisyysasteen nostaminen, julkisen velan vähentäminen ja eläkejärjestelmien uudistaminen - mukaisesti. Kiinteämääräisestä tai ansiosidonnaisesta ensimmäisen pilarin järjestelmästä, yksityisistä ammatillisista lisäeläkejärjestelmistä (toinen pilari) ja yksilöllisestä eläketurvasta (kolmas pilari) muodostuvat eläkejärjestelmät tarjoavat useimmille eurooppalaisille hyvän mahdollisuuden säilyttää elintaso eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Valtaosa näistä eläketuloista tulee ensimmäisen pilarin järjestelmästä, joiden voidaan arvioida pysyvän ikääntyvien tärkeimpänä tulonlähteenä useimmissa jäsenvaltioissa.

Kansallisissa eläkestrategiaraporteissa esitetään monenlaisia tähän asti toteutettuja eläkeuudistuksia, joiden tavoitteena on ollut hillitä tulevien eläkemenojen kasvua ja lisätä yksityisen eläketurvan osuutta. Myös ammatillinen ja henkilökohtainen lisäeläketurva on kehittymässä monessa jäsenvaltiossa, mikä mahdollistaa ensimmäisen pilarin järjestelmien alempien korvaustasojen täydentämisen yksityisten järjestelmien paremmilla etuuksilla. Rahastoivaa eläketurvaa koskevassa sääntelyjärjestelmässä on edistytty merkittävästi koko EU:ssa; tältä osin ammatillisia lisäeläkkeitä tarjoavien laitosten toiminnasta ja valvonnasta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (2003/41/EY) on suuri merkitys. Lisäksi on onnistuttu vähentämään yksityisten järjestelmien hoitokustannuksia, jotka ovat yleensä selvästi julkisten järjestelmien hoitokustannuksia suuremmat. Tästä voi olla merkittävää hyötyä yksityisen eläketurvan edullisuuden ja samalla sen saatavuuden parantamisen kannalta. Yksityisen eläketurvan vaikutus julkisen talouden kestävyysasteeseen on epäsuora, mutta se voi olla merkittävä monessa jäsenvaltiossa.

EU-tason suositukset pienentää julkisten eläkejärjestelmien korvausastetta ja siirtää vastuuta eläketurvasta kotitalouksille koskevat yleisluontoisina lähinnä maita, joissa eläkejärjestelmän rahoituksen kestävyys on heikko.

Komission tiedonannossa ”Euroopan väestökehitys – haasteista mahdollisuuksiin” (KOM(2006) 571 lopullinen) kansalaisia kannustetaan päättämään oma-aloitteisemmin sekä eläke-säästöjen määristä että eläkkeelle jäämisen ajankohdasta. Tiedonannon mukaan on ratkaisevan tärkeää edistää tehokkaita rahoitusmarkkinoita sekä henkilökohtaisen säästämisen ja investoinnin mahdollistavia vakaita ja turvallisia olosuhteita. Valtioiden on myös edistettävä erilaisten rahoitusvälineiden riittävää ja monipuolista valikoimaa. Yksityisten säästöjen ja pääoman kartuttamista on edistettävä, jotta ihmiset voisivat määrätä itsenäisemmin tulevien eläketulojensa tason. Lisäksi ihmisille on välitettävä tietoa ja annettava rahoitusneuvontaa, jotta he pystyisivät mukautumaan uusiin olosuhteisiin.

Rahoituspalvelupoliitikkaa (2005–2010) koskevasta komission valkoisesta kirjasta 5 päivänä toukokuuta 2006 antamissaan päätelmissä talous- ja rahoitusneuvosto kehotti rahoituspalvelukomiteaa ”tarkastelemaan ikääntymiseen ja rahoitusmarkkinoihin liittyviä poliittisia kysymyksiä”. Neuvoston päätelmät pohjautuivat EU:n Talous- ja rahoituskomitean ja rahoituspalvelukomitean valmisteltuun raporttiin ja siitä laadittuun tiivistelmään (”Rahoituspalvelukomitean raportti ikääntymisen vaikutuksista rahoitusmarkkinoihin – Ehdotus neuvoston päätelmiksi” ja ”Tiivistelmä ikääntymisen vaikutuksia rahoitusmarkkinoihin koskevasta rahoituspalvelukomitean raportista” sekä ”Report on the implications of ageing populations for financial markets”). Raportissa on keskitytty antamaan toimintapoliittisia suosituksia, jotka koskevat rahoituspalvelujen mukauttamista väestörakenteen muutoksiin.

Raportin mukaan kotitalouksien yksityisen eläkesäästämisen osuuden kasvu suhteessa muihin säästämismuotoihin kasvattaa entisestään pitkäaikaisten säästöjen osuutta. Tällaisia säästömuotoja ovat lähinnä henkivakuutukset, sijoitusrahastot ja ammatilliset lisäeläkejärjestelmät. Institutionaalisten sijoittajien merkitys kasvaisi, sillä jo nykyään noin puolet kaikista eläkesäästöistä on henkivakuutuslaitosten tai eläkerahastoissa. Samalla kotitalouksien kysynnän painopisteen voidaan odottaa siirtyvän säästämisestä

ja varojen kartuttamisesta varallisuuden suojaamiseen ja myöhemmin eläkkeelle siirryttäessä säästöjen purkamiseen.

Jäsenvaltioiden välisistä eroista huolimatta yleinen kehityssuuntaus on, että vastuuta tulevien eläketulojen rahoittamisesta siirretään yhä enemmän julkiselta ja yksityiseltä sektorilta kotitalouksille. Eläkejärjestelmän perinteisten pilareiden väliset taloudelliset erot ovat samalla hämärtyneet. Kotitaloudet joutuvatkin kantamaan entistä enemmän taloudellisia riskejä, jotka liittyvät markkinoihin, inflaatioon, elinajanodotteeseen ja sijoitukseen sekä työllisyyteen ja kotitalouksien olosuhteisiin. Valitseminen tarjolla olevista tuotteista on yleensä monimutkaista. Ammatillisissa lisäeläkejärjestelmissä voidaan havaita selkeä siirtyminen etuusperusteisista järjestelmistä maksuperusteisiin järjestelmiin. Vakuustoiinnassa myös yhteistakuuta vailla olevien sijoitussidonnaisten tuotteiden merkitys kasvaa. Myös yksittäisten tuotteiden valinnan riskit korostuvat.

Erityisesti yksinkertaistetut, kustannuksiltaan edulliset eläkesäästötuotteet (yhdistettynä yksinkertaistettuun verotusjärjestelmään) edistäisivät raportin mukaan massamarkkinoilla tarjottaviin eläketuotteisiin liittyvää asianmukaista neuvontaa ja valinnan tekoa. Eläkkeenmaksuvaiheessa voidaan odottaa annuiteettien ja joustavien tulonjakotuotteiden kysynnän kasvavan. Raportin mukaan joidenkin markkinatoimijoiden esittämä näkemys, että markkinaepätasapainoja tulisi kompensoida valtion erityisillä pitkäaikaisilla indeksisidonnaisilla obligaatioilla, on kiistanalainen. Sen sijaan tietäntyyppisten suojainstrumenttien puute markkinoilla antaisi mahdollisuuksia yksityisen sektorin innovaatioille. Niiden toteutuminen edellyttäisi kuitenkin mahdollisten pullonkaulojen poistamista. Ensinnäkin olisi poistettava potentiaalisia sääntelyesteitä, jotka koskevat rahoituslaitosten liikkeeseen laskemia, elinaikariskin hajauttamiseen tarkoitettuja rahoitusvälineitä. Toiseksi myös säästäjien tiedon puute voi hidastaa joidenkin markkinoiden kehitystä erityisesti annuiteettien hinnoittelussa. Rahoituksen välittäjien roolia hinnanmuodostuksessa ja indeksien laatimisessa ja julkaisemisessa olisi tuettava. Tarjolla olevat tuotteet eivät vastaa kotitalouksien tarpeita määrän,

laadun, joustavuuden eikä tiettyjen keskeisten ominaisuuksien (kuten esimerkiksi pääomatakuu) osalta.

Kysynnän osalta keskeinen haaste on tiedottaa kotitalouksille ja kouluttaa niitä rahoituskysymyksissä. Ongelma on monitahoinen: Kotitalouksien tietoisuus eläke-eduista ja sen mahdollisesta täydennystarpeesta, ottaen huomioon elinajanodote, on puutteellinen. Rahoituskysymysten riittämättömän tuntemuksen vaikutukset ovat kuitenkin vakavat ja pitkäkestoiset. Tarvitaan puolueetonta, kattavaa ja ymmärrettävää - joko viranomaisten tai rahoituslaitosten - tarjoamaa tietoa.

Raportissa eritellään kolme pääsuuntausta mahdollisille toimintapoliittisille suosituksille:

(1) Kotitalouksien osallistumisastetta ja maksuosuuksien määrää muissa kuin lakisääteisissä eläkejärjestelmissä on tarpeellista lisätä. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita niiden yleisen säästämisasteen nostamista.

Kotitalouksien eläkesäästämisen lisääminen ja parantaminen edellyttää nykyistä parempaa informaatiota eläkesäästämisen tarpeesta ja siihen liittyvistä rahoitustuotteista että jakelutasolla laadukkaampia neuvonta- ja myyntipalveluja yksittäisille säästäjille. Tätä edistävät selkeät säästösuunnitelmat, oikea tasapaino muutamien standardisijoitusvaihtoehtojen välillä ja tarvittaessa sijoitusjoustavuuden lisääminen.

(2) Eläkesäästötuotteiden tarjontaa on kehitettävä edelleen kilpailukykyisessä ja vakavaraisuusvalvonnan kannalta järkevässä ympäristössä. Tätä kehitystä olisi ainakin osittain tuettava alan vapaaehtoisin sitoumuksin, ja politiikkatoimenpiteissä olisi samalla keskityttävä vain muutamaa keskeiseen tavoitteeseen.

Institutionaalisten sijoittajien merkityksen kasvaessa tulisi huomiota kiinnittää erityisesti vakavaraisuusvalvontaan, jotta rahoitusalan vakaus ja kotitalouksien eläkesäästöt voidaan turvata. Samalla olisi mahdollistettava sijoittaminen arvopapereihin, jotka tarjoavat edullisimman riskin ja tuoton välisen suhteen.

Tasavertaisten kilpailuolosuhteiden takaminen markkinoilla kilpailua edistäen ja tarvittaessa uusien yrittäjien toiminnan käynnistämistä helpottaen on keskeisiä politiikkata-

voitteita. Tukemalla markkinoiden kehittämistä voidaan rajoittaa rahoituslaitosten taloudellisten riskien siirtämistä kotitalouksille.

(3) Viranomaisten olisi pyrittävä lisäämään kuluttajien valmiustasoa ja pitämään samalla yllä kuluttajansuojaa. Alalla on kuitenkin keskeinen rooli asianmukaisen kuluttajatiedon ja -neuvonnan tehokkaassa tarjoamisessa kaikilla tasoilla eläketurvan tarjoajista rahoitusneuvojiin ja myyntihenkilöstöön.

Komissio katsoo, että nykyisen informaation perusteella ei ole mahdollista lähteä suoraan laatimaan lainsäädäntömuutoksia. Ne jäsenvaltiot, jotka ovat havainneet puutteita ja kehittämistarpeita, eivät myöskään ole edellyttäneet kokonaisvaltaista muutosta lainsäädäntöön. Toisaalta komissio katsoo, että tilanne ei kuitenkaan ole kunnossa. Tämän vuoksi on tarpeellista lähteä arvioimaan erilaisin esimerkkitapauksin sitä, kuinka sijoitustuotteet on rakennettu ja millaisten jakelukanavien kautta niitä myydään.

Maaliskuussa 2009 talous- ja rahoitusneuvosto hyväksyi sosiaalista suojelua ja sosiaalista osallisuutta koskevan yhteisen raportin. Raportin mukaan muun muassa rahastoivien järjestelmien suunnittelua on tarkistettava, jotta voidaan vahvistaa niiden kykyä selviytyä sijoitus- ja maksatusvaiheisiin liittyvästä riskistä ja parantaa kattavuutta, jotta ne voivat toimia mahdollisimman vahvoina ikääntymishaasteesta selviämiseksi. Vuoden 2008 kansallisissa strategiaraporteissa maat raportoivat pienestä edistymisestä riittävien eläkkeiden tarjoamisessa ilman, että vaarannaan taloudellista kestävyyttä ja työnteon kannustimia. Uudet talouden näkymät tekevät vaaditusta hienovaraisesta tasapainotuksesta vieläkin haastavampaa.

Avoimen koordinoitimenetelmän mukaisessa työssä on vuonna 2008 keskitytty yksityisten eläkkeiden tarjontaan. Useat jäsenvaltiot ovat ryhtyneet toimenpiteisiin varmistukseen rahastoivien eläkejärjestelmien tarjonnan ja puuttuneet muun muassa kattavuuteen ja maksuihin sekä kulujen tasoon ja laatineet sääntelykehyksiä elinkorkoja (pitkäikäisyyden riski) ja sijoituksia (rahoitusriski) varten. Vapaaehtoisissa järjestelmissä on runsaasti näyttöä vahvasta sosioekonomisesta korrelaatiosta kattavuus- ja maksutasoissa.

Jos yksityiset järjestelmät ovat keskeinen tulevan eläketulon lähde, on kattavuus- ja maksutasot asetettava sen mukaisesti.

Kuluttajansuojan kehittäminen

Komission Valkoisen kirjan ”*Rahoituspalvelupolitiikka 2005–2010*” (KOM(2005) 629 lopullinen) mukaan kansalaisten on oltava paremmin tietoisia rahoitusalan toiminnasta ja osallistuttava siihen suoraan. Läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta on lisättävä, ja kuluttajia on autettava ymmärtämään rahoituspalvelujen sisältöä, jotta voidaan vahvistaa kysyntäpuolta ja edistää hyviä sijoitusvalintoja esimerkiksi eläkejärjestelmissä. Vaikka jäsenvaltiot ovat päävastuussa kuluttajien valitsemisesta, komissio voi edistää rahoitusalan koulutusta, kuluttajien tietämystä ja parhaita käytänteitä koskevaa yleiseurooppalaista näkemysten vaihtoa sekä tukea yhteishankkeita.

Komission 30 päivänä huhtikuuta 2007 julkaisemassa Vihreässä kirjassa ”*Vähittäisrahoituspalveluista yhtenäismarkkinoilla*” (KOM(2007) 226 lopullinen) esitetään, että väestön ikäntyminen ja julkisen talouden kasvavat paineet tuovat selkeitä haasteita kuluttajille ja sijoittajille sekä luovat rahoitusalle uudet markkinat. EU:n sääntelyjärjestelmässä on luotava vankka perusta, jotta kuluttajien tarpeita vastaaville pitkäaikaisille säästämis- ja eläketuotteille luodaan kilpailukykyiset, avoimet ja tehokkaat markkinat.

Komissio kiinnittää yhä enemmän huomiota rahoituksenvälittäjien asemaan. Myynnin ja jakelun markkinainfrastruktuuri ei aina ole paras mahdollinen, jotta siitä olisi kuluttajille apua luotettavien ja sopivien rahoitustuotteiden valinnassa. Eläkkeiden välityksessä on esimerkiksi tuotekohtaisia ja eläkepilari-luokitteluun perustuvia eroja, vaikka osassa tarjottuja palveluita on samankaltaisia piirteitä.

Vihreässä kirjassa esitellään toimia, joita parhaillaan toteutetaan EU:n yhdentyneiden rahoitusmarkkinoiden etujen siirtämisessä käyttäjille, ja pyydetään sidosryhmiltä palautetta etenemisen suunnasta. Tähän mennessä toteutettujen toimien pohjalta komissio uskoo, että lisätoimia kaivataan sen varmistamiseksi,

että eurooppalaiset vähittäisrahoitusmarkkinat saavuttavat koko potentiaalinsa ja kansalaiset saavat kaiken hyödyn irti yhtenäismarkkinoista. Komissio uskoo, että sillä on tärkeä rooli luotaessa kilpailukykyiset, avoimet ja tehokkaat markkinat kuluttajien tarpeita vastaaville pitkäaikaisille säästämis- ja eläkejärjestelmille.

Komissio toteaa, että mm. sijoitusrahastojen, maksujen, vakuutusten, asuntoluottojen, pankkitilien ja luotonvälittäjien aloilla EU:n tason aloitteita on käynnissä tai käynnistymässä. Toisilla aloilla, esimerkiksi eläkesäästäminen ja talouslukutaito, työ on kuitenkin vasta alkuvaiheessa.

Myös komission hanke kuluttajien tiedon lisäämisestä eli talousvalistus liittyy kilpailuvien säästötuotteiden lainsäädännön kehittämiseen. Informaation lisääminen tuotteiden ominaisuuksista on keskeistä ja parantaa tehokkaasti kuluttajan mahdollisuuksia tehdä itsensä kannalta hyödyllisiä päätöksiä.

Komissio antoi 18 päivänä joulukuuta 2007 tiedonannon talousvalistuksesta (KOM(2007) 808 lopullinen). Komission mukaan talousvalistus antaa kuluttajille valmiudet parantaa tietämystään rahoitusalan tuotteista ja talouden käsitteistä sekä kehittää taitoja, jotka ovat tarpeen heidän talouslukutaitonsa parantamiseksi. Toisin sanoen talousvalistuksen myötä kuluttajat tulevat tietoisiksi taloudellisista riskeistä ja mahdollisuuksista sekä osaavat tehdä perusteltuja päätöksiä rahoituspalveluista. Kyseessä on elinikäinen prosessi. Talousvalistus täydentää niitä toimia, joilla pyritään varmistamaan asianmukainen kuluttajansuoja sekä kuluttajatiedotus ja -neuvonta. Kaikilla näillä toimilla edistetään kuluttajien valmiuksia tehdä taloudellisen tilanteensa kannalta parhaita mahdollisia päätöksiä. Komissio julkaisi usean kohdan toimintaohjelman asian edistämiseksi. Yhtenä osana ohjelmaa komissio julkisti vuoden 2009 tammikuussa sähköisen tietokannan talousvalistusohjelmista ja -tutkimuksesta EU:ssa.

1.2.2 Ulkomaiden lainsäädäntö

Vapaaehtoisten eläkesäästötuotteiden tarjoajina on vakuutusyhtiöiden lisäksi myös muita tahoja, kuten sijoitusrahastoja tai muita ra-

hoituslaitoksia, yleisimmin pankkeja. Tilanne on ollut perinteisesti tällainen muun muassa Ruotsissa, Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa.

Ruotsi

Ruotsissa yksilölliset vapaaehtoiset eläkejärjestelyt jakautuvat kolmeen eri päälajiin: perinteiset eläkevakuutukset (*traditionell pensionsförsäkring*), sijoitussidonnaiset eläkevakuutukset eli rahastoeläkevakuutus (*fondförsäkring*) ja IPS (*Individuellt pensionsparande*). Näistä kaksi ensimmäistä vastaavat Suomen markkinoilla tarjolla olevia eläkevakuutuksia.

Perinteinen säästömuoto tarkoittaa, että tuotto on korkoon sidottu ja turvattu, mutta myös alhaisempi. Rahastomuotoisten eläkesäästötuotteiden tuotto puolestaan perustuu osake- ja korkomarkkinoiden kehitykseen, ja riippuu siten muun muassa säästäjän omista valinnoista. Lisäksi tuotteet edellyttävät varojen sitomista joksikin tietyksi ajaksi. Esimerkiksi perinteiset eläkevakuutukset, rahastoeläkevakuutus ja IPS-säästöt ovat sidottuja 55 ikävuoteen asti.

IPS on vuonna 1994 käyttöön otettu vaihtoehto eläkevakuutuksille ja on pelkkää säästämistä samoin ehdoin kuin eläkevakuutus-säästämisessä. IPS muistuttaa vakuutusyhtiöiden tarjoamia sijoitussidonnaisia eläkevakuutuksia. Säästövarat sijoitetaan rahastoyhtiön kautta sijoitustileille, joista rahat ohjautuvat säästäjän valinnan mukaan osakkeisiin, joukkovelkakirjoihin, erilaisiin sijoitusrahastoihin tai talletustilille. Sijoituskohteen valinnalla säästäjä voi vaikuttaa sijoituksensa riskin ja tuoton suhteeseen.

Eläkesäästäjillä on oikeus vapaasti siirtää varojaan sijoituspalvelun tarjoajien välillä. Eläkeyhtiötä vaihdettaessa säästämissuhteen lopettavalla eläkeyhtiöllä on oikeus periä siirrosta kohtuullinen maksu. Sijoittajalla on myös mahdollisuus muuttaa käyttämänsä sijoitusrahasto toiseen sijoitusrahastoon saman yhtiön sisällä kustannuksitta. Tämä voi kuitenkin tapahtua enintään neljä kertaa vuodessa. Eläkesäästämisyhtiön tulee kirjallisesti, jos muuta ei ole sovittu, tiedottaa varojen uudelleen sijoittamisesta tiliasiakkaalle, sekä

vuosittain ilmoittaa tiliasiakkaalle rahavarojen menoista.

Säästämissopimuksessa sovitaan säästämisajan pituus, takaisinmaksujen alkamisajankohta sekä takaisinmaksuvuosien lukumäärä. IPS-eläkesäästöjen takaisinmaksaminen voi yleensä alkaa aikaisintaan henkilön täytettyä 55 vuotta sekä säästöjen takaisinmaksuajan on oltava vähintään 5 vuotta. Eläkkeen takaisinmaksuja on rajoitettu siten, että ensimmäisen viiden vuoden aikana eläke ei saa laskea. Myös ensimmäisen ja viimeisen maksettavan eläkkeen suuruus on rajoitettu. Rajoituksilla on pyritty estämään IPS-järjestelmän käyttö pelkästään sijoitustarkoitukseen.

Tavallisen eläkevakuutuksen tavoin IPS-säästöjen nostaminen eläkesäästötilitä on mahdollista ainoastaan pesänjaon, ulosoton tai maksukyvyttömyyden tapauksessa. Eläkevakuutuksen luovutus toiselle henkilölle vakuutuksenottajan elinaikana ei ole mahdollista. Kuolemantapauksessa eläkesäästäjän säästöt siirtyvät tämän kuolinpesään ja ovat jaettavissa edunsaajille.

IPS- ja eläkevakuutustuotteita verotetaan ETT-järjestelmän mukaisesti. Eläkejärjestelystä aikanaan kertyvät tulot verotetaan ansiotulona. Verovuodesta 2008 lähtien IPS-järjestelmään tehtyjä talletuksia voi vähentää verotuksessa enintään 12 000 Ruotsin kruunua. Vähennysoikeus on sidottu joko verovuoden tai sitä edeltävän vuoden ansiotulotasoon. Mikäli eläkemaksut jonakin vuonna ylittävät sallitun maksimivähennyksen, voi verovelvollinen vähentää ylijäämän seuraavana verovuotena sen vuoden vähennysten jälkeen.

Tuottoja verotetaan säästöaikana 15 prosentin tuottoverolla. Vero täytyy maksaa riippumatta siitä, onko säästöjen arvo pienentynyt vai kasvanut. IPS-järjestelmässä eläkesäästämisyhtiötä voidaan vaihtaa tai varoja uudelleen sijoittaa ilman verotusseuraamuksia. Myöskään omaisuusveroa ei peritä säästötillillä olevista rahoista vaihdon yhteydessä. Poikkeuksena vakuutusmuotoiseen säästämiseen IPS-järjestelmän kautta säästettyjen varojen edunsaajana voivat olla kuolemantapauksessa myös muut kuin lähiomaiset.

Eläkesäästämisen suosio on kasvanut Ruotsissa. Suosion kasvu on ollut osaltaan IPS-

säästämisen ansiota. Vuoden 2007 lopussa IPS-järjestelmään säästävien lukumäärä oli noin 1,5 miljoonaa henkilöä eli noin 73 prosenttia niistä noin kahdesta miljoonasta henkilöstä, jotka säästivät vapaaehtoisin yksilöllisiin eläkesäästämisyjärjestelmiin. IPS-säästävien määrä on lähes kahdeksankertais- tunut sen perustamisesta. Samalla eläkeva- kuutukseen säästävien määrä kääntyi las- kuun.

IPS-säästävien määrän nousun myötä on myös IPS-säästämisen maksutulo kasvanut. Vuonna 2008 IPS:n maksutulo oli noussut 4,8 miljardiin Ruotsin kruunuun ja keskimää- räisen IPS-tilin arvo oli 31 000 Ruotsin kruunua. IPS-säästäjät ovat vuonna 2008 si- joittaneet tililleen keskimäärin noin 250 Ruotsin kruunua kuukaudessa.

IPS-säästävien määrän kasvun perusteella voidaan päätellä, että kuluttajat ovat tietoisia IPS-säästämismuotona. Syynä IPS-vähennysten matalaan tasoon verrattuna yksilölliseen elä- kevakuutukseen saattaa olla IPS-järjestelmän nuoruus. Henkilöille, jotka aloittivat elä- kesäästämisen esimerkiksi runsas 15 vuotta sitten, oli tarjolla ainoastaan eläkevakuutus- tuotteita. IPS-järjestelmän asiakkaat puoles- taan saattavat olla nuorempia, jotka elämän- vaiheensa takia kuuluvat matalampiin tulo- luokkiin ja säästävät sen vuoksi vähemmän. IPS ei siis kilpaile säästöjen suuruudella, vaan pikemminkin säästävien määrällä.

IPS-säästäjä voi valita, ohjautuvatko sääs- tetyt varat rahastoyhtiön kautta sijoitustilille vai pankkitalletustilille. Pankkitalletusten määrä on pysynyt matalana verrattuna rahas- to-osuuksiin, joiden osuus on selkeästi suurin (83 prosenttia kokonaisarvosta vuoden 2008 lopulla). Pankkitalletusten osuus IPS- sijoituksista on noin 11 prosenttia ja muiden sijoituskohteiden osuus noin 6 prosenttia. IPS-järjestelmän varallisuuden arvo oli vuo- den 2008 lopussa 49 miljardia Ruotsin kruu- nua. Varallisuuden arvo oli korkeimmillaan 66 miljardissa Ruotsin kruunussa kesällä 2007.

Iso-Britannia

Vapaaehtoisia eläkejärjestelyjä eli yksityi- siä työeläkkeitä ja eläkerahastoja voidaan

käyttää *Second State Pension* (S2P)- järjestelmästä irtautumiseen (niin sanottu *contracting out* -menettely) tai pakollisen an- siosidonnaisen eläkkeen ylittävään vapaaeh- toiseen eläkesäästämiseen. Julkinen toisen tason lisäeläketurva voidaan korvata työnan- tajakohtaisella yksityisellä eläkejärjestelyllä (*Occupational Pension Scheme*), yksilöllisellä eläkejärjestelyllä (*Personal Pension Sche- me*) tai osuuseläkejärjestelyllä (*Stakeholder Pension Scheme*). Korvaavat järjestelmät voivat olla myös työmarkkinasopimuksiin perustuvia ja koko toimialaa tai ammattiryh- mää koskevia. Julkisen sektorin työntekijöil- lä on oma S2P-turvaa koskeva lisäeläkejär- jestelmänsä. Noin puolet Ison-Britannian palkansaajista kuuluu työntantajakohtaisen li- säeläketurvan piiriin ja näistä järjestelyistä 90 prosenttia korvaa samalla lakisääteisen li- säeläkkeen.

Valtion lisäeläkejärjestelyn korvaavan jär- jestelyn tulee periaatteessa kyetä tarjoamaan vähintään laki-sääteisen lisäeläkejärjestelmän tason eläketurva. Lisäeläkejärjestelyyn siirretään S2P-järjestelmään suoritettut sosiaaliva- kuutusmaksut ja oikeudet (*protected rights*), jotka on pidettävä erillään muista järjestelyyn suoritettavista maksuista ja käytettävä myö- hemmin kokonaisuudessaan korvaavan eläk- keen ostamiseen. Valtion lisäeläkejärjestel- mästä irrottautumisen mielekkyys riippuu jokaisen verovelvollisen yksilöllisistä olosuh- teista sekä jäljellä olevista työvuosista. Yleensä kaikkein pienituloisimpien ja hyvin lähellä eläkeikää olevien on kannattavampaa pysytellä valtion lisäeläkejärjestelyssä kuin irrottautua siitä.

Yksityiset työeläkkeet ovat työntantajien itse ylläpitämiä tai rahoituspalvelujen tarjoajil- ta ostamia eläkejärjestelyjä, jotka voivat toi- mia joko etuusperusteisesti (*defined benefit*, DB) tai maksuperusteisesti (*defined contribu- tion*, DC). Etuusperusteiset järjestelyt ovat vallitsevia, mutta trendi on kohti maksupe- rusteisista. Yksityisiä eläkerahastoja tarjoavat vakuutusyhtiöiden lisäksi muun muassa pan- kit ja sijoitusrahastot ja niissä eläke määräy- tyä aina maksuperusteisesti.

Osuuseläke (*Stakeholder Pension Scheme*) otettiin käyttöön Isossa-Britanniassa vuonna 2001. Se on yksi keskeinen väline pyrkimyk- sissä lisätä eläkesäästämistä. Se on vapaaeh-

toinen, henkilökohtainen, maksuperusteinen lisäeläke, joka on pyritty tekemään kustannuksiltaan matalaksi ja joustavaksi eläkeratkaisuksi. Se on suunnattu erityisesti pieni- ja keskituloisille ja niille, joilla ei ole mahdollisuutta liittyä työnantajakohtaiseen eläkejärjestelmään tai joille muut henkilökohtaiset lisäeläkkeet ovat olleet liian kalliita ratkaisuja. Kohderyhmään kuuluvat pienten ja keski suurten yhtiöiden työntekijät, yrittäjät, osa-aikatyöntekijät sekä lyhytaikaisissa työsuhteissa olevat.

Osuuseläkkeellä voi korvata lakisääteisen S2P-lisäeläkkeen ja säästämistä tuetaan verotuksen kautta. Vuoden 2006 eläkeuudistuksen yhteydessä luovuttiin järjestelmään liittyvistä tulorajoista. Nykyisin myös työeläkejärjestelyyn kuuluva voi säästää tulorajoitusta verotuetusti osuuseläkejärjestelyyn tai johonkin muuhun vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkejärjestelyyn.

Työnantajat, joilla on vähintään viisi työntekijää, ja jotka eivät itse järjestä lisäeläketurvaa kaikille työntekijöilleen, ovat velvollisia järjestämään työntekijöilleen jonkin osuuseläkkeen tarjoajan. Työntekijä voi myös valita jonkin muun kuin työnantajan tarjoaman vaihtoehdon. Vakuutettu voi halutessaan itse valita sijoituskohteet. Työnantajan tulee myös huolehtia, että työntekijän maksut peritään suoraan tämän palkasta. Sen sijaan työnantajan ei täydy osallistua työntekijöidensä eläkkeiden maksuun.

Osuuseläkkeen tarjoajana voi olla hyväksytty finanssipalveluja tarjoava instituutio. Kilpailun lisäämiseksi osuuseläkkeen tarjoajaa voi vaihtaa vakuutetulta perittäviä siirtokustannuksia vastaan. Kaikilla osuuseläkkeiden tarjoajilla tulee olla oletusinvestointimahdollisuus, johon säästöt sijoitetaan, mikäli asiakas ei ole nimennyt jotain toista vaihtoehtoa.

Vakuutusmaksuja voi maksaa haluamanaan ajankohtana ja maksujen suuruutta voi muuttaa. Maksuilla perustetaan eläkerahasto, jonka varoilla ostetaan eläkkeelle jäämisen yhteydessä eläke. Eläkerahastoon maksamisen voi vapaasti keskeyttää ja aloittaa uudelleen. Työpaikan vaihdon yhteydessä osuuseläkkeen voi siirtää toiselle tarjoajalle. Sen sijaan ennen eläkkeelle jäämistä rahastosta ei saa nostaa mitään.

Osuuseläkejärjestelyssä sijoitustuottoa ei veroteta. Maksut voidaan sijoittaa edelleen johonkin rahastoon tai rahastoyhdistelmään. Eläkesäästäjä voi halutessaan valita, mihin sijoituskohteisiin varat sijoitetaan. Palveluntarjoajilla on tarjottavanaan valmis sijoitus suunnitelma, jos säästäjä ei itse halua tehdä sijoituspäätöksiä.

Osuuseläkkeen voi siirtää säästöaikana johonkin toiseen henkilökohtaiseen eläkejärjestelyyn. Joissain tapauksissa varat voidaan siirtää myös ulkomaiseen eläkejärjestelyyn. Edellytyksenä on tällöin, että siirron kohteena olevaa järjestelmää tulee pitää eläkejärjestelynä myös siirtovaltiossa ja sen tulee olla verohallinnon hyväksymä. Järjestelyn säännöissä tulee todeta, että vähintään 70 prosenttia siirretyistä varoista käytetään tarjoamaan verovelvolliselle elinaikainen tulo eikä etuuksia voida maksaa verovelvollisille ennen tämän normaalia eläkeikää. Järjestelyn tulee myös olla avoin kaikille palveluntarjoajille, joiden tulee esittää verohallinnolle laissa tarkemmin säädetyt tiedot.

Osuuseläkkeen kohderyhmän jäsenet kuuluvat tuloryhmiin, joilla on usein vain vähän tai ei lainkaan säästöjä. Kohderyhmässä on lisäksi suhteessa muita enemmän työttömyyttä, joten ryhmän olemassa olevat säästöt ovat suurella todennäköisyydellä likvidissä muodossa eivätkä näin ollen sidottuja eläkeikää varten. Yksi mahdollinen ja likvidi säästömuoto on tällöin sijoittaa säästöt yksilölliselle säästötilille (*Individual Savings Account, ISA*).

Karttuneilla varoilla tulee ostaa eläke 50—75 ikävuoden välillä. Vuoden 2010 alusta alaikäraja nousee 55 vuoteen. Rahastoa voi myös halutessaan purkaa ennen eläkkeen ostamista veroviraston asettamien enimmäis- ja vähimmäisrajojen mukaisesti. Eläkkeelle jäämisen yhteydessä on mahdollista nostaa kerralla 25 prosenttia rahaston arvosta verovapaasti. Maksujen muutosmahdollisuus ja hallintokulujen prosentuaalinen osuus vakuutetun rahaston arvosta tehnee osuuseläkkeestä mielekkään vaihtoehdon kohderyhmälle, koska sen jäsenet halunnevat jossain vaiheessa muuttaa maksujensa suuruutta. Koska osuuseläkkeellä korvataan lakisääteistä eläkejärjestelmää, on eläkevaroilla hankittava elinikäinen annuiteettijärjestely viimeistään

75-vuotiaana. Annuiteettijärjestelyllä voi hankkia joko tasaisen eläkkeen, vuosittain kiinteällä määrällä nousevan eläkkeen, sijoitettujen varojen tuottoon sidotun eläkkeen tai indeksiin sidotun eläkkeen. Annuiteettijärjestelyn hankkimisen sijasta varat voidaan sijoittaa myös uudentyypiseen ASP-järjestelyyn (*Alternatively Secured Pension*). Jos ASP-järjestelyyn jää varoja sijoittajan kuollessa, rahastossa olevilla varoilla maksetaan eläkettä perilliselle.

Osuuseläkkeen hallintokulujen kattamiseen saa periä palkkiota vain säädetyn enimmäismäärän, joka on ollut 1 päivästä huhtikuuta 2005 lähtien 1,5 prosenttia vakuutetun rahan arvosta ensimmäisten kymmenen vuoden ajan, jonka jälkeen 1 prosentti. Aikaisemmin sai periä vain yhden prosentin hallinnollisiin kuluihin. Perittävien kulujen määrää jouduttiin korottamaan, koska tiukan rajoituksen takia palveluntarjoajat eivät olleet halukkaita myymään järjestelyjä. Rajoituksen merkitys korostui erityisesti arvioitua suuremman osuuseläkejärjestelyjen keskeyttämisprosentin takia: järjestelyjen kulut jäivät lähes yksinomaan palveluntarjoajien harteille. Sijoitusajan alkuvaiheessa perittävällä korkeammalla kuluprosentilla pyritäänkin varautumaan lisäkuluihin, joita aiheutuu järjestelyn keskeyttämisestä sijoittamisen alkuvaiheessa.

Kyseisen maksun tulee kattaa normaalit toimintakulut ja yleisneuvonnan. Yksilöllisestä neuvonnasta perittävästä maksusta on sovittava erikseen vakuutetun kanssa. Yksinkertaisella kulurakenteella pyritään helpottamaan osuuseläkkeitä tarjoavien instituutioiden suhteellisten kustannusten vertailua.

Vakuutusmaksuja voi maksaa haluamanaan ajankohtana, joko säännöllisesti tietyin aikaväleihin tai kertasummana. Minimimaksu on 20 punttaa. Vakuutusmaksun suuruutta voi muuttaa ja järjestelmää vaihtaa ilman siitä aiheutuvia lisäkustannuksia. Maksamisen voi myös keskeyttää ja aloittaa uudestaan ilman lisäkustannuksia. Mikäli työnantaja perii maksut, voi maksumäärää muuttaa vain puolen vuoden välein.

Vaikka osuuseläkejärjestelyt on pyritty kehittämään nimenomaan pieni- ja keskituloisille, ne eivät ole onnistuneet lisäämään eläkesäästämistä toivotulla tavalla. Eläkejärjestelmän monimutkaisuus on hämmentänyt

ihmisiä, eikä uusien eläkesäästämisinstrumenttien käyttöönotto ole helpottanut tilannetta.

Vuonna 2006 keskimääräinen vuotuinen maksu palkansaajan osuuseläketilille oli 1 840 punttaa vuodessa, sisältäen sekä työnantajan että palkansaajan maksut. Osuuseläkejärjestelmään osallistui 1,5 miljoonaa henkilöä, joista noin puolet ansaitsee alle 20 000 punttaa vuodessa ja kolmannes on naisia.

Isossa-Britanniassa on yksilöllistä eläkesäästämistä pyritty edistämään myös kehittämällä pitkäaikaissäästämismuotoja. Tällöin eläkejärjestelmään säästämisen ja muun säästämisen välinen ero saattaa olla epäselvä. Yksilöllisten säästötilien, kuten ISA-järjestelmän, säätämisen taustalla ovat kuitenkin eläkepoliittiset tavoitteet ja pienituloisten innostaminen pitkäaikaissäästämiseen. Järjestelyjen avulla on myös haluttu edistää talouskasvua ja monipuolistaa rahoitusmarkkinoita.

ISA on henkilökohtaisista veroista (tulo- ja luovutusvoittoverotus) vapaa pitkäaikaissäästämisen muoto. ISA korvasi PEP:n (*Personal Equity Plan*) ja TESSAn (*Tax-Exempt Special Savings Account*) 6 päivästä huhtikuuta 1999 alkaen. Järjestelmän keskeisenä osana ovat yhdenvertaiset verokannusteet eri säästämismuodoille. Järjestelmässä sijoittaja saa vapaasti päättää rahojen sijoittamisesta ja näin vaikuttaa riski/tuotto suhteeseen. ISA-tilille suoritetut maksut tapahtuvat verojen jälkeisistä tuloista, ja nostot ovat verovapaita (niin sanottu TEE-periaate). ISA-rahastojen verokohtelu oli reilumpaa kuin osuuseläkerahastojen, koska henkilöverovapauksien lisäksi valtio maksoi ISA-rahastoille 10 prosentin verohyvityksen rahastossa oleville Isoon-Britanniaan rekisteröityjen varojen osingoille. Verohyvitys poistui vuonna 2004.

Edellytyksenä yksilöllisen säästötilin hankkimiselle on 18 vuoden ikä ja Ison-Britannian kansalaisuus. Tietyt valtion palveluksessa ulkomailla työskentelevät henkilöt (esimerkiksi diplomaatit ja armeijan henkilökunta) voivat myös käyttää ISA-järjestelmää. ISA-järjestelmä jaettiin vuoteen 2008 saakka niin sanottuun maxi-ISA:han sekä mini-ISA:han. Huhtikuussa 2008 jako purettiin ja tilalle tuli jako käteisosaan (*cash ISA*) ja sijoitusosaan (*stocks and shares ISA*). Vuosit-

tainen enimmäissijoitusmäärä käteisosaan on 3 600 puntaa ja sijoitusosaan 7 200 puntaa kuitenkin niin, että vuosittainen osien yhteenlaskettu sijoitusmäärä on enintään 7 200 puntaa.

Yksilölliset ISA-säästötilit mahdollistavat tehokkaan sijoittamisen joko käteiseen (*cash ISA*) tai osakkeisiin sekä muihin arvopapereihin (*stocks and shares ISA*). Jälkimmäisten kautta voidaan sijoittaa mm. osakkeisiin, yritysten liikkeeseen laskemiin joukkolainoihin, sijoitusrahastoihin ja valtion obligaatioihin. Sijoittaja voi valita sijoituskohteet ja järjestelynsä riski/tuotto-suhteen. Laajalla sijoitusvalikoimalla on haluttu vähentää järjestelmän perustamisesta rahoituslaitoksille aiheutuneita kustannuksia. Palveluntarjoajien suuri määrä alentaa kilpailun kautta kustannuksia ja tekee mahdolliseksi, että tarjolla on useita erilaisia pienituloiselle kohderyhmälle sopivia tuotteita.

Käteis-ISA-järjestelmään voivat sijoittaa 16-vuotiaat, mutta muutoin ikäraja on 18 vuotta. Sijoittajalle ei ole kuitenkaan säädetty yläikärajaa. Näin ollen myös ne 75 vuotta täyttäneet, jotka uskovat elävänsä pitkään mutta jotka eivät voi enää sijoittaa yksilöllisiin eläkejärjestelyihin, voivat hyötyä säästämisen veroeduista. Järjestelyyn sijoittavalta edellytetään lisäksi, että tämä asuu vakinaisesti Isossa-Britanniassa tai on esimerkiksi valtion lähetettynä työntekijänä ulkomailla.

ISA-tiliä ei tarvitse ilmoittaa veroilmoituksessa. Käteisosan käteistalletusten korot ovat verovapaita mutta sijoitusosan käteistalletusten koroista peritään 20 prosentin vero. Osakkeiden ja osuuksien arvonnoususta ei tarvitse maksaa pääomatuloveroa (*Capital Gains Tax, CGT*). ISA:n aiheuttamia tappioita ei ole sallittua vähentää muista voitoista.

Yksilölliselle säästötilille sijoitetut varat voidaan tietyin edellytyksin siirtää ilman vero- ja sijoitusmaksuja toiseen viranomaisten hyväksymään järjestelyyn. Vanha käteisosa voidaan siirrossa muuntaa sijoitusosaksi, mutta sijoitusosan tyyppiä ei voida siirrossa muuntaa käteisosaksi. Siirto on myös aina suoritettava suoraan palveluntarjoajien välillä. Siirtoon liittyvien kulujen perimistä ei ole rajoitettu.

Kuluttajansuojan parantamiseksi on luotu niin sanottu CAT-standardi ISA-tilien eri vä-

lineille. CAT-lyhennys seuraa sanayhdistelmistä reilu veloitus (*fair charge*), helppo pääsy (*easy access*) sekä kunnolliset säännöt (*decent terms*). Standardit helpottavat ISA-järjestelmän käyttöä ja identifioimista. CAT-standardoitu ISA takaa kuluttajalle sen, että ehdot eivät yllättäen muutu ainakaan epäedulliseen suuntaan. ISA tarjoaa yksinkertaisen tavan sijoittaa veroeduin osakkeisiin, sekä mahdollisuuden sijoittaa myös käteiseen tai henkivakuutukseen.

Likviditeetin suhteen ISA-tilit ovat edullisemmässä asemassa osuuseläkkeisiin verrattuna, koska ISA-tiliin kertyneet varat ovat nostettavissa milloin tahansa ilman verotuksellisia kustannuksia. Osuuseläkkeeseen verrattuna ISA on edullisempi vaihtoehto (kun tuottoasteet on oletettu samoiksi), koska ISA:n osalta ei täydy luopua mahdollisuudesta käyttää tarpeen tullen säästetyt varat aikaisemmin, kuten osuuseläkkeen kohdalla.

Sijoittaja voi nostaa etuudet rahastosta haluamallaan tavalla. Koko rahasto voidaan esimerkiksi nostaa kerralla tai vaihtoehtoisesti voidaan ostaa annuiteetti säännöllisine kuukausituloineen. ISA-tilit ovat myös täysin likvidejä: sijoitetuille varoille ei ole säädetty vähimmäissäästöaikaa eikä varojen nostamista tililtä ole sidottu määräkkään. Varat voidaan siten nostaa tililtä milloin tahansa verotuksetta.

Sijoitettujen varojen likvidiys houkuttelee säästäjiä valitsemaan ISA-tilin osuuseläkejärjestelmän sijaan. Pitkäaikaisen sijoitusstrategian kannalta likvidiys ei kuitenkaan ole merkittävä asia.

Isossa-Britanniassa suunnitellaan eläkejärjestelmän uudistamista vuodesta 2012 alkaen. Hallitus on esittänyt mataliin kustannuksiin perustuvaa yksityistä eläketilimallia, Personal Accounts. Kaikki vähintään 22-vuotiaat työntekijät, jotka eivät kuuluisi sopivaan työnantajakohtaiseen eläkejärjestelmään, siirtyisivät automaattisesti uuteen tilijärjestelmään. Työntekijöiden täytyy maksaa tilimallissa 4 prosenttia tulokynnyksen (5 035 puntaa) ja ylemmän tulorajan (33 540 puntaa) välisestä bruttoansiosta. Työnantaja maksaisi tilille 3 prosenttia samasta palkkasummasta kuin työntekijä, jonka lisäksi valtion myöntämä veroetu kartuttaisi tiliä 1 prosentilla. Järjestelmään ei tarvitsisi liittyä

tai siitä voisi erota, jos työnantaja liittäisi kaikki työntekijänsä vähintään vastaavan ta-soiseen työnantajakohtaiseen eläkejärjestelmään. Myös yrittäjät ja henkilöt, jotka eivät ole työelämässä, voisivat liittyä tilijärjestelmään.

Irlanti

Irlannissa verotuettuja ovat *Retirement Annuity Contract* (RAC) ja *Personal Retirement Savings Account* (PRSA) -järjestelyihin tehdyt sijoitukset. RAC-järjestelyihin, joiden tarjoamisoikeus on vakuutusyhtiöillä, voivat liittyä ne verovelvolliset, jotka eivät kuulu mihinkään työnantajan tarjoamaan järjestelyyn.

PRSA-järjestely on yksilöllinen eläkesäästötili, joka on mahdollista ottaa muun muassa vakuutusyhtiöstä, luottolaitoksesta tai sijoitustoimintaa harjoittavasta yhtiöstä. Sen tarkoituksena on kannustaa ihmisiä säästämään eläkkeellä oloaan varten. PRSA kuuluu niin sanottuihin maksuperusteisiin eläkejärjestelmiin, ja sen tarkoituksena on tarjota joustavaa henkilökohtaista lisäeläketurvaa, joka ei ole riippuvainen työmarkkina-asemasta. Järjestelmä otettiin Irlannissa käyttöön tekemällä vuonna 2002 lisäys eläkelakiin (*Pensions Amendment Act*) yksilöllisestä eläkesäästötilistä. Vuodesta 2003 lähtien työnantajat on velvoitettu tarjoamaan työntekijöilleen mahdollisuutta saada PRSA työpaikan kautta. Työnantajilla on välitysvetvollisuus PRSA-tilin hankkimiseksi, mutta heidän ei tarvitse hankkia tiliä työntekijöillensä. Työnantaja voi kuitenkin vapaaehtoisesti hankkia työntekijälleen PRSA-tilin ja maksaa eläkemaksuja, joista se voi saada verohelpotuksia.

PRSA-säästämisen verovähennyksen ylärajaksi on määritelty prosenttiosuus säästäjän verovuoden tuloista. Prosenttiosuus kasvaa iän myöten. Esimerkiksi alle 30-vuotiaalle se on 15 prosenttia ja yli 50-vuotiaalle 30 prosenttia. PRSA-säästämiseksi on määritelty 300 euron minimitalletusmäärä vuodessa, mutta talletusten ylärajaa ei ole rajoitettu.

Työntekijä voi valita myös jonkin toisen palveluntarjoajan kuin työnantajan välittämän PRSA-tilin. Tällöin työnantajalla ei ole velvoitetta vähentää työntekijän maksua heidän palkastaan ja maksaa sitä PRSA:n tarjo-

ajalle. Työntekijät maksavat tällaisessa tapauksessa maksut suoraan valitsemalleen palveluntarjoajalle.

Tili perustuu henkilökohtaiseen sopimukseen yksilön ja valtuutetun palveluntarjoajan välillä. Työpaikkaa vaihdettaessa PRSA on vapaasti siirrettävissä ilman sanktiota. Maksusuorutusta voi lisätä, vähentää tai lopettaa kokonaan ilman lisärangaistusta. PRSA:n välittäjän vaihtaminen on ilmaista ja tilillä olevat varat saa siirtää toiselle PRSA-tilille ilman veroseuraamuksia. Siirtokertojen määrää voidaan kuitenkin rajoittaa tai järjestelyjen tarjoaja voi vaatia, että järjestelyyn on säästetty jokin minimimäärä rahaa ennen kuin siirto on mahdollinen.

Muista työnantajakohtaisista eläkejärjestelyistä tai lakisääteisistä järjestelmistä voi siirtää varat PRSA:lle ilman veroseuraamuksia, jos henkilö on ollut järjestelmässä jäsenenä enintään 15 vuotta tai järjestelmä on lakkautettu tai henkilö on vaihtamassa työpaikkaa. PRSA-tilillä olevat varat voi siirtää työnantajakohtaiseen eläkejärjestelyyn tai lakisääteiseen järjestelmään järjestelmän sääntöjen mukaisesti.

Eläketileillä ei ole valtion takuuta. Säästöjen kehitys määräytyy valittujen sijoitusrahastojen tuoton mukaan, minkä vuoksi säästöt voi periaatteessa menettää. PRSA-tilin haltija voi maksaa tilille maksusuorituksia myös eläkkeellä ollessaan aina 75 vuoden ikään saakka.

PRSA-tililtä voi alkaa nostaa eläkettä normaalisti 60—75 vuoden iässä. Joissain tapauksissa on myös mahdollista alkaa nostaa sitä jo aikaisemminkin, esimerkiksi jos henkilö jää työstä eläkkeelle 50-vuotiaana tai vanhempana tai työelämä ei enää jatku vakavan sairauden tai työkyvyttömyyden vuoksi. Sopimuksessa on säännöt, joilla estetään hyötymästä epäsuorasti PRSA-varoista saatavista eduista ennen aikaisinta mahdollista nostopäivää.

Eläkkeelle jäädessään henkilö voi verovaapaasti nostaa 25 prosenttia rahastojen arvosta kertaussummana. Muut nostot rahastosta ovat normaalin tuloveromenettelyn (PAYE) mukaisia. Kuolemantapauksessa PRSA:n omistavan henkilön tilille kertynyt rahasto siirtyy suoraan edunsaajan omaisuudeksi. Tällöin

tuloveroa ei peritä, mutta perintövero kylläkin normaalisti.

PRSA-sijoitustilejä on olemassa kahta erityyppistä: vakioitu PRSA (*standard PRSA*) ja vapaa PRSA (*non-standard PRSA*). Vakioitujen PRSA-järjestelyjen kautta tehtävät sijoitukset on rajoitettu sijoitusrahastoihin (*pooled funds*) ja väliaikaisiin käteisvaroihin. Vapaassa PRSA:ssa sijoitusmahdollisuudet ovat laajemmat. Vakioidussa PRSA:ssa hallinnoimiseen menevä osuus ei voi ylittää 1 prosenttia tilin varoista tai 5 prosenttia maksuista. Vapaassa PRSA:ssa palveluntarjoajat voivat määrittellä perittävän kulukorvauksen vapaasti. Käytännössä kaikista PRSA-järjestelyistä perittävät kulut ovat kuitenkin jääneet samalle tasolle. Kulujen suuruutta on siis onnistuttu rajoittamaan palveluntarjoajien välisen kilpailun kautta.

Yhdysvallat

Yhdysvalloissa eläkejärjestelmää voi kuvata kolmpilarimallilla. Ensimmäiseen pilariin kuuluu sosiaaliturvaeläke, toiseen pilariin työnantajien tukemat järjestelyt (ammattilliset eläkejärjestelmät) ja kolmanteen pilariin IRA (*Individual Retirement Arrangement*) -säästöt, jotka voidaan mieltää säästövakuutuksiksi.

IRA-järjestelyt toimivat aina maksuperusteisesti ja niitä tarjoavat henkivakuutusyhtiöiden lisäksi myös rahoituslaitokset sekä jotkut työnantajat ja ammattiyhdistykset. IRA-järjestelyyn voi sijoittaa enintään 5 000 dollaria vuodessa ja varoja voi normaalisti alkaa nostaa 59,5 ikävuoden jälkeen.

Yhdysvaltain eläkemarkkinoilla toimii tuhansia palveluntarjoajia. Eläkesäästöjen siirtäminen työnantajien tukemista IRA-järjestelyihin ja päinvastoin ei aiheuta vero-seuraamuksia, vaan kyseiset *rollover*-suoritukset ovat verovapaita ja verot maksetaan vasta nostettaessa eläkettä uudesta järjestelmästä

IRA-järjestelyt ovat maksuperusteisia, veroetuksia nauttavia ja useimmiten työnantajasta riippumattomia yksityisiä eläkejärjestelyjä, joihin työntekijät voivat itsenäisesti säästää osan tuloistaan eläkettään varten. IRA-järjestelyjen veroedut perustuvat siihen,

että eläkesäästäjä on tiettyyn rajaan asti oikeutettu vähentämään IRA-sijoituksensa verotuksessaan ja verot maksetaan vasta eläkettä nostettaessa, kun säästöt ovat ensin kasvaneet verovapaasti IRA-järjestelyssä. IRAsäästämiseen ovat oikeutettuja kaikki henkilöt, joilla on verovuoden aikana ansio- tai elinkeinotuloja ja jotka eivät ole täyttäneet 70,5 vuotta vuoden loppuun mennessä. Normaalisti ainoastaan työntekijät osallistuvat IRAsäästöjensä kartuttamiseen, mutta SEP-IRAssa ja SIMPLE-järjestelyissä myös työnantaja voi osallistua säästämiseen.

IRA-järjestelyt voivat toimia joko jossain rahoituslaitoksessa avattavan IRA-tilin (*Individual Retirement Account*) tai henkivakuutusyhtiöstä ostettavan IRA-annuiteettisopimuksen (*Individual Retirement Annuity*) muodossa. Myös työnantajat sekä ammattiyhdistykset voivat perustaa säästöitä, jotka tarjoavat työntekijöille mahdollisuutta IRAsäästöihin (*Employer and Employee Association Trust Accounts*).

Pääsääntöisesti henkilö voi alkaa nostaa varoja IRA-järjestelystä ilman haitallisia vero-seuraamuksia täytettyään 59,5 vuotta. Poikkeuksia tähän vähimmäisikään ovat muun muassa suoritukset IRAsäästöistä sairaskuutuksen maksamiseksi työttömyyden aikana ja sairaskulujen kattamiseksi, minkä lisäksi vuodesta 1997 alkaen varoja on voinut nostaa myös ensiasunnon ostoa varten.

Yleisin IRA-järjestely on niin sanottu tavallinen IRA (*regular IRA*), johon ovat oikeutettuja kaikki alle 70,5-vuotiaat työssäkäyvät veronmaksajat. Vuosittainen sijoituskatto oli 5 000 dollaria vuonna 2008 ja sijoitusten vähennysoikeus tuloista ennen veroja määräytyy sen mukaan, osallistuuko henkilö työntekijän tukemaan eläkejärjestelyyn. Näiden järjestelmien ulkopuolella olevat yksineläjät ovat oikeutettuja täyteen 5 000 dollarin vähennykseen, kun taas avioparien, joista toinen tai molemmat osallistuvat, vähennysoikeus määräytyy korjattujen bruttotulojen perusteella.

Tavallinen IRA muuttaa verotuksen aikarakennetta siten, että verot kertyneistä varoista (mukaan lukien pääomavoitot sekä osinko- ja korkotulot) tulevat maksettaviksi tuloveroasteikon mukaisesti vasta karttuneiden varojen noston yhteydessä eli aikaisintaan 59,5

vuoden iässä, jota aikaisemmista nostoista veloitetaan 10 prosentin nostomaksu.

Tilinpitäjän on alettava nostaa karttuneita varoja viimeistään 70,5 vuoden iässä eikä tämän jälkeen voi tehdä enää lisäsijoituksia.

Vuoden 1997 *Taxpayer Relief Actilla* mahdollistettiin niin sanotut Roth IRA (*IRA Plus, IRA Super*) -järjestelyt. Niiden veroedut poikkeavat normaaleista IRA-järjestelyistä siten, että verovähennyksiä ei myönnetä eläkesijoituksia tehtäessä, mutta eläketulo on sen sijaan sitä aikanaan nostettaessa verovapaata. Toinen tärkeä ero normaaliin IRAan on siinä, että säästämistä voi jatkaa vielä 70,5 ikävuoden jälkeen, jolloin eläkettä ei myöskään ole pakko alkaa nostaa. Roth IRA on suunnattu pääasiassa keskituloisille työntäjän organisoimiin eläkejärjestelyihin (401(k), 403(b), 457) osallistuville veronmaksajille sekä alhaisessa veroluokassa oleville nuorille veronmaksajille. Roth IRA-järjestelyyn ovat oikeutettuja kaikki työssäkäyvät veronmaksajat. Vuosittainen sijoituskatto on tavallisesta IRA:sta poiketen riippuvainen tuloista.

Roth IRA-sijoitukset karttavat rahastoissa verovapaasti. Roth IRA:n merkittävimpiä ominaisuuksia sijoittajan kannalta on nostojen verovapaus: tavallisesta IRA:sta ja työntäjien organisoimista järjestelyistä poiketen kertyneitä osinkotuloja ja pääomavoittoja ei veroteta. Vastapainona Roth IRA-sijoitukset eivät ole vähennyskelpoisia, vaan ne rahoitetaan verojen jälkeisillä tuloilla.

Tavallisesta IRA:sta poiketen lisäsijoituksia voi tehdä myös 70,5 ikävuoden jälkeen eikä tilinpitäjällä ole velvollisuutta alkaa nostaa kertyneitä varoja tässä iässä.

Muita IRA-järjestelyjä ovat *Spousal IRA* (aviopuolisoiden IRA-säästöt), *Educational IRA* (lasten koulutukseen tarkoitetut IRA-säästöt), SEP-IRA (*Simplified Employee Pensions*, pienyrityksille ja itsetyöllistyneille tarkoitetut IRA-säästöt mahdollistavat työntäjän vähennyskelpoiset sijoitukset työntekijöille avatuille SEP-tileille suhteellisen pienellä hallinnoinnilla), SARSEP IRA (*Salary Reduction Simplified Employee Pension*, alle 25 työntekijän pienyrityksille suunnattu eläketurvasäästämisen muoto) ja SIMPLE IRA (*Savings Incentive Match Plans for Employees*), suunnattu pääasiassa vähemmän kuin sata henkilöä työllistäville yrityksille,

jotka eivät osallistu mihinkään muuhun eläkeohjelmaan.

Kokoavia havaintoja ulkomaisten eläkesäästämisyjärjestelmistä

Hallintokustannukset

Vapaaehtoisten eläke- ja pitkäaikaissäästämisyjärjestelmien hallintokustannuksista ei ole vertailukelpoisia tietoja eri maiden välillä. Hallintokulujen käsite ei myöskään ole yksiselitteinen. Laajimmillaan hallintokuluiksi luokitellaan kaikki tuottoa vähentävät kulut. Tällöin hallintokuluihin liitetään varsinaisista hallinnollisista tehtävistä aiheutuvien kulujen lisäksi muun muassa markkinointikulut.

Eläkesäästöjen hoitamisesta aiheutuvat kulut saattavat vaihdella eri palvelun tarjoajien välillä huomattavastikin. Eräissä vertailussa palvelun tarjoajien kokonaiskulut säästösummasta vaihtelivat 10–28 prosentin välillä. Esimerkiksi Ruotsissa kulut olivat noin 15 prosentin luokkaa ja Isossa-Britanniassa 20–25 prosenttia säästösummasta.

Saksan IPA-järjestelyn verotukseen liittyy edellytys, jonka mukaan lunastus- ja hallintopalkkiot tulee jakaa tasaisesti vähintään kymmenelle vuodelle tai vaihtoehtoisesti perä kiinteänä prosenttiosuutensa sijoittajan maksuista.

Asettamalla perittäville kuluille katto säästämisyjärjestelyistä on pyritty luomaan vaihtoehto myös matalatuloisille. Kustannusrakenteita on pyritty yhtenäistämään, jolloin erilaisten tuotteiden vertaileminen toisiinsa helpottuu.

Isossa-Britanniassa on asetettu eräiden tuettujen eläketuotteiden kuluille enimmäismääriä. Osuuseläkkeissä hallinnointikustannusten yläraja on 1,5 prosenttia säästöistä ensimmäisten kymmenen vuoden aikana ja 1 prosentti varannosta siitä eteenpäin. Muissa henkilökohtaisissa eläketuotteissa hallinnointikustannukset ovat laskeneet noin kolmanneksella vuoden 1999 jälkeen ja ovat tulleet lähelle osuuseläkkeiden tasoa. Ison-Britannian henkivakuutus-ISA:n vuosittainen maksu ei saa olla enempää kuin 3 prosenttia rahaston arvosta. Noston yhteydessä tulee saada takaisin vähintään maksetut palkkiot.

Osake-ISA:n kohdalla vuosittainen hoitomaksu ei saa olla enempää kuin yhden prosentin. Käteis-ISA:ssa ei muodostu kuluja, mikäli henkilö ei ole liittännyt sijoitukseensa lisäpalveluja.

Irlannin vakio-PRSA -järjestely, jossa perittävät kulut on rajattu, on vaikuttanut kuluja rajoittavasti myös vapaissa PRSA-järjestelyissä. Vastaavanlaisia kattoja on asetettu myös joidenkin muiden maiden täysin uusissa tai uudistetuissa lisäeläkejärjestelmissä.

EU:n sosiaalipoliittisen komitean eläkkeiden korvaustasoa kuvaavissa laskelmissa oletetaan 0,5 prosentin hallinnointikuluerä. Hallinnointikustannukset vähentävät pitkällä aikavälillä merkittävästi yksityisiltä tileiltä karttuvan eläkkeen määrää. Yhden prosentin vuosittainen hallinnointikulu vähentää kertyvää eläkettä noin 20 prosentilla täyden työuran tapauksessa.

Eläkevarojen siirto-oikeus

Kansainvälisesti on hyvin yleistä, että vapaaehtoisten yksilöllisten pitkäaikaissäätämisen- ja eläkesäästötuotteiden tarjoajina on vakuutusyhtiöiden lisäksi myös muita tahoja, kuten sijoitusrahastojen hallinnointiyhtiöitä tai muita rahoituslaitoksia, yleisimmin pankkeja. Kun palveluntarjoaja on muu kuin vakuutusyhtiö, tavanomaista on, että varat sijoitetaan eläkevarojen sijoittamiseksi perustettavaan erityiseen tiliyhteisöön, joka yleensä on rinnastettavissa rahastoon.

Järjestelyjen piirissä olevat varat voidaan useimmissa jäsenvaltioissa siirtää veroseuraamuksitta toiseen järjestelyyn. Yksilöllisten eläke- ja pitkäaikaissäätämistilien siirto-oikeus on sallittu mm. Belgiassa, Irlannissa, Isossa-Britanniassa (osuuseläke), Puolassa, Ranskassa, Ruotsissa (IPS ja eläkevakuutus), Saksassa (tuetut sijoitusmuodot), Tanskassa ja Yhdysvalloissa (401(k) ja IRA-järjestelyt). Yhdysvalloissa siirrot IRA-järjestelyjen sisällä sekä niin sanotut rollover-suoritukset työnantajien tukemiin eläkejärjestelyihin ovat niin ikään verovapaita. Yhdestä IRA-järjestelystä saa kuitenkin tehdä vain yhden siirron tai rollover-suorituksen vuodessa. Isossa-Britanniassa osuuseläkkeestä ei saa periä siirtokustannuksia mikäli elä-

kesäästäjä haluaa vaihtaa osuuseläkkeen tarjoajaa.

Myös eläkevakuutusten osalta palvelun tarjoajien vaihtaminen ilman veroseuraamuksia on mahdollista Norjassa ja Ruotsissa. Tanskassa palvelun tarjoajan vaihtaminen on mahdollista työpaikan vaihdon yhteydessä, jos rahastoidut varat ovat työntekijäkohtaisia. Siirto voidaan toteuttaa joko siirtämällä itse järjestely toiselle palveluntarjoajalle tai, kuten esimerkiksi Ruotsin vapaaehtoisissa eläkevakuutuksissa, siirtämällä ainoastaan vakuutuksen vapaakirja-arvo tai takaisinostoarvo.

Siirrettävyyttä on myös rajoitettu lainsäädännössä eri tavoin. Näiden tarkoituksena on pienentää palveluntarjoajalle siirto-oikeudesta aiheutuvia haittoja. Itävallassa säästöt voidaan siirtää vasta kymmenen vuoden säästöajan jälkeen. Siirtoon liittyy usein maksu, jolla peitetään siirrosta aiheutuvia kustannuksia. Kaikissa järjestelyissä siirto-oikeutta ei ole kuitenkaan mahdollistettu lainkaan. Tällaisessa tapauksessa sijoittamis päätös on lopullinen ja elinikäinen, mikä voi estää verovelvollista sijoittamasta järjestelyyn. Tyypillisesti siirto-oikeus on vahvasti sanktioitu, kun kyse on elinikäisistä eläkkeistä.

Ruotsissa eläkesäästöjen siirtäminen ilman veroseuraamuksia palvelun tarjoajalta toiselle on ollut mahdollista IPS-säästämässä koko järjestelmän olemassaolon ajan eli vuodesta 1994 lähtien. Vaihto-oikeus ei kuitenkaan ulotu ulkomailla sijaitsevaan palvelun tarjoajaan. Lisäksi verolainsäädäntö on sallinut vuodesta 2000 lähtien siirto-oikeuden kotimaisten henkivakuutusyhtiöiden välillä ja myös henkivakuutusyhtiön ja IPS-laitoksen välillä ilman siirron yhteydessä realisoituvia veroseuraamuksia, jos vakuutuksenottaja ja vakuutusyhtiö ovat sopineet asiasta. Useat yhtiöt ovat myös sallineet vakuutusten siirron.

Ruotsin valtiovarainministeriön selvityksessä (*Finansmarknadsutredningen*, SOU 2000:11) on todettu, että vakuutuksenottajien rajoitetut mahdollisuudet siirtää vakuutus-säästönsä luovat sellaisia negatiivisia vaikutuksia, jotka haittaavat kilpailun toteutumista. Siirto-oikeuden puuttumisella on haitallisia vaikutuksia viime kädessä vakuutuksenotta-

jille. Ongelmat koskevat vakuutusyhtiöiden välisiä siirtoja sekä mahdollisuuksia vaihtaa eläkesäästämisen muotoa. Verotukselliset esteet vakuutusten siirroille poistettiin 1 päivänä tammikuuta 2000 (prop 1998/99:87, *försäkringsrörelser reformen*). Kriteerit on määritelty tuloverolain 58 luvun 4—16 §:ssä (*inkomstskattelagen* 1999:1229, IL). Ruotsin valtiovarainministeriö julkaisi joulukuussa 2005 muistion, jossa esitetään eläkesäästötuotteiden siirto-oikeuden laajentamista. Muistion mukaan sopimus pohjainen siirto-oikeuden käyttö poikkeaa merkittävästi eri yhtiöiden välillä. Siirtokustannukset ovat saattaneet olla niin korkeita, että ne estävät markkinoiden tehokkaan toiminnan.

Vakuutuksenottajien mahdollisuuksia siirtää vakuutuksensa laajennettiin lainsäädännöllisin toimenpitein vuonna 2006 annetussa hallituksen esityksessä (RP 2006/07:26; lag 2007:122 ja 2007:123). Hallituksen esityksen täydentävän lainsäädännön sisältö koskee henkivakuutuksia, joihin liittyy sellainen säästöelementti (säästösumma), että oikeus takaisinostoon tai siirtoon on olemassa yksityisoikeudellisten säännösten mukaan. Näihin vakuutuksiin liittyen vakuutusyhtiön on aina huolehdittava siitä, että vakuutus sopimuksesta ilmenee, onko vakuutuksen takaisinosto tai siirto mahdollinen (FAL 11:5.2). Lisäksi vakuutus sopimuksesta on ilmeittävä takaisinostoon tai siirtoon liittyvät tarkemmat ehdot (*försäkringsrörelselagen* 7:19 a, FRL). Siirto on tehtävä viipymättä (FRL 7:19 b). Pääsääntönä on, että vakuutuksen siirrossa arvo määräytyy samojen periaatteiden mukaan kuin vakuutustapahtumassa, jollei jäljelle jäävän vakuutuskollektiivin oikeus ylijäämään heikkene tai vakuutusyhtiön vakavaraisuus vaarannu (FRL 12:6:2.1).

Vuoden 2007 heinäkuun alusta Ruotsissa tuli voimaan yksityisoikeudellinen sääntely, joka tekee mahdolliseksi ostaa takaisin ja myöhemmin siirtää yksilöllisen vakuutuksen arvo toiseen henkivakuutusyhtiöön. Sääntely perustuu vakuutus sopimus lakiin (*försäkringsavtalslagen* 2005:104, FAL), ja se varmistaa ehdottoman oikeuden takaisinostoon riippumatta vakuutus sopimuksen sisällöstä, jollei muuta johdu vakuutuksen luonteesta tai verolainsäädännöstä. Siirto-oikeus koskee lain

voimaantulon jälkeen solmittuja vakuutuksia sekä periaatteessa niitä vanhoja vakuutuksia, joissa on takaisinosto-oikeus. Siirto-oikeudesta on aina kerrottava vakuutuksenottajalle ennen sopimuksen solmimista. Näin pyritään laajentamaan kilpailua myös voimassa oleviin vakuutuksiin.

Takaisinosto-oikeus koskee myös tulovero laissa tarkoitettuja eläkevakuutuksia, joskin puhtaat elämänvaravakuutukset eivät edelleenkään pääsääntöisesti ole takaisinosto- tai siirtokelpoisia. Takaisinosto tai siirto on mahdollinen erityisistä syistä, mutta edellyttää täydellistä vakuutetun terveydentilaselvitystä.

Vakuutusten siirtokustannuksista sovitaan tavallisesti vakuutus sopimuksessa. Siirrosta aiheutuneiden kulujen kuluttajalle tulee vastata vakuutusyhtiöille toimenpiteestä aiheutuneita kuluja ja kuolettamattomia vakuutusten hankintamenoja (FRL 12:6:2.2). Huomatavaa on, että siirto-oikeus koskee myös ammatillisia lisäeläkkeitä (*tjänstepensionsförsäkring*). Finanssivalvojana toimiva Finansinspektionen on voimakkaasti kannattanut siirtomahdollisuuden laajentamista.

Norjassa henkivakuutusten siirtäminen on ollut mahdollista vuodesta 1991. Siirto-oikeus koskee sekä yksilöllisiä että ryhmävakuutuksia. Se koskee myös vakuutuksia, jotka olivat voimassa, kun laki tuli voimaan. Siirto-oikeuden piirissä on vakuutusten taattu arvo, joka muodostuu laskuperustekoron mukaisista hyvityksistä ja ylimääräisistä asiakashyvityksistä. Käytännössä siirto-oikeutta on käytetty Norjassa rajoitetusti eikä sijoitusten realisoiminen siirtojen yhteydessä ole osoittautunut erityisen ongelmalliseksi.

1.3 Markkinat

Suomessa kotitalouksien rahoitusvarallisuuden määrä on kasvanut yhtäjaksoisesti vuosina 2003—2007, kunnes vuoden 2008 ensimmäisen neljänneksen aikana se kääntyi kansainvälisen finanssikriisin johdosta laskuun. Vuoden 2008 lopussa kotitalouksilla oli rahoitusvaroja ennakkotietojen perusteella yhteensä noin 120 miljardia euroa, kun määrä vuoden 2007 lopussa oli 10 miljardia euroa enemmän (taulukko). Tähän on ollut vaikuttamassa yleinen epävarmuus sijoitus-

markkinoilla ja osakkeiden markkina-arvojen lasku. Kotitaloudet ovat myös siirtäneet varo- ja riskialttiimmista kohteista turvallisempiin kohteisiin.

Taulukko: **Kotitalouksien rahoitusvarat, mrd. euroa**

Ajanjakso	Talletukset	Vakuutustekninen vastuuvélka	Noteeratut osakkeet	Rahasto-osuudet	Muut	Yhteensä
2009*	70,2	38,8	14,2	9,5	6,9	139,5
2008	70,2	39,0	15,0	9,3	6,7	140,3
2007	62,6	41,6	27,2	18,2	5,9	155,5
2006	55,9	39,9	27,1	18,0	6,1	146,9
2005	54,8	37,3	22,7	13,2	4,5	132,7
2004	51,5	33,8	18,8	9,2	4,1	117,4

*1. vuosineljännes

Lähde: Suomen Pankki

Kotitalouksien rahoitusvarallisuuteen luetaan mukaan kotitalouksien talletukset, pörsiosakkeet, sijoitusrahastosijoitukset, joukkovelkakirjat sekä vakuutussäästöt. Osakkeiden arvostuksella on suuri vaikutus rahoitusvarojen kokonaisarvoon. Vakuutussäästöihin on laskettu mukaan yksityishenkilöiden itse ottamat säästöhenkivakuutukset ja yksilölliset eläkevakuutukset.

Kotitalouksien kiinnostus talletusten ohella myös muita säästö- ja sijoituskohteita, kuten rahastosijoittamista, osakkeita ja vakuutussäättämistä kohtaan, on kasvanut. Tähän on ollut vaikuttamassa uusien sijoitustuotteiden tarjonnan lisääntyminen sekä varallisuuden ja tulojen kasvu. Myös huoli eläketurvan riittävyydestä kannustaa yksilölliseen eläkesäättämiseen. Perintöjen koot ovat myös kasvaneet, jolloin kertynyttä varallisuutta sijoitetaan usein myös erilaisiin arvopapereihin.

Suomessa talletusten osuus kotitalouksien rahoitusvaroista on edelleen keskeinen ja talletusten määrä on noussut finanssimarkkinoiden epävarmuuksien vuoksi noin 65 miljardiin euroon. Kotitalouksien sijoitusrahastosijoitusten määrä oli vuoden lopussa noin 15 miljardia euroa. Tämä on johtunut sekä kurssilaskusta mutta myös sijoittajien kiinnostuksen lisääntymisestä muihin säästö- ja sijoituskohteisiin kuten talletuksiin. Varsin pieni osa kotitalouksien rahoitusvaroista, alle 2 miljardia euroa, on sijoitettu suoraan joukkovelkakirjoihin.

Osakevarallisuuden määrän kasvu pysähtyi useamman vuoden nousun jälkeen jo vuoden 2007 syksyllä osakekurssien laskun myötä ja lasku jatkui koko vuoden 2008. Kotitalouksilla oli pörsiosakkeissa varoja vuoden 2008 lopussa arviolta vajaat 20 miljardia euroa. Yksityisten osakkeenomistajien määrä on vuoden 2004 puolivälin jälkeen hienokseltaan vähitellen laskenut. Tämän vuoden maaliskuun lopussa yksityisiä osakkeenomistajia oli 771 931.

Kotitalouksien vakuutussäästöt ovat kasvaneet tasaisesti 1990-luvun alusta lähtien mutta kääntyivät hienoiseen laskuun vuonna 2008. Osakkeiden markkina-arvon lasku näkyy erityisesti sijoitussidonnaisten vakuutussäästöjen laskuna. Vakuutussäästöissä oli kotitalouksilla varoja vuoden 2008 lopussa noin 21 miljardia euroa, josta yksilöllisen eläkevakuutuksen määrä oli runsaat 6 miljardia euroa ja säästöhenkivakuutusten vajaat 15 miljardia euroa.

Kotitalouksien kulutusmenot ovat kasvaneet useampana vuonna jo suuremmiksi kuin käytettävissä olevat tulot, minkä vuoksi kotitalouksien säästämistäaste on viime vuosina alentunut. Säästämistäasteen arvioidaan pysyvän alhaalla reaalisen ostovoiman vaimean kasvun vuoksi. Samalla kotitalouksien velkaantumistaaste on noussut koko 2000-luvun ja erityisesti tuntuvasti neljän viime vuoden aikana. Vaikka velkaantumistaaste on Suomessa noussut, se on kansainvälisesti verrattuna

vielä keskimääräistä alhaisempi. Tarkasteltaessa kotitalouksien rahoitusvarojen määrää ja velkojen määrää keskenään, ylittävät rahoitusvarat kotitalouksien velkojen määrän. Velkojen ja varallisuuden jakauma ei kuitenkaan ole kotitalouksien kesken tasainen.

Suomessa eläkesäästämistä tuetaan verotuksellisesti vapaaehtoisen eläkevakuutuksen kautta. Yksilöllisessä eläkevakuutuksessa vakuutuksen ottaja maksaa vakuutusmaksuja vakuutusyhtiölle, ja yhtiö palauttaa maksut sekä niille kertyneen tuoton, kun henkilö saavuttaa tietyn iän. Yksilölliseen eläkevakuutukseen maksetut vakuutusmaksut ovat tietyin edellytyksin ja rajoituksin vähennysoikeutettuja suhteellisella pääomaverokannalla tuloverotuksessa. Kertamaksuinen eläkevakuutus on kuitenkin rajattu verovähennysoikeuden ulkopuolelle, mutta vastaavasti yksityishenkilön aikanaan saama eläke on tietyin osin verovapaata.

Vapaaehtoisten eläkevakuutusten verotuki uudistui vuoden 2005 alusta lähtien. Uudessa järjestelmässä vakuutusten maksut vähennetään ja eläke-etuus verotetaan suhteellisella pääomaverokannalla aikaisemman progressiivisessa ansiotuloverotuksessa tehtävän vähennyksen ja verottamisen sijasta. Näin vähennysvaiheen ja eläke-etuuden nostovaiheen rajaveroaste-erosta aiheutuva ja yleensä suurituloisia suosiva verotuki poistuu. Eläkkeen nostovaiheessa jäljelle jää verotuki, joka muodostuu eläkesäästäjän omien sijoitusten tuottojen verottomuudesta sen jälkeen, kun eläkkeestä on maksettu suhteellisen pääomatuloveron mukainen veroprosentti. Samalla verovähennykseen oikeuttavaa enimmäissummaa laskettiin 8 000 eurosta 5 000 euroon vuodessa. Vähennysoikeuden edellytyksenä oleva eläkeikä korotettiin 62 vuoteen. Vakuutettu voi vähentää vapaaehtoisen eläkevakuutuksen maksuja pääomatuloistaan enintään 5 000 euroa vuodessa.

Uusia eläkevakuutuksia on ostettu vilkkaasti, sillä eläkevakuutus sopimuksia on 2000-luvulla solmittu vuoden 2009 alkuun mennessä noin 600 000 kappaletta. Eläkesopimuksia onkin jo kaikkiaan 750 000, joista 600 000 on otettu yksityishenkilöiden toimesta. Tämä tarkoittaa, että eläkevakuutus on joka viidennellä Suomen aikuisväestöstä.

Eläkevakuutus tuotteessa on usein samantyyppisiä ominaisuuksia kuin normaalissa säästötuotteessa: sen takaisinmaksu on määräaikainen ja kuolemantapauksessa säästöt periytyvät edunsaajalle. Eläkevakuutuksista valtaosa on sijoitussidonnaisia, mutta eläkesäästöjen kokonaismäärästä niiden osuus on 40 prosenttia. Suurin osa säästäjistä kantaa siis itse sijoitustoiminnasta aiheutuvat riskit. Toisaalta sijoitussidonnaisen tuotteen vaihtoehto ei enää välttämättä ole laskuperustekorkoinen eläkevakuutus, jossa on pysyvä takuutuotto ja sen lisäksi mahdollisesti annettavat sijoitustoiminnan onnistumisesta riippuvat asiakashyvitykset. Sen sijaan useat henkivakuutusyhtiöt tarjoavat niin sanottua korkoperusteista eläkevakuutusta, jossa korko määritellään joka vuosi erikseen.

Eri pitkäaikaissäästämistuotteiden kulurakennetta on arvioitu valtioneuvoston vuonna 2002 asettamassa työryhmässä (jäljempänä *Siva-työryhmä*), joka jätti raporttinsa vuoden 2004 alussa. Työryhmän selvitysten mukaan yksilölliset eläkevakuutukset ja erityisesti sijoitussidonnaiset eläkevakuutukset saattavat olla kulurakenteeltaan raskaita, sillä ne sisältävät sekä henkivakuutusyhtiön että esimerkiksi rahastoyhtiön perimät kulut. Tuotteiden vertaaminen toisiinsa ja kokonaiskulujen hahmottaminen saattaa olla hankalaa. Yksilöllistä eläkevakuutusta ei voi siirtää toiselle palvelun tarjoajalle. Toisaalta eläkevakuutuksiin liittyvän kuolemanvaraturvan perusteella maksetun korvauksen verovapaus ja eläkevakuutussäästöjen verovapaus perintöverotuksessa ovat saattaneet osaltaan lisätä eläkevakuutusten houkuttelevuutta.

Tyypillisen eläkevakuutussäästäjän profiili on 2000-luvulla muuttunut ja nuorten säästäjien osallistumisaste on voimakkaasti kasvanut. Suurituloisten osuus eläkevakuutussäästämässä on laskenut, ja vakuutusyhtiöiden antamien tietojen mukaan uudet eläkevakuutuksen ostajat ovat tavallisimmin teollisuus- ja palvelutyöntekijöitä. Koska eläkesäästäjät ovat entistä nuorempia ja myös pienituloisempia, myös eläkevakuutuksen sijoitettava keskimääräinen summa on pienentynyt. Samalla säästöaika pitenee tyypillisen säästäjän nuorentuessa. Pidempi säästöaika mahdollistaa kuitenkin korkeammat tuotot, jolloin

säästötavoite voidaan saavuttaa huolimatta pienemmistä maksuista.

2 Nykytilan arviointi

2.1 Yksilöllisen eläkesäästämisen merkitys ja taustatekijät

Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkesäästämisen täydentää lakisääteistä eläketurvaa. Aina 1990-luvun puoliväliin saakka vapaaehtoinen eläkesäästäminen oli Suomessa vähäistä. Muutokset taloudessa ja väestön ikärakenteessa ovat lisänneet tarvetta yksilölliseen varautumiseen. Kansalaisilla voi olla eri syistä, esimerkiksi vajaan työhistorian vuoksi, tarvetta täydentää lakisääteistä työeläketurvaansa. Tarve vapaaehtoisen eläketurvan parantamiseen johtuu myös työmarkkinoiden muutoksista, kuten lyhytaikaisten työsuhteiden yleistymisestä.

Yksilöllisen eläkesäästämisen kehittämisedellytyksiä on merkittävästi parantanut vuoden 2005 eläkeuudistuksessa toteutettu vapaaehtoisten eläkevakuutusten yhteensovittamisesta työeläkkeisiin luopuminen, yksilöllisten eläkevakuutusten siirtäminen pääomatuloverotuksen piiriin vuoden 2005 alusta lukien sekä varallisuusveron poisto vuonna 2006. Nämä uudistukset ovat luoneet entistä paremmat edellytykset kilpailuympäristölle.

Vapaaehtoisen yksilöllisen eläkesäästämisen rooli on 2000-luvulla huomattavasti kasvanut. Eläkesäästäjien määrä on moninkertaistunut ja vuonna 2012 eläkesäästösopimus arvioidaan olevan miljoonalla ihmisellä, joista suuri osa on vasta työuransa alussa. Tämä tarkoittaa, että eläkesäästöjen osuus kotitalouksien kokonaissäästämistä kasvaa merkittävästi. Kansalaisten eläketurvan tuntemus on kuitenkin yleisesti heikkoa ja pitkäaikaisäästämisen kilpailuedellytysten ja kuluttajansuojan parantaminen lisääisivät säästäjien ja palveluntarjoajien kiinnostusta eläkesäästämiseen, mikä osaltaan edistäisi odotusten mukaisen eläketason saavuttamista.

Vapaaehtoisen eläkesäästämisen kehittäminen tukee ihmisten omaehtoisia mahdollisuuksia täydentää joustavasti ja tehokkaasti lakisääteistä eläketurvaansa. Tämä on entistä

tärkeämpää, kun työeläkejärjestelmään tehdyt uudistukset heikentävät eläkkeiden korvausasteita tulevaisuudessa, jollei työuraa pidennetä. Vuoden 2009 keväällä on ryhdytty kartoittamaan keinoja, joilla pyritään pidentämään työuria kolmella vuodella vuoteen 2025 mennessä.

Erityisesti nuorten sukupolvien lakisääteisen eläketulo alenee suhteessa palkkoihin. Reaalisesti eläkkeet kyllä kasvavat, mutta hitaammin kuin reaalipalkat. Vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneillä työeläkkeet ovat vajaat puolet palkoista ensimmäisinä vanhuuseläkevuosina. Eläkkeellä olon myötä eläke suhteessa keskipalkkaan edelleen alenee.

Palvelujen tarjoajien kannalta on myös merkitystä sillä, että vapaaehtoisten eläkevakuutusten yhteensovitus työeläkkeisiin poistui vuoden 2005 alusta voimaan tulleen eläkeuudistuksen myötä. Eläkeselvitysten teko säästäjän kokonaiseläketurvasta ja monimutkaiset ennakkolaskelmat lisäeläkkeiden sallitusta tasosta ovat tarpeettomia. Tämä yksinkertaistaa ja helpottaa merkittävästi uusien vapaaehtoisten eläkesäästötuotteiden sääntelyä ja myyntiä.

Uusimmat selvitykset osoittavat, että vapaaehtoisen eläkevakuutuksen ottaneista yhä suurempi osa on pieni- ja keskituloisia, joiden vuotuiset säästösummat ovat noin 900 euron tuntumassa eli 75 euroa kuukaudessa.

Vapaaehtoista eläkettä säästävien lukumäärän nopea kasvu on johtanut tilanteeseen, jossa vapaaehtoiisiin lisäeläkkeisiin (ryhmä- ja yksilöllisiin eläkkeisiin) maksutulona rahastoitava vuotuinen summa on noussut noin miljardiin euroon. Jos yksilöllisen eläkesäästämisen kasvuvauhti pysyy nykyvuosien suuruisena, on Suomessa vuonna 2012 miljoona pitkäaikais- ja eläkevakuutusäästäjää.

2.2 Yksilöllisen eläkesäästämisen kehittämisen yleiset edellytykset

Keskeisiä edellytyksiä yksilöllisen eläkesäästämisen kehittämiseksi on, että markkinoilla on riittävästi kilpailua ja että kuluttajat voivat tehokkaasti vertailla eri tuotteiden hyötyjä ja kustannuksia. Nykytilan arvioinnin keskeisenä lähtökohtana on, että ainoa nykyisin käytettävissä oleva väline yksilölliseen verotettuun eläkesäästämiseen on käy-

tännössä eläkevakuutus, joita ainoastaan vakuutusyhtiöillä on oikeus tarjota. Henkivakuutusyhtiöiden yksinoikeus yksilöllisten eläkesäästämistuotteiden tarjoamiseen johtuu käytännössä siitä, että ainoastaan eläkevakuutussäästämislle on nykyisessä verolainsäädännössä säädetty verokannusteita.

Yksilöllinen eläkevakuutus on yleensä takaisinmaksultaan määräaikainen. Voimassa olevat verosäännökset edellyttävät minimissään, että varat nostetaan kahden vuoden kuluessa vähintään neljässä erässä. Näin yksilöllinen eläkevakuutus on usein normaalin säästötuotteen kaltainen. Kuluttajien näkökulmasta nykyuotoisen eläkevakuutussäästämisen ongelmina on pidetty vakuutus- ja tuotteiden raskasta kustannusrakennetta, tuotteiden heikkoa vertailtavuutta ja sitä, että vakuutus- ja tuotteenostajalla ei sopimuksen tekemisen jälkeen ole mahdollisuutta vaihtaa palveluntarjoajaa. Koska vakuutussäästöt eivät ole siirrettävissä, kuluttaja ei siten voi enää eläkevakuutuksen ostettuaan kilpailuttaa eri vakuutus- ja tuotteenostajia keskenään.

Toinen kuluttajansuojan kannalta huomionarvoinen seikka eläkevakuutusten osalta on, että riskin yksilöllisten eläkevakuutusten sijoitustoiminnasta kantavat yhä useammin vakuutus- ja tuotteenostajat. Tämä johtuu siitä, että säästämisen kohdistuu useimmiten sijoitussidonnaisiin tuotteisiin. Nykyään valtaosa uusista myydyistä eläkevakuutuksista on sijoitussidonnaisia. Sijoitussidonnaisen eläkevakuutuksen suosio ei ole paljoakaan riippunut pörssikurssien vaihteluista, vaan sijoitussidonnaisia eläkevakuutuksia on ostettu vuosi vuodelta enemmän. Sijoitussidonnaisen vakuutuksen nettoriski vakuutusyhtiölle on yleensä pieni. Sijoitussidonnaisen tuotteiden tarjoaminen edellyttää yhtiöiltä pienempiä vakavaraisuuspääomia kuin laskuperustekorkeisten tuotteiden tarjoaminen, koska vakuutus- ja tuotteenostajat kantavat itse sijoitusriskin.

Yksilöllisen eläkesäästämisen kehittäminen laajentamalla siihen käytettävien tuotteiden ja palveluntarjoajien valikoimaa edellyttää siten, että tällaisia tuotteita voidaan kohdella verotuksessa samalla tavoin kuin eläkevakuutuksia. Henkivakuutusyhtiöiden nykyinen yksinoikeus tarjota verotuetta säästötuotteita on kansainvälisesti poikkeuksellinen tilanne. Jos kilpailu pitkäaikaissäästämässä jäisi

osittaiseksi, merkitsisi se tuotteiden vaikeaa vertailtavuutta, korkeampia kustannuksia ja heikompaa kuluttajansuojaa.

Edellytyksenä verokannusteiden ulottamiselle koskemaan muitakin pitkäaikaissäästämistuotteita kuin vakuutus- ja tuotteita on kuitenkin niitä koskeva riittävä sopimus- ja elinkeino-oikeudellinen sääntely. Tämä johtuu erityisesti siitä, että yhteiskunnallisesti on perusteltua myöntää verokannusteita ainoastaan sellaisille säästämismuodoille, jossa säästövarat voidaan sijoittaa riittävän turvallisesti ja tuottavasti. Tätä vaatimusta korostaa tällaisen säästämisen pitkäaikainen sekä lakisäänteisiä eläke- ja muita sosiaaliturvajärjestelmiä osin täydentävä luonne. Lisäksi verokannusteiden edellytyksenä on, että palvelujen tarjonta on järjestetty niin, että se mahdollistaa riittävän veronalvonnan.

Nykyiseen lainsäädäntöön ei sisälly eläkevakuutusta koskevan sääntelyn lisäksi mitään sellaista erityistä sidottua pitkäaikaissäästämistä koskevaa sopimus- ja elinkeino-oikeudellista sääntelyä, joka mahdollistaisi nykyisin eläkevakuutuksiin sovellettavien verokannusteiden laajentamisen koskemaan muita yksilölliseen eläkesäästämiseen soveltuvia tuotteita, kuten pankkitilejä sekä rahasto- ja arvopaperisäästämistä. Tämän vuoksi edellä todettujen yksilöllisen eläkesäästämisen kehittämistä koskevien tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että lainsäädäntöä täydennetään sidottua pitkäaikaissäästämistä koskevalla erityisellä sopimus- ja elinkeino-oikeudellisella sääntelyllä ja siihen perustuvalla verokannusteiden soveltamisalan laajentamisella.

2.3 Yksilöllisen eläkesäästämisen sopimus- ja elinkeino-oikeudellinen sääntely

2.3.1 Yleistä

Uusien yksilöllistä eläkesäästämistä koskevien tuotteiden turvallisuuden ja tällaisiin tuotteisiin liitettävien verokannusteiden edellyttämän tehokkaan veronalvonnan varmistamiseksi nykyiseen lainsäädäntöön olisi tarpeen lisätä ainakin säännökset oikeudesta tarjota tällaisia uusia tuotteita, tuotteita koskeville sopimuksille asetettavista vaatimuksista

sekä säästövarojen sijoittamisesta ja säästövarojen oikeudellisesta asemasta säästöaikana eri sivullisuhteissa.

Säästövarojen turvaamiseksi lainsäädännössä tulisi erityisesti varmistaa, että oikeus tarjota tällaisia tuotteita yleisölle on vain julkisen valvonnan alaisilla rahoituspalveluyrityksillä. Tällaisia yrityksiä ovat vakuutusyhtiöiden lisäksi luottolaitokset, sijoituspalveluyritykset ja rahastoyhtiöt.

Yhteiskunnallisesti perusteltavissa olevien verokannusteiden ulottaminen tällaisiin tuotteisiin puolestaan edellyttäisi lisäksi, että tuotetta koskevien sopimusten sisällölle olisi asetettava tietyt vähimmäisvaatimukset, kuten se, että varat voidaan nostaa ainoastaan eläkeiän tai säästäjän elämäntilanteeseen liittyvän erityisen nostoperusteen täytyessä. Samoin laissa olisi säädettävä säästövarojen riittävän turvallisuudesta sijoittamisesta säästöaikana sekä siitä, että asiakas saa ennen sopimuksen tekemistä ja sen aikana riittävät tiedot säästämissopimuksesta ja kohteista, joihin säästövarat voidaan sijoittaa. Tehokkaan kilpailun varmistamiseksi eri eläkesäästämis tuotteiden kesken laissa olisi lisäksi tarpeen varmistua siitä, että asiakkaille annettavat tiedot erityisesti sopimuksesta aiheutuvista kuluista olisivat mahdollisimman vertailukelpoiset eri tuotteiden ja palveluntarjoajien kesken ja että asiakkaat voivat halutessaan vaihtaa palveluntarjoajaa kesken säästöajan.

2.3.2 Säästövarojen nostoperusteet ja palveluntarjoajan vaihtaminen kesken säästöajan

Sekä kilpailusyistä että yhteiskunnallisesti perusteltavissa olevien verokannusteiden mahdollistamiseksi muun sidotun pitkäaikaissäästämisen kuin eläkevakuutuksen nostoperusteet tulisi määrittellä lähtökohtaisesti siten, että ne eivät estä verokannusteiden soveltamista tällaiseen pitkäaikaissäästämiseen samalla tavalla kuin eläkevakuutukseen. Tämän mukaisesti sallittuina nostoperusteina tulisi olla ainakin eläkeiän saavuttaminen tai säästäjän elämäntilanteeseen liittyvä muu erityinen elämäntilanne kuten työkyvyttömyys, pitkäaikaistyöttömyys, avioero tai puolison kuolema.

Uudentyyppiset yksilölliset eläkesäästämis tuotteet poikkeaisivat kuitenkin luonteeltaan

eläkevakuutuksista. Tämän vuoksi muun yksilöllisen eläkesäästämisen osalta on tarpeen arvioida erityisesti säästövarojen nostamiseen liittyviä eri vaihtoehtoja.

Tuoreen selvityksen mukaan eläkevakuutus säästäjät aloittivat Suomessa yleensä vapaaehtoisten eläkkeiden nostamisen yhtä aikaa lakisääteisten eläkkeiden kanssa. Vapaaehtoiset eläkkeet ovatkin toimineet lakisääteisten eläkkeen täydentäjinä. Vapaaehtoisen eläkkeen nostoaika on ollut keskimäärin kahdeksan vuotta. Lisäksi eläkevakuutukseen on liitetty useimmiten henkivakuutus eli vakuutus kuoleman varalta, jonka perusteella säästösummaa vastaava korvaus maksetaan edunsaajalle. Ns. elinikäinen annuiteettieläke, jolloin lisäeläkettä maksetaan aina kuolemaan saakka, on ollut yksilöllisessä eläkevakuutuksessa harvinainen. Tähän on ilmeisesti useita syitä, ehkä keskeisempänä se, että suomalainen työeläke on luonteeltaan elinikäinen annuiteettieläke. Näin ollen elinikäistä lisäeläkettä ei ole koettu tarpeelliseksi, vaan enemmänkin on haluttu varautua eläkeajalla tapahtuviin erilaisiin menoihin.

Eläkesäästämisen kehittämistä käydyssä keskustelussa on esitetty myös mallia, jossa säästöeläke olisi siirrettävissä palvelun tarjoajalta toiselle säästämisvaiheessa mutta eläkkeelle siirryttäessä säästöt tulisi kuitenkin siirtää eläkevakuutukseen elinikäisiksi annuiteettieläkkeiksi ilman vaihto-oikeutta.

Elinikäiset työ- ja kansaneläke ovat suomalaisen eläkepolitiikan peruselementtejä. Koska odotettavissa oleva elinikä pitenee, on syytä tavoitella lisäeläkejärjestelmää, joka sopeutuu pitenevään eläkeikaan. Pakottava velvoite muuttaa säästövarat elinikäisiksi eläkevakuutuksiksi on kuitenkin ongelmallinen muun muassa kilpailu- ja kuluttajapolitiisista näkökohdista. Tällöin henkivakuutusyhtiöille jäisi käytännössä yksinoikeus hallinnoida säästövaroja eläkeaikana. Kuluttajan kannalta olisi ongelmallista hahmottaa eläkeaikaisen eläkevakuutuksen kustannuksia. Säästämiseen kannustava vaikutus olisi oletettavasti nykyistä vähäisempi.

Nykyiset eläkevakuutukset eivät pääsääntöisesti ole takaisinostettavissa. Takaisinostorajoituksista on määräykset vakuutusehdoissa. Tämän vuoksi vanhoihin eläkevakuutuksiin liittyvien säästösiirtojen uusiin säästä-

missopimuksiin tulisi tapahtua vapaaehtoiselta pohjalta. On myös kyseenalaista, haluaisivatko nykyisen eläkevakuutus sopimuksen haltijat vaihtaa määräaikaista tuotettaan elinikäiseen. Vanhojen eläkevakuutus sopimusten pakollinen siirtovelvollisuus elinikäiseen annuiteettiin olisi mitä todennäköisimmin perustuslain takaaman omaisuuden suojan vastainen. Käytännössä kilpailu koskisikin vain uusia tuotteita ennen eläkeikää.

Lopputuloksena pitkäaikaissäätämisen markkinoille muodostuisi kolme toisistaan erillistä pitkäaikaissäätämisen osamarkkinaa: (1) nykyiset noin 750 000 henkivakuutusyhtiöiden piirissä olevaa eläkevakuutus säästäjää, joilla on oikeus nostaa säästönsä kahdessa vuodessa, (2) uudet annuiteettisäästäjät, jotka voivat säästöaikana kilpailuttaa palvelun tarjoajia sekä (3) henkivakuutusyhtiöiden piirissä elinikäistä annuiteettieläkettä nostavat eläkeläiset. Tällaiset toisistaan erilliset osamarkkinat, joilla olisivat erilaiset säännöt ja säästäjiä koskevat oikeudet ja velvollisuudet, loisivat tehottomuutta ja lisääisivät kuluttajien ja yhteiskunnan kustannuksia. Kansainvälinen kehitys on ollut sen suuntainen, että kuluttajien oikeuksia ja valinnanvapautta on entisestään lisätty.

Tuotevalikoimaa ja palvelujen tarjoajien piiriä olisi myös aiheellista laajentaa kilpailun lisäämiseksi, jonka voidaan olettaa johtavan kustannusten alentumiseen. Tällöin muun muassa eläkesäästöjen nostoaika määräytyisi tiettyjen nostoajan vähimmäissääntöjen sekä kansalaisten tarpeiden mukaan ja esimerkiksi henkivakuutusyhtiöiden tarjoamat eläkevakuutukset kilpailisivat yhdessä pitkäaikaissäätötuotteiden kanssa. Elinikäisten eläkkeiden tarjoaminen säilyisi henkivakuutusyhtiöiden yksinoikeutena.

Vapaaehtoisen eläkesäästämisen nostoehdot, kuten eläkkeelle siirtymisikä, riippuvat eläkepolitiikan muutoksista. Periaatteessa olisi mahdollista edistää säästövarojen käyttämistä esimerkiksi sairaus- ja hoivamenoihin ja muihin sellaisiin menoihin, jotka muuten jäisivät mahdollisesti kokonaan julkisilla varoilla kustannettaviksi. Koska verokannusteet käytännössä määrävää sen, minkälaisin ehdoin yksilöllisiä eläkesäästämissopimuksia tarjotaan, on nostoperusteista kuitenkin taroituksenmukaista säätää yksityiskohtai-

semmin erikseen säädettävissä verolaeissa kulloinkin asetettujen eläkepoliittisten tavoitteiden mukaisesti ja jättää yksilöllistä eläkesäästämistä koskeva sopimus- ja elinkeino-oikeudellinen sääntely tältä osin mahdollisimman yleiseksi. Yksilöllistä eläkesäästämistä koskevan sopimus- ja elinkeino-oikeudellisen sääntelyn ei tulisi kuitenkaan estää verokannusteiden laajentamista koskemaan myös muita menoja, jos se myöhemmin katsotaan aiheelliseksi.

2.3.3 Eläkesäästämistuotteiden vertailtavuus

Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto SVK antoi kesällä 2005 jäsenyhtiöilleen suosituksen eläkevakuutuksen kulujen yhtenäisestä esittämistavasta vakuutustarjouksessa. Suosituksen mukaan kulut esitetään vuotuisena keskimääräisenä kuluprosenttina, joka kertoo laskelmassa mukana olevien kulujen osuuden vakuutuksen tuotosta koko vakuutusajalta.

Esimerkiksi rahastojen ja muiden sijoitus sidonnaisten vakuutusten sijoituskohteiden kulut eivät sisälly vuotuisen kuluprosenttiin. Myöskään vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen liitetyn kuolemanvaravakuutuksen kuluja ei sisälly laskettavaan kuluprosenttiin. Nämä kulutekijät, kuten myös muut vakuutusmaksusta, säästöstä ja eläkkeestä veloittavat kulutekijät, on kuitenkin erikseen liitettävä tarjousmateriaaliin.

Suosituksen lähtökohtana on, että kaikki henkivakuutusyhtiöt käyttävät samansuuruisista tuotto-oletusta, eli niin sanottua vertailutuottoa. Sen suuruus perustuu eläkevakuutus ten kolmen edeltävän vuoden keskimääräiseen laskuperustekorkoon ja asiakashyvitykseen. Vertailutuoton suuruus vahvistetaan vuosittain ja kaikki henkivakuutusyhtiöt käyttävät sitä tarjouslaskelmissaan.

Suositus otettiin käyttöön syksyllä 2005. Tarjousten yhteydessä esitetään kulutasoa kuvaava esimerkkilaskelma. Alan käyttöön ottama suositus ei kuitenkaan anna riittävää informaatiota kuluttajalle eläkevakuutus ten vertailuun. Ensinnäkin, kuluvertailuun otetaan mukaan vain osa vapaaehtoiseen eläkevakuutusjärjestelyyn liittyvistä kuluista. Toiseksi, ne kulut, jotka ovat mukana, ilmoitetaan vain vuotuisina kuluina. Tämä tarkoittaa

taa, että mitä pitempi säästöaika on, sitä pienemmiksi vuotuiset keskimääräiset kulut luonnollisestikin käyvät, kun vuosien määrä kasvaa. Jos kululaskelmaan otettaisiin mukaan kaikki eläkevakuutukseen sisältyvät kulut, muodostuisi keskimääräinen kulu suuremmaksi.

Olisi myös tarpeellista ilmoittaa kulut erikseen sekä säästöajalle että varsinaiselle nostoajalle.

Myös kokonaiskulujen ilmoittaminen on kuluttajan kannalta tärkeää. Mitä pitemmästä ajanjaksosta on kysymys, sitä suuremmiksi säästötuotteen kokonaiskulut saattavat nousta. Esimerkiksi Siva-työryhmän tekemien laskelmien mukaan sijoitussidonnaisten (osake- ja yhdistelmärahastoissa) vapaaehtoisten eläkevakuutusten kokonaiskulut – tällöin mukana olivat kaikki eläkevakuutuksen kulut lukuun ottamatta kuolemanvaravakuutuksen kuluja – muodostuivat nollatuotto-odotuksella ja 20 vuoden säästöajalla 25–30 prosentin suuruisiksi säästösummasta. Jollei kululaskelmassa ole mukana myös kokonaiskuluja, saattaa vakuutuksenottajalle jäädä virheellinen kuva, että pidentämällä aikahorisonttia myös automaattisesti vähennetään vakuutuksen kuluja.

Kuluttajalle olisi tärkeää tuoda esille, että kulut peritään siitäkin huolimatta, että sijoitussidonnainen tuote ei ollenkaan tuottaisi positiivista tuottoa. Näin ollen kaikki kuluvertailut tulisi tehdä myös nollatuotto-oletuksella.

3 Esityksen tavoitteet

3.1 Yleiset lähtökohdat

Esityksen lähtökohtana on Siva-työryhmän väliraportissa omaksuttu ja siinä tarkemmin perusteltu näkökulma, jonka mukaan pankkitalletuksia, sijoitusrahasto-osuuksia, sijoituspalveluna tarjottavaa suoraa arvopaperisijoittamista ja henkivakuutusta on pidettävä lähtökohtaisesti keskenään kilpailevina säästötuotteina, joiden sääntelyn ei tule perusteettomasti poiketa toisistaan esimerkiksi verotuksen ja asiakkaansuojan osalta.

Väestön ikääntyminen lisää tulevaisuudessa merkittävästi eläke- ja hoivamenoja, mikä

todennäköisesti edellyttää kokonaisveroasteen korottamista. Kun verotukseen toisaalta kohdistuu kuitenkin alentamispaineita, valtion tulisi suosia verokannustein rajallisesti tuettua järjestelmää, joka mahdollistaisi kansalaisten vapaaehtoisen varautumisen vanhuusajan menoihin ja täydentäisi nykyistä eläkejärjestelmää. Lakisääteisen työeläkejärjestelmän sekä vapaaehtoisten ryhmäeläkkeiden ja ammatillisten lisäeläkkeiden rinnalla on katsottu tarvittavan täydentävä yksilöllinen järjestelmä, joka voi kansalaisten tulotasosta ja asuinpaikasta riippumatta tasapuolisesti, oikeudenmukaisesti ja tehokkaasti edistää varautumista vanhuusajan menoihin. Järjestelmän tulisi antaa eri kotitalouksille mahdollisuus hoitaa pitkäaikaissästäminen kunkin kotitalouden oloihin parhaiten sopivalla tavalla paitsi vakuutusyhtiön myös pankin, sijoituspalveluyrityksen tai sijoitusrahaston kautta.

Esityksessä ehdotetuilla ratkaisuilla on merkittävä yhteys kansalaisten riittäväksi kokemaan vanhuudenturvaan, tehokkaiden ja monipuolisten rahoitusmarkkinoiden kehittämiseen sekä säästäjien valinnanvapauteen ja palveluistaan maksamiin hintoihin. Tavoitteena on johdonmukainen kokonaisuus, joka mahdollistaa eläke-, rahoitusmarkkina- ja veropoliittisten sekä valtiontalouden tavoitteiden saavuttamisen.

Keskeisenä lähtökohtana ehdotuksissa kilpailun edistämiseksi sekä tuotteiden monipuolisuuden ja vertailtavuuden parantamiseksi pitkäaikaissästämissä markkinoilla on asiakkaan näkökulma. Tasapuolinen kilpailu sekä tuotteiden monipuolisuus, läpinäkyvyys ja vertailtavuus parantavat merkittävästi asiakkaiden mahdollisuuksia saada käyttöönsä ominaisuuksiltaan tarkoituksenmukaisia ja kustannuksiltaan mahdollisimman edullisia säästämistuotteita.

Lisäksi eri toimialoilla toimivien palveluntarjoajien edellytykset tarjota kustannustehokkaasti keskenään kilpailevia pitkäaikaissästämistuotteita tulisi olla mahdollisimman yhdenmukaiset. Eri toimialojen keskinäisten kilpailuedellytysten neutraliteettia korostava lähtökohta ei kuitenkaan ole kaikilta osin yhteen sovittavissa asiakaspainotteisen, tuotteiden neutraliteettia, monipuolisuutta ja läpinäkyvyyttä korostavan lähtökohdan kanssa.

Erityisesti pakottavasta EU-säätelystä seuraa, että toimialojen kustannusrakenne väistämättä poikkeaa toisistaan.

3.2 Eläkepoliittiset tavoitteet

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen yksi keskeisistä tavoitteista on kestävä eläkepolitiikka. Sen perustana ja tavoitteina ovat *”talouden kasvu, yleinen luottamus järjestelmän kestävyys, sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus ja nykyistä pidempi jaksaminen työelämässä. Kansaneläke- ja työeläkejärjestelmät muodostavat lakisääteisen eläkejärjestelmän pohjan”*. Talouden kasvupotentiaalin vahvistamisen lisäksi hallituksen keskeisiä politiikkahankkeita ja –kokonaisuuksia ikääntymiseen varautumisen osalta ovat etuusjärjestelmien uudistaminen, pitkäaikaissäästämisen edistäminen sekä palveluiden kehittäminen. Tämän esityksen tarkoituksena ei ole puuttua eläkepolitiikan linjauksiin vaan ainoastaan luoda yleiset elinkeino- ja sopimusoikeudelliset edellytykset erilaisille eläke- ja veropoliittisille ratkaisuille, joita edellä mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi erikseen päätetään tehdä.

3.3 Rahoitusmarkkinapoliittiset tavoitteet

Sidotulla pitkäaikaissäästämisellä on merkittävä ja kasvava rooli rahoitusmarkkinoilla. Rahoitusmarkkinoiden yleisenä tehtävänä on välittää mahdollisimman tehokkaasti ja turvallisesti rahoitusylijäämäisten talousyksiköiden säästövaroja alijäämäisten talousyksiköiden käyttöön. Rahoituksenvälitysmekanismin luotettavuus on koko talouden tehokkaan toiminnan ja verotuloja tuottavan kasvun välttämätön edellytys. Myös pitkäaikaissäästäminen on voitava järjestää tavalla, joka täyttää myös rahoitusmarkkinapolitiikan vähimmäistavoitteet.

Rahoitusmarkkinapolitiikan keskeisenä tavoitteena on rahoitusjärjestelmän häiriötön toiminta. Toinen rahoitusmarkkinapolitiikan keskeinen tavoite on palveluntarjonnan tehokkuus ja monipuolisuus. Palveluntarjonnan tehokkuutta voidaan edistää varmistamalla mahdollisimman vapaa ja neutraali kilpailu erilaisten palveluntarjoajien kesken. Palve-

luntarjonnan tehokkuus edellyttää siten, että toimialalla ei ole kilpailuasteita valvonnalliset vähimmäisvaatimukset täyttävien kotimaisten palveluntarjoajien välillä eikä myöskään tällaiset vaatimukset täyttävien ulkomaisten ja kotimaisten palveluntarjoajien välillä. Palveluntarjonnan tehokkuus näkyy viime kädessä mahdollisimman edullisina rahoituspalvelujen hintoina ja tuotteiden monipuolisuutena.

Kolmas rahoitusmarkkinapolitiikan keskeinen tavoite on rahoituspalvelujen riittävä asiakkaansuoja. Riittävä asiakkaansuoja edellyttää erityisesti, että markkinoinnissa ei käytetä hyvän tavan vastaisia tapoja, että asiakkaalle tuotteesta annettavat tiedot ovat riittäviä ja vertailukelpoisia suhteessa muihin vastaaviin tuotteisiin ja että tuotteisiin sovellettavat sopimusehdot ovat kohtuullisia.

Edellä mainitut rahoituspalveluiden monipuolista tarjontaa ja tehokasta kilpailua rahoitusmarkkinoilla koskevat tavoitteet eivät nykyisellään riittävästi toteudu pitkäaikaissäästämisen osalta. Tämä johtuu ensisijaisesti siitä, että vaikka pitkäaikaissäästämiseen sinänsä soveltuvia tuotteita voivat nykyisin tarjota useat erityyppiset palveluntarjoajat, kuten sijoitusrahastot, talletuspankit ja henkivakuutusyhtiöt, näistä ainoastaan yhden ryhmän, henkivakuutusyhtiöiden, palveluntarjontaa tuetaan verokannustimilla. Tämä rajoittaa tarpeettomasti kilpailua.

Pitkäaikaissäästämisen tasapuoliset kilpailuedellytykset ovat rahoitusmarkkinoiden toiminnan kannalta merkittävät. Rahoitusmarkkinapoliittiset näkökohdat puoltavat sen vuoksi vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen nykyisin liittyvien verokannustimien laajentamista koskemaan myös muita pitkäaikaissäästämiseen soveltuvia tuotteita kuin eläkevakuutuksia. Lisäksi on tarpeen edistää markkinoilla tarjottavien tuotteiden monipuolisuutta ja parantaa niiden ehtojen läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta.

3.4 Veropoliittiset tavoitteet

Esityksen tavoitteena ei ole vaikuttaa veropoliittikkaan, koska yksilöllisen eläkesäästämisen verokannusteista säädettäisiin erikseen. Esityksellä pyritään kuitenkin varmistamaan, että yksilöllisen eläkesäästämisen

sopimus- ja elinkeino-oikeudellinen sääntely mahdollistaa kulloistenkin veropoliittisten tavoitteiden saavuttamisen, erityisesti mahdollisten verokannusteiden neutraliteetin ja verokannusteiden edellytyksenä olevan tehokkaan verovalvonnan.

3.5 Kilpailupoliittiset tavoitteet

Ehdotusten lähtökohtana on, että erilaisesta pakottavasta EU-sääntelystä johtuvia eroja yleisissä toimintaedellytyksistä ei tulisi kompensoida tarjoamalla yhdelle toimialalle erityisiä lainsäädännöllisiä etuja tai asettamalla muille toimialoille erityisiä lainsäädännöllisiä rasitteita pelkäämään toimialojen ulkoisten kilpailuedellytysten tasoittamiseksi. Tällainen menettely merkitsisi käytännössä elinkeinotukea yhdelle toimialalle ja lisäksi palveluntarjoajan yleisen rakenteen tehotonmuutta eikä olisi yleisten elinkeino- ja kilpailupoliittisten tavoitteiden mukaista. Se lisäisi viime kädessä asiakkaalle palvelun hankkimisesta aiheutuvia kustannuksia ja olisi siten ehdotuksessa lähtökohdaksi omaksutun asiakasnäkökulman vastaista.

4 Keskeiset ehdotukset

4.1 Soveltamisala

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki sidotusta pitkäaikaissästämisestä. Lailla luotaisiin yleiset edellytykset sellaisten pitkäaikaissästämistuotteiden kehittämiseksi, joihin voisi liittyä myös verokannusteita. Tarkoituksena olisi mahdollistaa kilpailukyisiä vaihtoehtoja eläkevakuutuksille, joita nyt on käytetty nimenomaan säästämis- ja sijoitusmuotona täydentämään eläketurvaa. Laki olisi perusluonteeltaan elinkeino- ja sopimusoikeudellinen. Verokannusteiden myöntämisen perusteet säädettäisiin erikseen verolaeissa. Lailla ei siten ole suoria liittymiä verolainsäädäntöön. Tätä on pidetty perusteltuna, jotta sopimusoikeudellista sääntelyä ei tarvitsisi muuttaa pitkäaikaissästämistä koskevien veroratkaisujen myöhemmin mahdollisesti muuttuessa.

Laki koskisi talletuspankin, sijoituspalveluyrityksen ja rahastoyhtiön sekä niihin rin-

nastettavien ulkomaisten palveluntarjoajien tarjoamia laissa tarkemmin säänneltyjä pitkäaikaisia säästämistuotteita. Laki ei sitä vastoin koskisi vakuutus sopimukseen perustuvaa säästämistä, koska siitä on säädetty erikseen yksityiskohtaisesti vakuutusyhtiölaissa ja vakuutus sopimuslaissa. Lain soveltamista vakuutussäästämiseen voimassa olevan sääntelyn lisäksi ei ole pidetty perusteltuna, koska se olisi omiaan lisäämään sopimusjärjestelyjen monimutkaisuutta ja sopimusjärjestelyistä asiakkaalle aiheutuvia kustannuksia ilman vastaavaa hyötyä asiakkaalle.

Lakia sovellettaisiin ainoastaan luonnollisten henkilöiden tekemiin säästö sopimuksiin, koska käytännössä laissa tarkoitettuja sopimuksia tehtäisiin verotussyistä vain luonnollisten henkilöiden kanssa ja sääntelyn ulottaminen esimerkiksi työnantajan työntekijöidensä hyväksi tekemiin sopimuksiin olisi omiaan monimutkaistamaan ehdotettua sääntelyä.

Lakia sovellettaisiin ainoastaan sellaisiin pitkäaikaissästämissopimuksiin, joiden ehtojen mukaan säästövarat saadaan nostaa vasta, kun säästövaroihin oikeutettu saavuttaa määrätyn iän tai kun muu ehdoissa mainittu säästövaroihin oikeutetun elämäntilanteeseen liittyvä erityinen nostoperuste täyttyy. Laki olisi tarkoitettu ensisijaisesti eläkesäästämiseen mutta säästövarojen nostoperusteeksi voitaisiin sopia eläkeiän saavuttamisen sijasta myös muu erityinen nostoperuste. Nostoperuste olisi kuitenkin oltava säästämissopimuksen pitkäaikaisuuteen mukaisesti säästövaroihin oikeutetun henkilön poikkeuksellinen elämäntilanne, kuten avioero, työttömyys tai työkyvyttömyys taikka esimerkiksi tarve erityisten sairaanhoito- tai hoivapalvelujen käyttöön. Käytännössä nostoperuste määräytyisi sopimuksessa sen mukaan, minkälaisiin tarkoituksiin kohdistuvalle pitkäaikaissästämiselle myönnetään verokannusteita. Säästövarat olisi nostettava rahana.

4.2 Palveluntarjoajat

Ehdotetun lain mukaista pitkäaikaista sidottua säästämissopimusta saisivat tarjota talletuspankit, sijoituspalveluyritykset ja rahastoyhtiöt sekä niihin rinnastettavat ulkomaiset

palveluntarjoajat ja niiden Suomessa toimivat sivuliikkeet toimilupansa ja mahdollisten muiden toimintaansa koskevien rajoitusten puitteissa. Oikeus tarjota pitkäaikaissäästämistä koskevia sopimuksia on katsottu tarpeelliseksi sallia vain toimiluvan omaaville ja viranomaisvalvonnassa oleville rahoituspalveluyrityksille säästövarojen ammattitaitoisen ja luotettavan hoitamisen varmistamiseksi. Oikeutta tarjota ehdotetussa laissa tarkoitettuja säästämissopimuksia ei kuitenkaan ulotettaisi luottolaitostoiminnassa annetussa laissa tarkoitettuihin luottoyhteisöihin eikä maksuliikkeyhteisöihin, koska niiden tyypillinen liiketoiminta on merkittävästi suppeampaa kuin ehdotetun lain mukainen toiminta.

Ehdotuksen mukaan palveluntarjoaja voisi säästämissopimuksen tarjoamisen yhteydessä tarjota säästövarojen sijoittamiseksi kaikkia niitä sijoituspalveluja ja sijoituskohteita, joita se saa tarjota asianomaista palveluntarjoajaa koskevan erityislainsäädännön ja toimilupansa nojalla. Laissa tarkoitettuun pitkäaikaissäästämiseen sovellettaisiin siten ehdotetun lain lisäksi sijoituskohteiden ja sijoituspalvelun tarjoamista koskevaa erityislainsäädäntöä, kuten luottolaitostoiminnasta annettua lakia, sijoituspalveluyrityksistä annettua lakia, arvopaperimarkkinalakia tai sijoitusrahastolakia siltä osin kuin palveluntarjoaja itse tarjoaa säästäjälle myös säästövarojen sijoittamiseen liittyviä palveluja. Käytännössä laki tulisi useimmiten sovellettavaksi liiketoimintaan, jossa säästämissopimuksen tarjoaja samalla tarjoaa säästövarojen sijoittamiseen liittyvät palvelut. Ehdotetut säännökset eivät toisaalta estäisi sitä, että säästämissopimuksen tarjoaja tarjoaa ainoastaan puitesopimuksen ja hankkii sopimuksen mukaiset sijoituspalvelut ja sijoituskohteet ulkopuoliselta tarjoajalta.

Laajimmillaan pitkäaikaissäästämiseen soveltuvia tuotteita voisi tarjota talletuspankki ja siihen rinnastuva ulkomainen palveluntarjoaja, jonka toimilupa kattaa talletusten hankkimisen lisäksi kaikki sijoituspalvelut.

Sijoituspalveluyritys voisi ehdotetun lain mukaisen puitesopimuksen lisäksi tarjota niitä sijoituspalveluja, joita se toimilupansa nojalla on oikeutettu tarjoamaan, laajimmillaan yksilöllistä omaisuudenhoitopalvelua.

Rahastoyhtiö voisi tarjota sidottua pitkäaikaissäästämistä, jossa säästövarat sijoitettaisiin rahastoyhtiön hallinnoimiin sijoitusrahastoihin. Lisäksi rahastoyhtiö saisi tarjota säästövaroihin liittyvää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua sijoituspalvelua, jos sillä on siihen toimilupa. Mitä jäljempänä sanotaan sijoituspalveluyrityksestä, sovellettaisiin siten soveltuvin osin myös tällaiseen rahastoyhtiöön.

Ehdotetut säännökset eivät estäisi myöskään toisessa ETA-valtiossa asianomaisten direktiivien perusteella toimiluvan saaneita ulkomaisia palvelun tarjoajia tarjoamasta ehdotetussa laissa tarkoitettuja säästämissopimuksia direktiivien ja toimilupansa sallimissa rajoissa joko suoraan rajan yli tai sivuliikkeestä käsin. Sidottua pitkäaikaissäästämistä voisi ehdotuksen mukaan tarjota myös ETA-alueen ulkopuolella toimiluvan saanut palveluntarjoaja, jolla on Suomessa sivuliike. Tällaisen palvelun, kuten muidenkin palvelujen tarjoamisen aloittaminen, edellyttää kuitenkin, että palvelun tarjoaminen on sallittu Finanssivalvonnan sivuliikkeelle myöntämässä toimiluvassa.

Ulkomaisten palveluntarjoajien olisi aina täytettävä niiden toimintaa Suomessa koskevat yleiset vaatimukset, kuten ETA-alueen ulkopuolisten palveluntarjoajien sivuliikkeitä koskeva toimilupavaatimus. Voimassa olevasta EU-lainsäädännöstä ja palvelujen kaupan vapauttamista koskevista kansainvälisistä sopimuksista seuraa, että ulkomaisten palveluntarjoajien oikeutta tarjota Suomessa palveluja samoilla ehdoilla kuin suomalaiset palveluntarjoajat ei laissa voida rajoittaa. Samanaikaisesti tämän ehdotuksen kanssa annettavista verolakien muutosehdotuksista seuraisi kuitenkin, että ulkomaisten palveluntarjoajien tarjoamat säästämissopimukset olisivat verotuksen kannalta siinä määrin epäedullisia, että laki tulisi käytännössä sovellettavaksi todennäköisesti ainoastaan suomalaisiin palveluntarjoajiin.

Laissa ei erikseen säädettäisi palveluntarjoajille erityisiä lisäpääoma- tai muita valvonnallisia vaatimuksia, koska kutakin palveluntarjoajaa koskevassa lainsäädännössä palveluntarjoajalle säädetyn toimilupavaatimuksen ja siihen liittyvien yleisten valvonnallisten

vaatimusten on katsottu riittävästi turvaavaan palveluntarjoajien luotettavuuden.

4.3 Säästövarojen vastaanottaminen

Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi säännökset pitkäaikaissästämisestä koskevasta sopimuksesta (*säästämissopimus*). Luonteeltaan säästämissopimus olisi aina puitesopimus, jossa sovittaisiin säästösuoritusten tekemisestä, säästövarojen sijoituskohteista sekä valitusta sijoitusstrategiasta ja riskitasosta samoin kuin säästövarojen nostoperusteesta. Säästämissopimukseen liittyisi aina sopimus pankkitilistä (*säästämistili*), jonka kautta kaikki säästämiseen liittyvä maksuliikenne olisi hoidettava. Tällainen säästämistili, jolle kaikki säästösuoritukset sekä säästövarojen sijoittamisesta aiheutuvat tililtäotot ja tilillepanot kirjataan, helpottaisi merkittävästi myös verovalvontaa, jonka varmistaminen on erityisen tärkeää, mikäli pitkäaikaissästämiseen liittyy verokannusteita. Säästämissopimukseen liittyvää säästämistiliä saisi tarjota ainoastaan talletuspankki tai siihen rinnastuvan ulkomaisen luottolaitoksen Suomessa oleva sivuliike.

Ehdotuksen mukaan säästämissopimuksen nojalla voitaisiin vastaanottaa vain rahavaroja. Laissa ei ehdoteta sallittavaksi mahdollisuutta ottaa säästämissopimuksen piiriin asiakkaan jo olemassa olevia arvopapereita, koska arvopaperien vastaanottamiseen suoraan asiakkaalta liittyisi vaikeasti ratkaistavia arvostus- ja veroneutraliteettiin liittyviä teki-joitä. Rajoitus ei kuitenkaan koskisi aikaisemman säästämissopimuksen irtisanomisen perusteella uudelle palveluntarjoajalle siirrettäviä säästövaroja. Tällaiset varat olisi siten mahdollista siirtää niitä realisoimatta.

Säästövarat olisi vastaanotettava edellä tarkoitettulle säästämistilille. Käyttöoikeus säästämistilillä oleviin varoihin olisi ainoastaan palveluntarjoajalla eikä tilillä olevilla varoilla olisi talletussuojaa. Säästövaroja voitaisiin vastaanottaa joko kertaluonteisesti tai säästämissopimuksen mukaisen säästämisohjelman mukaisesti toistuvien säännöllisten suoritusten. Laissa ei rajoitettaisi yksittäisen säästösuorituksen määrää eikä säästövarojen kokonaismäärää.

Säästämistilillä olevat varat ehdotetaan jätettäväksi talletussuojan ulkopuolelle erityisesti kilpailuneutraliteettisyistä. Erilliselle pankkitilille edelleen sijoitetut säästövarat sen sijaan olisivat talletussuojan alaisia pankkitalletuksia koskevien yleisten periaatteiden mukaisesti.

Vaikka säästämistilillä olevat varat ainakin useimmissa tapauksissa muutenkin jäisivät sijoittajien korvaussuojan ulkopuolelle, laissa säädettäisiin lisäksi edellä mainitun neutraalisuustavoitteen varmistamiseksi selvyden vuoksi erikseen siitä, että säästämistilillä olevia varoja ei korvata myöskään sijoittajien korvausrahosta. Ehdotetuista säännöksistä ja nykyisestä laista seuraa kuitenkin, että sijoittajien korvausrahosta korvattaisiin kuitenkin palveluntarjoajan maksukyvyttömyys-tilanteessa säästövarojen edelleen sijoittamiseen perustuvat saamiset esimerkiksi tilanteissa, jossa palveluntarjoaja on hukannut sijoitettuja varoja.

4.4 Säästövarojen sijoittaminen

Ehdotetussa laissa säädettäisiin niistä sijoituskohteista, joihin säästövaroja voidaan sijoittaa. Ehdotuksen mukaan varoja voitaisiin sijoittaa tilille talletuspankkiin, julkisen kaupankäynnin tai monenkeskisen kaupankäynnin taikka niihin rinnastuvan ulkomaisen kaupankäyntimenettelyn kohteena oleviin arvopapereihin ja julkisyhteisöjen liikkeeseen laskemiin arvopapereihin sekä rahasto-osuuksiin ja niihin rinnastettaviin yhteissijoitusyritysten osuuksiin. Säästövarojen sijoittamista myös arvopapereihin ja sijoitusrahasto-osuuksiin on pidetty perusteltuna säästövarojen tehokkaan hajauttamisen ja monipuolisempien ja korkeatuottoisempien sijoitusstrategioiden mahdollistamiseksi. Lisäksi säästövarojen sijoittamisella osakkeisiin edistettäisiin kansantalouden rahoitusylijäämien kanavoimista pankkijärjestelmän lisäksi myös suoraan yritysten omiin pääomiin, mikä edistäisi yritysten vakavaraisuutta ja investointikykyä. Koska arvopapereihin sisältyy kuitenkin aina erityinen sijoitusriski, laissa sallittaisiin säästövarojen sijoittaminen ainoastaan sellaisten yritysten liikkeeseen laskemiin arvopapereihin, jotka ovat markki-

noilla jatkuvasti kaupankäynnin kohteena ja joiden taloudellisesta asemasta sijoittajat saavat arvopaperimarkkinalaisäädännön nojalla jatkuvasti riittävät tiedot.

Sallittujen sijoituskohteiden tulee olla kulluttajille riittävän ymmärrettäviä ja turvallisia, riittävän likvidejä kaikissa markkinatilanteissa sekä sellaisia, että palveluntarjoajalla on riittävä sijoituskohteiden markkinoiden tuntemus ja ammattitaito. Tämän vuoksi esityksessä on lähdetty siitä, että sijoituskohteiksi ei sallita esimerkiksi kiinteistöjä.

Sijoituskohteena oleva pankkitili voisi olla joko säästämistili taikka talletuspankin tarjoama muu tili. Tiliä koskevasta sopimuksesta olisi käytävä selvästi ilmi, että tilille voidaan ottaa ainoastaan ehdotetussa laissa tarkoitettuja varoja ja että oikeus käyttää tilillä olevia varoja on ainoastaan palveluntarjoajalla. Vaikka säästämistilillä olevilla varoilla ei ehdotettujen säännösten mukaan olisi talletussuojaa, erilliselle pankkitilille sijoitetut säästövarat olisivat talletussuojan alaisia pankkitalletuksia koskevien yleisten periaatteiden mukaisesti.

Arvopapereiden osalta sijoituskohteena sallittaisiin vain sellaiset arvopaperit, jotka ovat arvopaperimarkkinalaisia tarkoitettujen julkisen kaupankäynnin tai monenkeskisen kaupankäynnin tai niihin rinnastettavan ulkomaisen kaupankäyntimenettelyn kohteena. Koska rahasto-osuudet ja yhteissijoitusyrityksen osuudet, jotka myös ovat arvopapereita, eivät yleensä ole julkisen kaupankäynnin kohteena, ne mainittaisiin sallittuina sijoituskohteina laissa erikseen. Sallittuja sijoituskohteita olisivat sekä kotimaiset että ulkomaiset sijoitusrahastodirektiivin (*neuvoston direktiivi 85/611/ETY arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavia yrityksiä (yhteissijoitusyritykset)*) koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta) edellytykset täyttävät sijoitusrahastot ja erikoissijoitusrahastot. Sekä arvopapereiden että rahasto-osuuksien hyväksymistä sijoituskohteiksi rajoitettaisiin kuitenkin siten, että sijoituskohteeksi hyväksyttäisiin vain sellaisten liikkeeseenlaskijoiden liikkeeseen laskemat arvopaperit ja sellaisten sijoitusrahastojen ja yhteissijoitusyritysten osuudet, joita koskee EU-direktiivien mukainen tai niitä vastaava tiedonantovelvollisuus.

Sijoituskohteiksi hyväksyttäisiin myös pörssin ns. meklarilistalla olevat arvopaperit, joita koskevasta tiedonantovelvollisuudesta säädetään arvopaperimarkkinalaisissa erikseen.

Sallittuja sijoituskohteita olisivat myös laissa tarkemmin säädettyin edellytyksin valtioiden, kuntien ja muiden julkisyhteisöjen liikkeeseen laskemat ja niiden takaamat arvopaperit, vaikka ne eivät olisi julkisen kaupankäynnin kohteena.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säästövarojen sijoittamiseen liittyvien riskien vähentämiseksi vaatimus sisällyttää säästämissopimukseen sijoitusstrategiaa ja sijoittamisen riskitasoa koskeva sopimusehto. Koska pitkäaikaisrahoitukseen sisältyy aikaan liittyvä riski, tämä olisi otettava huomioon jo säästösopimusta tehtäessä. Säästäjän sijoitusstrategia ja hänen tavoittelemansa riskitaso riippuvat myös paljon jäljellä olevasta säästämisaikasta. Lähellä eläkeikää olevan säästäjän sijoitusstrategiassa olisi huomioitava sijoitusten rahaksi muuttamisajankohdan läheneminen. Sijoitusstrategiaa ja tavoiteltavaa riskitasoa koskevalla nimenomaisella sopimusehdolla voitaisiin osaltaan varmistaa se, että säästövarojen sijoittamisessa kiinnitetään riittävästi huomiota riskien hajauttamiseen. Laissa ei säädettäisi hajauttamista koskevista yksityiskohtaisista vähimmäisvaatimuksista. Tällaiset säännökset olisivat ongelmallisia useasta syystä. Esimerkiksi säästämisen alkuvaiheessa säästämissuunnitelmat olisivat niin pieniä, että sijoituskohteiden hajauttaminen ei olisi taloudellisesti kannattavaa. Toisaalta hajautusvaatimuksen sitominen kertyneiden säästövarojen määrään olisi ongelmallinen, koska se saattaisi edellyttää sijoituskohteiden myymistä sellaisena ajankohtana, jolloin myynnistä aiheutuisi tappioita.

Laissa ehdotetaan lisäksi rajoitettavaksi säästövarojen sijoittamista johdannaissopimuksiin. Johdannaissopimuksia voitaisiin ehdotuksen mukaan käyttää ainoastaan sijoituskohteisiin liittyvien kurssi- ja korkoriskeiltä suojautumiseen.

Sen turvaamiseksi, että säästövarat säilyvät niiden tarkoituksen mukaisesti pitkäaikaisrahoituksen kohteena, ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että varojen sijoittamisesta saadut tuotot ja sijoituskohteiden luovutuksesta kertyvät varat on lisättävä säästö-

omaan ja ne voidaan maksaa, jollei niitä samalla sijoiteta uudestaan, ainoastaan laissa tarkoitettulle säästämisilille, johon vain palveluntarjoajalla on käyttöoikeus. Säästäjällä ei siten olisi miltään osin oikeutta myöskään säästövarojen tuottoon säästämisajana. Säästäjällä ei myöskään ehdotettujen säännösten mukaan olisi oikeutta luovuttaa tai pantata säästövaroja.

Lisäksi laissa ehdotetaan säädettäväksi, että säästövarat eivät olisi palveluntarjoajan omaisuutta eikä palveluntarjoajan velkojilla olisi niihin oikeutta. Ehdotetuilla säännöksillä edistettäisiin osaltaan säästövarojen sijoittamista mahdollisimman turvaavalla tavalla.

4.5 Oikeus vaihtaa palveluntarjoajaa

Ehdotettujen säännösten mukaan asiakkaalla olisi oikeus vaihtaa palveluntarjoajaa. Ehdotettu vaihto-oikeus mahdollistaisi sen, että säästämissopimuksen nojalla kertyneet varat voitaisiin siirtää toiselle säästämissopimusta tarjoavalle palveluntarjoajalle taikka vakuutusyhtiölle. Tämä mahdollistaisi kilpailun palveluntarjoajien kesken, mikä vaikuttaisi myös palvelusta perittäviin maksuihin asiakkaan eduksi.

Palveluntarjoajan tai vakuutusenantajan vaihtaminen edellyttäisi voimassa olevan sopimuksen irtisanomista. Sopimus tulisi irtisanoa kirjallisesti. Sähköinen irtisanomismuoto rinnastetaan kirjalliseen ilmoitukseen, jos se täyttää tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain (458/2002) 12 §:n vaatimukset.

Säästämisen sidotun luonteen takia asiakkaan ei tulisi saada varoja haltuunsa irtisanomisen yhteydessä. Tämän vuoksi irtisanominen edellyttää ehdotuksen mukaan, että asiakas tekee samalla uuden säästämissopimuksen toisen palveluntarjoajan tai vakuutusenantajan kanssa taikka, jos asiakkaalla on ennestään toinen säästämissopimus, varat siirretään tällaisen aikaisemmin tehdyn säästösopimuksen alaisuuteen. Kertyneet säästövarat siirrettäisiin suoraan uuden tai aiemmin tehdyn toisen sopimuksen osapuolelle palveluntarjoajalle tai vakuutusenantajalle. Jos irtisanomismuutoksessa ei olisi yksilöity uutta palveluntarjoajaa tai vakuutus-

enantajaa, irtisanominen olisi mitätön ja vanha sopimus jäisi voimaan sellaisenaan. Palveluntarjoajan tai vakuutusenantajan olisi siirrettävä varat 30 päivän kuluessa irtisanomismuutoksen vastaanottamisesta, jollei lyhyemmästä ajasta sovita tai säästäjä tai vakuutusenantaja määrää myöhempää ajankohtaa.

Uuden palveluntarjoajan tai vakuutusenantajan olisi viivytyksettä ilmoitettava asiakkaalle, että se on vastaanottanut varat. Ilmoitus on tarpeen, jotta asiakas tietäisi, mistä ajankohdasta lukien aikaisempi sopimus päättyy ja uusi tulee voimaan.

Ehdotuksen mukaan sopimus voitaisiin irtisanoa, kun sen tekemisestä tai edellisestä irtisanomisesta on kulunut yksi vuosi. Näin palveluntarjoajalla tai vakuutusenantajalla on mahdollisuus sopimusta solmittaessa ottaa huomioon sopimuksen vähimmäiskesto tuotteen hinnoittelussa tai muissa ominaisuuksissa. Sopimuksessa voitaisiin sopia myös lyhyemmästä rauhoitusajasta.

Palveluntarjoajan tai vakuutusenantajan vaihtamisesta olisi voitava periä toimenpiteestä aiheutuvat kohtuulliset kulut. Kulut voitaisiin vähentää siirrettävien varojen määrästä.

Osa nykyisin tunnetuista pitkäaikaissäästämiseen soveltuvista keskenään kilpailevista säästötuotteista on luonteeltaan sellaisia, että ne tai niihin liittyvä palvelu voidaan irtisanoa milloin tahansa. Sitä vastoin elinikäisen eläkevakuutuksen irtisanominen on monitahoisempi ja ongelmallisempi kysymys. Ongelmat liittyvät tällöin eläkevakuutusten kollektiivisiin piirteisiin: ennen eläkeikää kuolleiden vakuutettujen maksamilla vakuutusmaksuilla rahoitetaan osaltaan eläkeiän saavuttaneille vakuutetuille maksettavia eläkkeitä. Tällainen järjestely ei voisi enää toimia, jos vakuutetut saatuaan esimerkiksi tietää kohtalokasta sairaudestaan siirtäisivät vakuutusmaksuista kertyneet säästöt yksilölliseen säästötuotteeseen. Kattava irtisanomisoikeus ei sen vuoksi ole tässä tapauksessa välttämättä asiakkaan edun mukaista.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että säästäjän irtisanomisoikeudesta voitaisiin sopia toisin tai luopua sellaisessa vakuutusopimuksessa, joihin ei liity turvaa vakuutetun kuoleman varalta.

4.6 Palveluntarjoajan tiedonantovelvoitteet

Sijoittajansuojan keskeinen tavoite on, että asiakas saa sekä säästämissopimuksesta että sijoittamiseen liittyvistä riskeistä ja niiltä suojautumisesta riittävästi tietoa jo ennen sopimuksen tekemistä. Rahoitus- ja sijoitus- tuotteet ovat usein asiakkaan kannalta varsin monimutkaisia ja vaikeasti vertailtavissa. Jotta asiakas voisi vertailla erilaisia säästämis- ja sijoitusvaihtoehtoja, niistä annettavien tietojen tulisi olla mahdollisimman yhteismitallisia. Tämän vuoksi sidottua pitkäaikaisäästämistä koskevaan lakiin otettaisiin nimenomainen säännös palveluntarjoajan tiedonantovelvollisuudesta säästämissopimusta tarjottaessa ja sopimussuhteen aikana. Palveluntarjoajan olisi ennen säästämissopimuksen tekemistä annettava asiakkaalle perustiedot itsestään sekä riittävät ja olennaiset tiedot sopimuksesta, jotta asiakas voi luotettavasti arvioida palveluntarjoajaa, sopimusta ja erityisesti sijoituskohteisiin liittyviä riskejä. Tiedot tulisi antaa, jos mahdollista, yhtenäisessä asiakirjassa selkeästi ja mahdollisimman helposti ymmärrettävässä muodossa.

Yhdenmukaisuuden saavuttamiseksi tiedonantovelvollisuutta täsmennettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuutus koskisi sekä ennen sopimuksen tekemistä että sopimussuhteen aikana annettavia tietoja. Lisäksi Finanssivalvonta antaisi tarkempia määräyksiä tietojen ilmoittamisesta, erityisesti pitkäaikaisäästämiseen liittyvien tuottojen ja kulujen laskentaperusteista ja niiden ilmoittamisesta asiakkaalle.

Asetuksella voitaisiin säätää esimerkiksi seuraavien tietojen antamisesta asiakkaalle ennen sopimuksen tekemistä:

- 1) sopimuksen keskeinen sisältö ja erityisesti mahdolliset rajoitukset;
- 2) sopimuksen kesto ja perusteet, joilla asiakas voi irtisanoa sopimuksen ennen aikaisesti;
- 3) tieto oikeudesta siirtää varat toiselle palveluntarjoajalle ja siitä, kuinka asiakkaan on tällöin meneteltävä;
- 4) tieto sopimussuhteen alussa mahdollisesti olevasta ajanjaksoista, jolloin asiakkaalla ei ole oikeutta siirtää varoja;

5) varojen siirtämisestä toiselle palveluntarjoajalle perittävät kulut;

6) tieto peruuttamisoikeudesta, peruuttamisaika, sen korvauksen määrä, joka asiakkaalta voidaan peruuttamisen johdosta vaatia ja muut peruuttamisoikeuden käyttämistä koskevat ehdot ja ohjeet;

7) palveluntarjoajan asiakkaalta palvelusta säännöllisesti perimät kulut ja niiden määräytymisperusteet; kulut olisi ilmoitettava vuotuisina euro- ja prosenttimääräisinä kuluina sijoitussuunnitelman mukaiselta ajalta laskettuna ilman tuotto-oletusta, lisäksi olisi, jos mahdollista ilmoitettava kokonaiskulu prosentteina laskettuna sijoitussuunnitelman mukaisen ajanjakson jokaisen sijoituksen yhteenlaskettujen kulujen summien keskiarvona;

8) kaksi havainnollista esimerkkiä kuluista;

9) jos palveluntarjoaja perii palkkiota yksittäisistä toimeksiannoista, niiden määrä ja määräytymisperusteet;

10) tieto siitä, periikö palveluntarjoaja asiakkaalta toisen palveluntarjoajan kuluja ja niiden suuruus;

11) tieto pitkäaikaiseen sijoittamiseen liittyvistä riskeistä;

12) tieto siitä, että säästämisilillä oleviin säästövaroihin ei sovelleta, mitä luottolaitostoiminnasta annetun lain 7 luvussa säädetään talletussuojasta ja sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 6 luvussa säädetään sijoittajan korvaussuojasta, sekä tieto siitä, miltä osin muulla tavalla sijoitettuihin säästövaroihin sovelletaan sijoittajan korvaussuojaa koskevia säännöksiä;

13) tieto sopimuksen tarkoittamien varojen verokohtelusta, jonka palveluntarjoaja tietää, ja maininta siitä, että verokohtelu saattaa myöhempien lain muutosten johdosta muuttua palveluntarjoajasta riippumattomista syistä;

14) tieto asiakkaan käytettävissä olevista tuomioistuinten ulkopuolisista riidanratkaisuelimistä (esimerkiksi Rahoitus- ja vakuutusneuvonta ja Arvopaperilautakunta); sekä

15) tieto säästövarojen aviovarallisuus- ja jäämistöoikeudellisesta kohtelusta.

Edellä tarkoitettujen tiedonantovelvollisuuden lisäksi tulisivat edelleen sovellettaviksi tiettyä tuotetta tai palvelua koskevan erityislainsäädännön tiedonantovelvollisuuksia koske-

vat säännökset. Siten ehdotettu säännös täydentäisi esimerkiksi arvopaperimarkkinalain ja sijoitusrahastolain tiedonantovelvollisuuksia koskevia säännöksiä. Ehdotetuista säännöksistä seuraisi, että silloin kuin ehdotetun lain mukaisen säästämissopimuksen mukaiset säästövarat on sopimuksen mukaan sijoitettava muihin sijoituskohteisiin kuin pankkitilille, kysymys olisi sellaisesta sijoituspalvelun tai rahasto-osuuksien tarjoamisesta, johon sovellettaisiin ehdotetun lain mukaan joko arvopaperimarkkinalain tai sijoitusrahastolain säännöksiä.

Lakiin sisällytettäisiin lisäksi säännös palveluntarjoajan tiedonantovelvollisuudesta sopimussuhteen aikana. Palveluntarjoaja olisi velvollinen lähettämään asiakkaalle vuosittain tiedon säästövaroista, perityistä kuluista ja muista sellaisista sopimusta koskevista seikoista, joilla on asiakkaan kannalta ilmeistä merkitystä.

4.7 Vastuu markkinoinnissa annetuista tiedoista

Lakiin ehdotetaan otettavaksi nimenomaiset säännökset palveluntarjoajan vastuusta markkinoinnissa annetuista tiedoista. Ehdotetut säännökset koskisivat markkinointitietojen sopimusoikeudellisia vaikutuksia ja selkeyttäisivät oikeustilaa erityisesti tietojen antamatta jättämisen sopimusoikeudellisista vaikutuksista.

Ehdotetut säännökset vastaisivat vakuutusopimuslain 9 §:n mukaista sääntelyä. Vakuutusopimuslaki on valittu sääntelymalliksi erityisesti siksi, että ehdotetun uuden lain mukainen säästötuote rinnastuisi olennaisilta osin eläkevakuutukseen. Kilpailuneutraliteetisistä on perusteltua, että palveluntarjoajan vastuu säästötuotteesta annetuista tiedoista ei jää yksinomaan yleisten oikeusperiaatteiden varaan, vaan kirjataan lakiin samalla tavalla kuin vakuutuksenantajan vastuu vakuutuksesta annetuista tiedoista.

4.8 Säästämissopimukseen liittyvä muu sääntely

Muut ehdotetun uuden lain säännökset koskevat pääosin asiakkaansuojaa. Niitä

valmisteltaessa on pidetty erityisesti silmällä riittävää yhdenmukaisuutta eläkevakuutukseen sovellettavien vakuutusopimuslain säännösten kanssa.

Lain pakottavuudesta ehdotetaan säädettäväksi yhdenmukaisesti vakuutusopimuslain kanssa siten, että lain säännöksistä ei saisi poiketa kuluttajan tai kuluttajaan rinnastettavan elinkeinonharjoittajan vahingoksi.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin asiakkaan oikeudesta peruuttaa säästämissopimus seuraamuksitta 30 päivän kuluessa sopimuksen tekemisestä. Ehdotuksen mukaan säästämissopimukseen perustuvaa oikeutta ei saisi luovuttaa tai pantata. Lisäksi laissa säädettäisiin säästämissopimuksen lakkaamisesta ja säästövarojen maksamisesta oikeudenomistajille säästäjän tai muun säästövaroihin oikeutetun kuollessa.

Laissa ei erikseen säädettäisi säästäjän tai muun säästövaroihin oikeutetun avioeron aviovarallisuusoikeudellisista seuraamuksista. Tällaisiin tilanteisiin sovellettaisiin siten yleisiä aviovarallisuusoikeudellisia periaatteita, joiden mukaan säästövarojen arvo olisi otettava huomioon osituslaskelmassa. Ehdotettujen säännösten mukaan avioero voisi olla laissa tarkoitettu nostoperuste, jolloin avioerosta johtuvaan mahdolliseen velvollisuuteen maksaa tasinkoa toiselle puolisolle voitaisiin varautua sopimalla avioero yhdeksi säästövarojen nostoperusteeksi. Ehdotetun lain nojalla annettavassa palveluntarjoajan tietojenantovelvollisuutta koskevassa asetuksessa olisi tarpeen säätää palveluntarjoajalle velvollisuus antaa säästäjälle ennen sopimuksen tekemistä tieto säästövaroihin sovellettavista aviovarallisuus- ja jäämistöoikeudellisista periaatteista.

Ehdotetun uuden lain säännökset sopimusehtojen muuttamisesta ja säästämisen keskeyttämisestä vastaavat henkivakuutusta koskevia vakuutusopimuslain säännöksiä. Säästämissopimukseen perustuva oikeus olisi suojattu ulosmittaukselta samoin perustein kuin henkivakuutukseen perustuva oikeus vakuutusopimuslain ja ulosottokaaren (705/2007) mukaan. Myös takaisinsaantia konkurssipesään koskeva sääntely vastaa ehdotuksessa henkivakuutuksia koskevaa sääntelyä.

5 Esityksen vaikutukset

5.1 Yleiset vaikutukset

Laki pitkäaikaissäästämisestä on luonteeltaan puitelaki, jonka taloudelliset vaikutukset riippuvat olennaisesti verolainsäädäntöön tehtävistä muutoksista. Pitkäaikaissäästämislain toimivuuden lähtökohtana on, että verolainsäädännöllä mahdollistetaan eläkesäästötuotteita tarjoavien palveluntarjoajien mahdollisimman tasapuolinen ja neutraali kohtelu. Tässä esitetyt taloudelliset vaikutusarviot perustuvat tälle oletukselle. Esityksen kanssa samanaikaisesti annettavassa pitkäaikaissäästämisen verolain muutoksia sisältävässä hallituksen esityksessä on arvioitu tarkemmin uudistuksen valtiontaloudellisia vaikutuksia.

Kansantalouden kannalta yksilöllisen sidottuun pitkäaikaissäästämiseen kuten yksilöllisen eläkevakuutuksenkin vaikutukset ovat pitkälti samanlaiset kuin kollektiivisen työeläkerahastoinnin. Säästäminen merkitsee tämän hetken kulutuksesta pidättäytymistä vapauttaen varat investointeihin. Pitkäaikaissäästöjen nostovaiheessa valtio saa verolainansa tuottoineen takaisin, mikä parantaa osaltaan veropohjaa. Kysymys on siis kulutuksen ja verotuksen siirtämisestä erikseen määriteltäjä tarkoituksia varten kauemmaksi tulevaisuuteen. Rahastojen hoidosta puolestaan riippuu se, kuinka paljon työeläkerahastoinnilla voidaan vähentää eläkemaksujen nousua ja näin veroasteen kiristymistä ja kuinka paljon yksilöllinen pitkäaikaissäästäminen tuo valinnan varaa yksilön valintoihin ja eläkeajan kulu- tukseen.

Käytettävissä ei ole tietoa siitä, kuinka suuri osa vapaaehtoisesta eläkesäästämisestä tapahtuu kulutuksen ja kuinka suuri osa muun säästämisen kustannuksella. Verotukilaskelmat perustuvat olettamukseen, että sidottu pitkäaikaissäästäminen tapahtuu suurimmaksi osaksi muun säästämisen kustannuksella.

Kokemukset Ruotsin IPS-järjestelmän käyttöönotosta osoittavat, että kysynnän tassa ei ensimmäistä vuotta lukuun ottamatta tapahtunut mitään erikoista kasvusykäystä. Siirtymä eläkevakuutustuotteista puhtaisiin säästötuotteisiin on kuitenkin ollut Ruotsissa voimakasta. Näin voi olettaa tapahtuvan myös Suomessa.

Yksilöllisen eläkevakuutuksen kokonaisu- säästöt olivat vuoden 2008 lopussa runsaat 9 miljardia euroa eli viisi prosenttia bruttokansantuotteesta. Yksilöllisen eläkesäästämisen suosion kasvu ja yhä nuorempien ikäluokkien mukaantulo 2000-luvun alusta lähtien tarkoittaa, että rahastot kasvavat nopeasti.

Vapaaehtoisten eläkesäästöjen voidaankin odottaa kasvavan muutamassa vuosikymmenessä huomattavan suuriksi. Nykyisen kaltaisella kasvavalla maksutulokehityksellä yksilöllisten pitkäaikaissäästöjen ja eläkevakuutuksen säästövarat saavuttaisivat 40 miljardin euron tason sijoituksille saatavista tuotoista riippuen 2030-luvulla. Tämä tarkoittaisi, että suhteessa bruttokansantuotteeseen rahastojen osuus nousisi nykyisestä viidestä prosentista 20 prosentin tasolle, jos oletetaan, että sijoitukset tuottavat kulujen jälkeen vuosittain 2 prosenttia yli BKT:n kasvun. Kun huomioon otetaan lisäksi ammatillisten eläkkeiden ja ryhmäeläkkeiden maksutulon kasvu, nousee vapaaehtoisten eläkesäästöjen osuus vielä selvästi suuremmaksi.

Rahastoinnin kokonaismäärää voi myös arvioida tekemällä erilaisia oletuksia keskimääräisen yksilöllisen eläkesäästön koosta tulevaisuudessa ennen säästöjen purkuvaihetta. Jos keskimääräinen yksilöllinen eläkesäästö olisi esimerkiksi 40 000–50 000 euroa, tarkoittaisi se miljoonan säästäjän tapauksessa ainakin 30 miljardin euron suuriseksi kasvavaa säästö pääomaa, jonka sijoittamisesta ja hoidosta säästöjen kerryttämis- ja purkamisvaiheessa kilpailisivat kymmenien vuosien ajan pankit, vakuutusyhtiöt, sijoituspalveluyritykset ja rahastoyhtiöt. Samat palveluntarjoajat kilpailevat myös kasvavien ryhmäeläkkeiden hoitopalkkioista.

Finanssimarkkinoiden kehityksestä ja rahastojen hoidosta riippuu lopulta se, kuinka paljon työeläkerahastoinnin avulla voidaan vähentää eläkemaksujen nousua ja näin veroasteen kiristymistä. Yksilöllisessä sidotussa pitkäaikaissäästämässä ja eläkevakuutuksessa ovat aivan ratkaisevassa asemassa lainsäädännön kautta määriteltävät pelisäännöt, joilla voidaan varmistaa palvelun tarjoajien välinen kilpailu ja tuotteiden läpinäkyvyys ja vertailtavuus. Mitä tehokkaammin markkinat toimivat, sitä enemmän on mahdollisuutta

saada taloudellisia mahdollisuuksia yksilön valintoihin ja eläkeajan kulutukseen.

5.2 Vaikutukset kotitalouksiin

Pitkäaikaissäätämistä, niin kuin säästämistä yleensäkin, koituvat hyödyt riippuvat keskeisesti siitä, onnistutaanko säästöille saamaan riittävä tuotto. Tuottojen kannalta on taas ensiarvoisen tärkeää, että sijoitusriskit hallitaan hyvin ja että hoitokustannukset ovat mahdollisimman alhaiset. Markkinoilla alhaisten ja kohtuullisten kustannusten edellytyksenä on toimiva kilpailu. Tämä tarkoittaa ensisijaisesti sitä, että asiakkailta on mahdollisuus esteettä vaihtaa palvelun tarjoajaa ja valita eri sijoitusvaihtoehtojen väliltä. Mahdollistamalla pitkäaikaissäätämisen veroneutraaliteetti koskemaan myös muita palveluntarjoajia ja säästötuotteita, parannetaan eläkesäästämisen kilpailuedellytyksiä ja kulluttajansuojaa huomattavasti.

Uudistuksen voidaan arvioida lisäävän kilpailua säästömarkkinoilla ja eläkesäästötuotteiden kulujen voidaan olettaa pienenevän. Pienenevät kulut ja uuden tuotteen markkinointi todennäköisesti aiheuttavat, että vähennyskelpoisten eläkemaksujen määrä uusille säästötileille kasvaa.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD arvioi, että yksityisten eläkejärjestelmien hallinnolliset kustannukset ovat 10–35 prosenttia säästösommasta. Siva-työryhmä päätyi Suomessa toimivien rahoitus- ja vakuutuspalvelun tarjoajien osalta samaan kuluhaarukkaan. Saattaisi olla mahdollista, että kulut voisivat kilpailun ja läpinäkyvyyden lisääntyessä vähentyä pitkäaikaissäätämisen esimerkiksi yhdellä prosenttiyksiköllä. Tällöin eläketurvan taso paranis täyden työuran tapauksessa noin 20 prosenttia. Indeksirahastoja käyttämällä kulut vähenisivät selvästi enemmän ja säästösoma kasvaisi vastaavasti.

5.3 Vaikutukset yrityksiin

Ehdotettu laki sidotusta pitkäaikaissäätämisestä, varsinkin jos siihen sovelletaan samoja verokannusteita kuin eläkevakuutuksiin, lisäisi talletuspankkien, sijoituspalveluyritysten ja rahastoyhtiöiden palveluvalikoii-

maa ja vaikuttaisi siten suotuisasti niiden liiketoimintaan. Lisäksi kilpailun lisääntyminen olisi omiaan yleisesti tehostamaan markkinoiden toimintaa.

Kilpailun lisääntyminen saattaa toisaalta jonkin verran laskea vapaaehtoisten yksilöllisten eläkevakuutusten kysyntää. Vaikutusta ei kuitenkaan ole arvioitu merkittäväksi, koska eläkevakuutuksiin sisältyy sellaisia piirteitä, kuten mahdollisuus säästösommasta poikkeavaan kuolemanvaraturvaan, joita ei voida liittää muihin pitkäaikaissäätämistuotteisiin. Mahdollisten toimialaliukumien kokonaistaloudellista vaikutusta vähentäisi se seikka, että suurin osa sekä eläkevakuutuksia tarjoavista henkivakuutusyhtiöistä että sellaisista rahoituspalveluyrityksistä, jotka voisivat tarjota ehdotettuja uusia säästämissopimuksia, kuuluvat samoihin konserneihin.

5.4 Vaikutukset julkiseen talouteen ja viranomaisiin

Esitykseen sisältyvillä sopimus- ja elinkeino-oikeudellisilla lakiehdotuksilla ei sinänsä olisi välittömiä vaikutuksia julkiseen talouteen. Esityksellä luotaisiin kuitenkin edellytykset nykyisin yksinomaan eläkevakuutukseen sovellettujen verokannusteiden laajentamiseen myös esityksessä ehdotettuun sidottuun pitkäaikaissäätämiseen.

Ehdotetut säännökset eivät sinänsä merkittävästi vaikuttavasti viranomaisiin. Vaikutukset rajoittuisivat lähinnä siihen, että uuden lain noudattamisen valvonnasta aiheutuisi jonkin verran lisäkustannuksia Finanssivalvonnalle. Nämä vaikutukset on kuitenkin arvioitu vähäisiksi.

6 Asian valmistelu

Valtioneuvosto asetti 6 päivänä toukokuuta 2002 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida lainsäädäntötarvetta Suomessa tarjottavien säästö-, sijoitus- ja henkivakuutus tuotteiden keskinäisten kilpailuedellytysten tasapuolisuuden varmistamiseksi. Työryhmä otti nimekseen Siva-työryhmä. Väliraporttinsa se jätti helmikuussa 2003. Työryhmän työn lähtökohdiksi asetettiin, että

- keskenään kilpaileviin säästö-, sijoitus- ja henkivakuutus tuotteisiin (eli säästötuotteisiin) ja niiden tarjoajiin ei sovelleta perusteettomasti sellaisia toisistaan poikkeavia säännöksiä, jotka vääristävät kilpailua tällaisten tuotteiden markkinoilla,

- suomalaisten yritysten edellytykset tarjota säästö-, sijoitus- ja henkivakuutus tuotteita ovat mahdollisimman yhdenmukaiset suhteessa ulkomaisiin palveluntarjoajiin ja

- kuluttajat voivat luotettavasti vertailla keskenään kilpailevia säästötuotteita.

Siva-työryhmä luovutti raporttinsa joulukuussa 2003. Työryhmä ehdotti eläkevakuutukseen liittyvän veroedun laajentamista tiettyin ehdoin myös muihin säästötuotteisiin. Työryhmä katsoi yhtäältä, että pitkäaikaisäästämistä tulee kehittää kansalaisten vapaaehtoisen vanhuusajan menoihin varautumiseksi, kun eläke- ja hoivamenojen kasvu väestön ikääntyessä edellyttää todennäköisesti kokonaisveroasteen korottamista. Toisaalta elinkeino- ja rahoitusmarkkinapoliittisten sekä veropoliittisten tavoitteiden katsottiin puoltavan tasapuolisen kilpailun, tarjonnan monipuolisuuden ja korkeatasoisen asiakkaansuojan toteutumista myös sidotussa ja verotuetussa pitkäaikaisäästämässä, samoin sen, että kansainvälisesti ja laajasti EU-maissa pitkäaikaisäästämisen kilpailu koskee sekä vakuutus- että säästötuotteita. Työryhmä ehdotti erillistä sidottua pitkäaikaisäästämistä koskevaa lakia. Työryhmän ehdotuksia ei tuolloin kuitenkaan toteutettu.

Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelman mukaan ”pitkäaikaisäästämisen verotusta kehitetään kilpailun tehostamiseksi säästötuotteiden tarjonnassa”. Hallitusohjelman puolivälin tarkistuksen mukaan tarkoituksena on laatia pitkäaikaisäästämistä koskeva lainsäädäntö sijoitus- ja vakuutus tuotteiden kilpailuneutraliteettia selvittäneen Siva-työryhmän ehdotusten pohjalta siten, että uusi laki tulee voimaan vuoden 2010 alusta. Asiakkaalla olisi oikeus vaihtaa palvelun tarjoajaa samojen periaatteiden mukaisesti kaikilla toimialoilla. Vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta säädettäisiin kuten nykyisin vakuutus sopimuslaissa.

Esitys on valmisteltu valtiovarainministeriössä. Esityksestä on saatu lausunnot yhteensä 41 viranomaiselta, etujärjestöltä ja tutkimuslaitokselta. Lausunnoissa esitetyt sijoitettavien varojen hallinnointia, talletussuojaa, edunsaajamääräystä sekä palveluntarjoajan rikosoikeudellista vastuuta koskevat keskeiset huomautukset on pääosin otettu huomioon esityksen jatkovalmistelussa. Lausunnoissa on myös esitetty vaatimuksia säästövarojen muuttamiseksi elinikäiseksi eläkevakuutukseksi niitä nostettaessa. Näiltä osin muutoksia esitykseen ei ole kuitenkaan tehty, koska ehdotukset kohdistuvat pääosin verolakeihin suunniteltaviin muutoksiin. Lisäksi tällainen malli sisältäisi kilpailu- ja kuluttajapoliittisia ongelmia. Lausunnoista on laadittu yhteenvehto.

7 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annettuun hallituksen esitykseen Eduskunnalle pitkäaikaisäästämisen verotuksen uudistamista koskeväksi lainsäädännöksi.

Eduskunnan käsiteltävänä on lisäksi samanaikaisesti tämän esityksen kanssa hallituksen esitys laeiksi vakuutus sopimuslain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 63/2009). Tässä esityksessä ehdotettuihin säännöksiin sisältyy säännöksiä, jotka on pyritty laatimaan mahdollisimman yhdenmukaisesti vakuutus sopimuslain vastaavien säännösten kanssa (erityisesti 1. lakiesityksen 12—18 § sekä muutettavaksi ehdotettu uusi vakuutus sopimuslain 13 b § ja jotka on siten tarvittaessa sovittava yhteen ensiksi mainitun lakiesityksen perusteella annettavien lakien kanssa.

Niin ikään samanaikaisesti tämän esityksen kanssa Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys laiksi maksulaitoksista ja eräiksi niihin liittyviksi laeiksi (HE /2009). Tässä esityksessä muutettavaksi ehdotettu luottolaitostoiminnasta annetun lain 20 §:n 1 momentti saattaa olla tarpeen sovittaa yhteen mainitun esityksen kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki sidotusta pitkäaikaissästämisestä

1 §. *Soveltamisala.* Pykälän 1 momentin mukaan lakia sovellettaisiin pitkäaikaissästämistä koskevaan sopimukseen, josta laissa käytettäisiin nimitystä *säästämissopimus*.

Säästämissopimukselle olisi ominaista, että sopimuksen osapuolena oleva luonnollinen henkilö (*säästäjä*) tekee rahasuorituksia talletuspankissa olevalle erityiselle tilille (*säästämistili*) ja palveluntarjoaja sijoittaa säästämistilille kertyvät varat säästämissopimuksessa sovitun sijoitusstrategian mukaisesti laissa tarkemmin säädettyihin sijoituskohteisiin. Säästäjän säästämistilille tekemien rahasuoritusten sekä niiden sijoittamiseksi hankittujen varojen ja niiden sijoittamisesta kertyneiden tuottojen yhteismäärästä käytettäisiin laissa nimitystä *säästövarat*.

Säästämissopimukselle olisi niin ikään ominaista, että säästövarat ovat nostettavissa vasta, kun varoihin oikeutettu henkilö saavuttaa määrätyn iän tai kun muu ehtoissa mainittu henkilön elämäntilanteeseen liittyvä erityinen nostoperuste täyttyy. Säästämissopimus olisi tarkoitettu ensisijaisesti eläkesäästämiseen mutta nostoperusteeksi voitaisiin sopia eläkeiän saavuttamisen sijasta myös muu erityinen nostoperuste. Nostoperusteen olisi kuitenkin oltava säästämissopimuksen pitkäaikaisuuden mukaisesti säästövaroihin oikeutetun henkilön poikkeuksellinen elämäntilanne, kuten avioero, työttömyys tai työkyvyttömyys. Ehdotettu säännös mahdollistaisi myös sen, että nostoperusteeksi voitaisiin sopia tarve erityisten sairaanhoito- tai hoivapalvelujen käyttöön. Säännös on tältä osin tarkoitettu sovellettavaksi siten, että nostoperusteet vastaisivat niitä perusteita, jotka ovat edellytyksenä samanaikaisesti tämän esityksen kanssa ehdotettavissa verolaeissa säädettyille verokannusteille. Tässä laissa ehdotetaan kuitenkin sovellettavaksi ehdotettavia verolakeja jossain määrin väljempinä

nostoperusteita, jotta ehdotettu laki ei aiheottomasti hankaloittaisi verolainsäädäntöön myöhemmin mahdollisesti tehtäviä muutoksia.

Momentissa tarkoitettu säästövaroihin oikeutettu henkilö voisi olla joko säästäjä itse tai säästäjän säästämissopimuksessa määräämä muu luonnollinen henkilö kuten säästäjän puoliso tai lapsi. Koska säästövaroihin oikeutettu ei ole sopimuksen osapuoli vaan ainoastaan edun saaja, säästövaroihin oikeutettu voisi olla myös alaikäinen lapsi tai muu oikeustoimikelvoton henkilö. Vakuutusopimuslaista poiketen laissa ei säädettäisi erillisestä edunsaajasta vaan säästövaroihin oikeutetun kuollessa varat kuuluisivat aina säästövaroihin oikeutetun kuolinpesään ja niihin sovellettaisiin perittävää omaisuutta koskevia yleisiä periaatteita.

Säästämissopimusta saisi tarjota ainoastaan ehdotetussa 3 §:ssä tarkoitettu palveluntarjoaja ja sopimuksen olisi täytettävä 10 §:ssä ehdotetut vähimmäisvaatimukset. Verolaeissa säädettäisiin erikseen niistä lisäehdoista, joita säästämissopimuksen tulee täyttää, jotta säästövarojen verotukseen sovellettaisiin verokannusteita.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi selvyyden vuoksi siitä, että silloin kuin säästämissopimukseen liittyy sijoituspalvelun tarjoamista, tämän lain lisäksi sovellettaisiin, mitä sijoituspalvelujen tarjoamisesta on muualla laissa säädetty. Tästä seuraisi muun muassa, että palveluntarjoajan olisi noudatettava ehdotetun lain lisäksi arvopaperimarkkinain 4 luvun säännöksiä silloin, kun säästövaroja voidaan säästämissopimuksen mukaan sijoittaa arvopapereihin. Vastaavasti silloin, kun säästämissopimukseen liittyy rahasto-osuuksien tarjoamista, tämän lain lisäksi olisi noudatettava, mitä siitä on säädetty sijoitusrahastolaissa.

3 momentissa säädettäisiin poikkeuksesta lain soveltamisalaan siten, että ehdotettu laki ei koskisi vakuutusopimuslaissa tarkoitettuun vakuutusopimukseen perustuvaa säästämistä.

2 §. Määritelmät. Pykälässä säädettäisiin laissa käytettyjen keskeisten käsitteiden määritelmistä. Näitä keskeisiä käsitteitä olisivat säästämissopimus, palveluntarjoaja, säästäjä, säästämistili, säästövarat ja säästövaroihin oikeutettu.

3 §. Oikeus tarjota säästämissopimusta. Pykälässä lueteltaisiin ne palveluntarjoajat, joilla on oikeus tarjota laissa tarkoitettua säästämissopimusta. Näitä palveluntarjoajia olisivat talletuspankit, sijoituspalveluyritykset ja rahastoyhtiöt sekä niitä vastaavat ulkomaiset palveluntarjoajat, jotka toimivat Suomessa toisen ETA-valtion myöntämän toimiluvan nojalla taikka, jos ulkomainen palveluntarjoaja on muusta kuin ETA-valtiosta, Finanssivalvonnan niiden Suomessa olevalle sivuliikkeelle myöntämän toimiluvan nojalla. Pykälässä tarkoitettujen palveluntarjoajien oikeus tarjota säästövarojen sijoittamiseen liittyviä sijoituskohteita tai sijoituspalvelua rajoittuisi kuitenkin siihen, mitä niiden oikeudesta tarjota sijoituspalvelua tai sijoituskohteita on muualla laissa säädetty ja mihin niiden toimilupa oikeuttaa.

Mitä jäljempänä sanotaan talletuspankista, sijoituspalveluyrityksestä ja rahastoyhtiöstä, koskee vastaavasti edellä mainittuja ulkomaisia palveluntarjoajia.

Pykälän 2 momentin mukaan palveluntarjoajan olisi etukäteen vähintään kuukautta ennen toiminnan aiottua aloittamista kirjallisesti ilmoitettava Finanssivalvonnan säästämissopimusten tarjoamisen aloittamisesta. Ilmoitukseen olisi liitettävä tarpeelliset selvitykset, joiden avulla Finanssivalvonta voi varmistua siitä, että palveluntarjoaja täyttää tässä laissa säädetyt vaatimukset ja kykenee muutenkin luotettavalla tavalla tarjoamaan laissa tarkoitettua palvelua. Selvitysten tulisi sisältää ainakin tiedot siitä, miten palveluntarjoaja aikoo varmistaa laissa säädetyt selvennys- ja tiedonantovelvollisuuden noudattamisen, käytettävät sopimusmallit sekä tiedot siitä, mitä sijoituskohteita palveluntarjoaja itse aikoo tarjota säästövarojen sijoittamiseksi ja miltä osin säästövarojen sijoittamisessa on tarkoitus käyttää ulkopuolisia palveluntarjoajia. Finanssivalvonta voisi tarvittaessa myös antaa tarkempia määräyksiä momentissa tarkoitettujen ilmoitusvelvollisuuden sisällöstä.

4 §. Säännösten pakottavuus. Pykälässä säädettäisiin ehdotettujen säännösten pakottavuudesta säästäjän sekä mahdollisen muun säästövaroihin oikeutetun suojaamiseksi. Säännös vastaisi periaatteiltaan, mitä vakuutusopimuslain 3 §:ssä säädetään vakuutusopimuslain säännösten pakottavuudesta.

5 §. Säästösuoritusten tekeminen ja säästövarojen nostaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin niiden maksusuoritusten tekemisestä, jotka säästäjä säästämissopimuksen mukaisesti tekee säästämistilille. Momentin mukaan palveluntarjoaja saisi vastaanottaa säästäjältä ainoastaan rahavaroja. Laki ei siten mahdollistaisi sitä, että säästäjä siirtäisi palveluntarjoajalle esimerkiksi arvopapereita. Rajoitus ei kuitenkaan koskisi tilanteita, joissa säästämissopimusta irtisanottaessa säästämisvarat siirrettäisiin uudelle palveluntarjoajalle. Tällöin muut säästövarat varat voidaan siirtää sellaisenaan uudelle palveluntarjoajalle muuttamatta niitä ensin rahavaroiksi. Laissa ei rajoitettaisi sitä, kuinka usein ja kuinka suurina kertasuorituksina säästäjä voisi siirtää rahavaroja palveluntarjoajalle. Siten esimerkiksi yksi ainoa kertasuoritus täyttäisi laissa säästämissopimukselle asetetut vaatimukset. Säästötilille ei saisi tehdä säästösuorituksia enää sen jälkeen, kun 1 §:ssä oleva nostoperuste on täytynyt.

Momentin mukaan varat olisi aina vastaanotettava säästämissopimuksessa yksilöidylle säästämistilille. Edellä 2 §:n 4 kohdassa olevasta säästämistilin määritelmästä seuraa, että säästämistilin olisi aina oltava talletuspankissa tai ulkomaisen luotto- tai rahoituslaitoksen Suomessa olevassa sivuliikkeessä oleva tili.

Säästämistilille ei saisi vastaanottaa muita kuin säästämissopimukseen perustuvia varoja ja säästämistiliä koskevassa sopimuksessa olisi edellytettävä, että käyttöoikeus tilillä oleviin varoihin on ainoastaan palveluntarjoajalla. Tällä tavoin voitaisiin varmistaa, että riippumatta siitä, mihin sijoituskohteisiin säästövarat sijoitetaan, säästövarat ja niiden tuotto säilyisivät sidottuna koko säästämisajan säästämissopimuksen tarkoituksen mukaisesti. Lisäksi ehdotettu säännös helpottaisi pitkäaikaissäästämistä koskevaa verovalvontaa, koska säästämissopimuksen verotuksen kannalta merkittäviä tapahtumia voitaisiin

seurata säästämistilin avulla. Ehdotetussa 6 §:n 4 momentissa säädettäisiin lisäksi, että myös varojen sijoittamisesta saadut tuotot sekä sijoituskohteiden luovutuksesta ja niiden pääoman takaisinmaksusta saadut varat on maksettava säästämistilille, jollei niitä sijoiteta välittömästi uudelleen.

Tilisopimuksesta olisi käytävä ilmi, että säästäjä tai muu tilisopimuksessa yksilöity säästövaroihin oikeutettu henkilö on varojen omistaja, vaikka käyttöoikeus varoihin onkin edellä sanotun mukaisesti yksinomaan palveluntarjoajalla. Siten säästämistilillä olevia varoja ei saisi esimerkiksi ulosmitata palveluntarjoajan veloista eikä kuitata palveluntarjoajan velkoja vastaan eivätkä varat kuuluisi palveluntarjoajan konkurssipesään. Jäljempänä 6 §:ssä säädettäisiin lisäksi erikseen siitä, että myöskään säästövaroilla hankittuja sijoituskohteita ei saisi ulosmitata tai kuitata palveluntarjoajan veloista eivätkä ne kuuluisi palveluntarjoajan konkurssipesään.

Jäljempänä 17 §:ssä säädetään erikseen säästövarojen ulosmittauksesta säästäjän tai muun säästövaroihin oikeutetun velasta. Momentissa säädettäisiin selvyyden vuoksi, että tällainen ulosmittaus on mahdollinen tämän momentin estämättä. Vastaavasti säästövaroja voitaisiin momentin estämättä peräyttää säästäjän konkurssipesään ehdotetun 18 §:n mukaisesti.

Säästämistili voisi samalla olla 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sijoituskohde, jos säästämissopimuksessa on sovittu, että säästövaroja voidaan sijoittaa pankkitilille ja säästämistili on yksilöity tällaiseksi sijoituskohteeksi. Toisaalta ehdotetut säännökset eivät estä sitä, että säästämissopimuksessa erikseen sovitaan säästövarojen sijoittamisesta yhdelle tai useammalle saman tai eri palveluntarjoajan tarjoamalle 6 §:ssä tarkoitettulle muulle pankkitilille kuin säästämistilille.

Jos palveluntarjoaja on sijoituspalveluyritys tai rahastoyhtiö, asiakkaan olisi tehtävä sopimus talletuspankin kanssa säästämistilin avaamisesta ennen säästämissopimuksen tekemistä. Ehdotettu säännös syrjäyttäisi erityissäännöksenä, mitä arvopaperimarkkinain 4 luvun 14 §:n 2 momentissa säädetään asiakkaan rahavarojen säilyttämisestä. Käytännössä säästämistilin avaaminen voisi tapahtua säästämissopimuksen tekemisen yh-

teydessä esimerkiksi siten, että asiakas antaa palveluntarjoajalle valtakirjan tilin avaamista varten.

Momentissa säädettäisiin lisäksi kertyneiden säästövarojen nostamisesta 1 §:ssä tarkoitettun nostoperusteen täytyttyä. Momentin mukaan säästövarat voitaisiin nostaa ainoastaan rahana säästämistililtä. Palveluntarjoajan olisi siten huolehdittava säästövarojen sijoittamiseksi hankittujen sijoituskohteiden muuttamisesta rahaksi ja siirtämisestä säästämistilille sitä mukaa kuin varoja sopimuksen mukaan voidaan nostaa. Säännös ei koskisi säästämissopimuksen lakkaamista säästäjän tai säästövaroihin oikeutetun kuoleman johdosta.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin tarkemmin siitä, miltä osin säästämistiliin sovelletaan luottolaitostoiminnasta annetussa laissa olevia talletusta koskevia säännöksiä. Erilliset säännökset ovat tarpeen, koska säästämistilit eivät olisi talletussuojan alaisia eivätkä siten sisältyisi luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaiseen talletuksen määritelmään. Sovellettavia säännöksiä olisivat mainitun lain 10 §:n 3 momentin säännös tilien hyväksymisestä, 135 §:n säännös talletusta koskevan sopimuksen tekemisestä ja 138 §:n säännös tilillä oleviin varoihin kohdistuvasta kuittauskiellosta. Kuittauskielto koskisi tilillä olevia säästövaroja siltä osin kuin varoja ei saa ulosmitata. Kuittauskielto olisi siten voimassa siinä laajuudessa kuin ehdotetussa 17 §:ssä säädetään säästövaroihin kohdistuvasta ulosmittauskiellosta.

Momentin 1 kohdan mukaan säästämistilillä olevat säästövarat olisi pidettävä erillään muista mahdollisista asiakkaan rahavaroista siten, että säästämistilille ei saisi vastaanottaa muita kuin säästämissopimukseen perustuvia varoja. Tällä tavoin varmistettaisiin, että talletussuojan ulkopuolella olevat säästövarat ja talletussuojan piirissä olevat varat voidaan jatkuvasti pitää selkeästi erillään.

Momentin 2 kohdassa edellytettäisiin sidotun pitkäaikaissäästämisen luonteen mukaisesti, että käyttöoikeus tileillä oleviin varoihin voisi olla ainoastaan palveluntarjoajalla.

Esitykseen sisältyvässä ehdotuksessa luottolaitostoiminnasta annetun lain 105 §:n muuttamisesta ehdotetaan eri säästökohteiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi,

että säästämistilillä olevilla säästövaroilla ei ole talletussuojaa. Tästä olisi momentin 3 kohdan mukaan oltava nimenomainen maininta säästämissopimuksessa.

Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin selvyyden vuoksi siitä, että säästämistiliin ei sovelleta, mitä arvopaperimarkkinalainsäädännössä säädetään asiakkaiden rahavarojen säilyttämisestä. Momentti syrjäyttäisi siten erityissäännöksenä arvopaperimarkkinalaissa säädetyt asiakkaiden rahavarojen säilyttämisestä koskevat yleissäännökset.

6 §. Säästövarojen sijoittaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin niistä kohteista, joihin säästövarat voidaan sijoittaa siltä osin kuin niitä ei ole säästämissopimuksessa sovittu jätettäväksi säästämistilille. Ehdotetut säännökset mahdollistaisivat siten myös sen vaihtoehdon, että lain tarkoittama pitkäaikaisäästäminen toteutetaan säästämällä varoja yksinomaan laissa tarkoitettulle säästämistilille, jolloin säästövarojen tuotto muodostuisi pelkästään tilillä oleville varoille maksetusta korosta. Muita sallittuja sijoituskohteita olisivat momentin 1 kohdassa tarkoitettut muut pankkitilit, 2 kohdassa tarkoitettut julkisen kaupankäynnin tai monenkeskisen kaupankäynnin tai niitä vastaavaan ulkomaisen kaupankäyntimenettelyn kohteena olevat arvopaperit, 3 kohdassa tarkoitettut julkisyhteisöjen liikkeeseen laskemat arvopaperit sekä 4 kohdassa tarkoitettut rahasto-osuudet.

Varat voitaisiin sijoittaa joko palveluntarjoajan itsensä tarjoamaan kohteeseen, jos palveluntarjoajan toimilupa sallii tällaisen palvelun tarjoamisen, taikka ulkopuolisen palveluntarjoajan tarjoamaan sijoituskohteeseen, esimerkiksi toisessa talletuspankissa olevalle pankkitilille, ulkopuolisen sijoituspalveluyrityksen välittämiin arvopapereihin tai ulkopuolisen rahastoyhtiön tarjoamiin rahasto-osuuksiin.

Jäljempänä 10 §:n 4 kohdassa säädettäisiin siitä, että säästämissopimuksesta on käytävä ilmi, mihin tässä momentissa tarkoitetuista sijoituskohteista säästövaroja saadaan sijoittaa. Säästämissopimuksessa sovittaisiin sijoittamisessa noudatettavasta sijoitusstrategiasta, sijoitustavoitteista ja riskitasosta tai sallitusta riskitason vaihtelusta, jonka säästäjä sijoittamiselle asettaa. Sovitun sijoitusstrate-

gian mukaisesti sopimuksessa voitaisiin sallia sijoittaminen palveluntarjoajan harkinnan perusteella kaikkiin tässä momentissa tarkoitettuihin tai sopimuksessa tarkemmin rajoitettuihin sijoituskohteisiin (täyden valtakirjan omaisuudenhoito) taikka jättää sijoituskohteiden hankinta säästäjän erillisten yksilöityjen toimeksiantojen varaan.

Momentin 1 kohdassa tarkoitettu pankkitili voisi edellä sanotun mukaisesti olla sama kuin 5 §:ssä tarkoitettu säästämistili, taikka muu pankkitili riippuen siitä, mitä säästämissopimuksessa on sovittu säästövarojen sijoittamisesta. Jos sijoituskohteena oleva pankkitili on muu kuin säästämistili, siihen sovellettaisiin yleisiä talletussuojaa koskevia säännöksiä. Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin kuitenkin tällaisen tilin sidotun luonteen mukaisesti, että käyttöoikeus myös tällaisella erillisellä pankkitilillä oleviin varoihin olisi yksinomaan palveluntarjoajalla.

Momentin 2 kohdan mukaan säästövaroja saisi sijoittaa ainoastaan sellaisiin arvopaperimarkkinalain 1 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin arvopapereihin, jotka ovat mainitun lain 3 luvussa tarkoitettujen julkisen kaupankäynnin tai mainitun lain 3 a luvussa tarkoitettujen monenkeskisen kaupankäynnin tai niihin rinnastettavan ulkomaisen kaupankäynnin kohteena ja joiden liikkeeseenlaskijat ovat velvollisia noudattamaan mainitun lain 2 luvun tai 3 a luvun 11 §:n mukaista tai niihin rinnastettavaa tiedonantovelvollisuutta. Ehdotettu momentti kattaisi siten myös pörssin niin sanotulla meklarilistalla noteeratut osakkeet.

Arvopaperimarkkinalain esitöiden mukaan kohdassa tarkoitettujen arvopaperin yleiset tunnusmerkit ovat, että arvopaperi on vaihdantakelpoinen ja saatettu tai saatetaan yleiseen liikkeeseen useiden samansisältöisistä oikeuksista annettujen arvopaperien kanssa. Lisäksi kyseessä olevan todisteen tulee täyttää arvopaperille yksityisoikeudessa vakiintuneet yleiset tunnusmerkit. Arvopaperi on asiakirja, jonka hallinta on sen osoittaman oikeuden käyttämisen edellytys. Arvopaperi voi olla myös pelkästään arvo-osuustilille arvo-osuuslainsäädännön tai vastaavan ulkomaisen lainsäädännön mukaisesti kirjattu oikeus, josta ei ole annettu sellaista erillistä todistet-

ta, jonka hallinta olisi oikeuden käyttämisen edellytys.

Arvopaperimarkkinalain 1 luvun 2 §:n 1 momentissa on esimerkkiluettelo niistä erilaisista oikeuksista, joista annetut todisteet voivat kuulua arvopaperimarkkinalain piiriin. Luettelossa mainitaan:

1) osake tai muu osuus yhteisön omaan pääomaan tai siihen liittyvä osinko-, korko- tai muu tuotto-oikeus taikka merkintäoikeus,

2) joukkovelkakirjalainan osuus tai siihen rinnastuva velallisen sitoumus taikka tällaiseen oikeuteen tai sitoumukseen liittyvä korko- tai muu tuotto-oikeus,

3) edellä 1 ja 2 kohdassa mainittujen oikeuksien yhdistelmä,

4) edellä mainittuja oikeuksia koskeva ost- ja myyntioikeus,

5) sijoitusrahaston rahasto-osuus tai siihen rinnastettava yhteissijoitusyrityksen osuus sekä

6) muuhun kuin edellä mainittuun oikeuteen perustuva sitoumus tai sopimus. Myös johdannaissopimukset kuuluvat lainkohdassa tarkoitetun arvopaperin käsitteen piiriin.

Arvopaperimarkkinalain mukaista arvopaperin määritelmää on pidetty liian laajana, jotta se soveltuisi sidotun pitkäaikaissäästämisen sijoituskohteeksi. Tämän vuoksi kohdassa rajoitettaisiin sijoituskohteeksi hyväksyttävän arvopaperin määritelmää siten, että sijoituskohteeksi hyväksyttäisiin ainoastaan sellainen arvopaperi, jonka liikkeeseenlaskija on velvollinen noudattamaan arvopaperimarkkinalain 2 luvun mukaista tietojenantovelvollisuutta. Ehdotuksesta seuraa, että sijoituskohteeksi voitaisiin hyväksyä ainoastaan suomalaisten ja toisesta ETA-valtiosta olevien liikkeeseenlaskijoiden liikkeeseen laskemat arvopaperit sekä sellaisesta ETA:n ulkopuolisesta valtiosta olevan liikkeeseenlaskijan liikkeeseen laskemat arvopaperit, jossa liikkeeseenlaskijan tiedonantovelvollisuudesta on säädetty vähintään EU-direktiivien tasoisesti.

Momentin 3 kohdan mukaan säästövaroja saataisiin sijoittaa myös julkisyhteisöjen liikkeeseen laskemiin tai niiden takaamiin arvopapereihin riippumatta 2 kohdassa tarkoitusta tietojenantovelvollisuudesta. Arvopaperimarkkinalain 2 luvun 3 §:n 2 momentin säännöksestä seuraa, että säästövaroja saatai-

siin sijoittaa vain ETA-alueeseen kuuluvien valtioiden julkisyhteisöjen liikkeeseen laskemiin tai takaamiin arvopapereihin.

Momentin 4 kohdasta seuraa, että säästövaroja saataisiin sijoittaa vain sellaisiin sijoitusrahastoihin ja yhteissijoitusyrityksiin, joita koskeva tiedonantovelvollisuus vastaa EU-lainsäädännön vaatimuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan palveluntarjoajalla olisi yksinomainen käyttöoikeus sijoituskohteena olevalla erillisellä pankkitilillä oleviin varoihin samalla tavoin kuin säästämistilillä oleviin varoihin. Erillisellä pankkitilillä olevat varat olisivat kuitenkin säästämistilillä olevista varoista poiketen talletussuojan alaisia..

Pykälän 3 momentin mukaan säästövaroja saataisiin sijoittaa johdannaissopimukseen ainoastaan säästövarojen suojaamiseksi osake- ja valuuttakurssien tai korkojen muutoksilta taikka muulta sijoituskohteiden tuoton tai pääoman arvon alentumiselta riippumatta siitä, täyttääkö johdannaissopimus 1 momentissa tarkoitetun arvopaperin määritelmän.

Sidotun pitkäaikaissäästämisen luonteen mukaisesti säästövarojen sijoittamisesta kertyviä tuottoja kuten korkoja, osinkoja ja myyntituottoja ei saisi säästämisaikana maksaa säästäjälle, vaan ne olisi lisättävä säästövaroihin ja siten sijoitettava uudelleen sallituihin sijoituskohteisiin säästämissopimuksessa sovitulla tavalla. Tämän varmistamiseksi pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että säästövarojen sijoittamisesta kertyneet tuotot saadaan maksaa ainoastaan säästämistilille, jollei niitä sijoiteta välittömästi uudelleen. Palveluntarjoaja olisi velvollinen huolehtimaan siitä, että palveluntarjoajan ulkopuoliset sopimuspuolet maksavat sijoituskohteisiin perustuvat suoritukset säästämistilille, jollei varoja sijoiteta välittömästi uudelleen. Ehdotetun säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa, ettei säästösopimukseen perustuvia varoja milteen osin makseta säästämisaikana säästäjälle tai ulkopuolisille ja että palveluntarjoajan hallussa olevat säästösopimukseen perustuvat rahavarat säilytetään yksinomaan säästötilillä. Säännös ei estäisi esimerkiksi sijoituskohteen koron tai muun tuoton liittämistä pääomaan, rahasto-osuuden vaihtamista saman palveluntarjoajan tarjoamaan toiseen rahasto-osuuteen tai muuta sellaista si-

joituskohteen välitöntä vaihtamista toiseen. Momentin noudattamisen varmistamiseksi siinä säädettäisiin lisäksi, että momentissa tarkoitetuista sijoituskohteista ei saa antaa säästövaroihin oikeutetulle sijoituskohdetta koskevaa todistetta, vaan siltä osin kuin sijoituskohteen tarjoajalle on muualla laissa säädetty tällainen velvollisuus, se kohdistuisi säästövaroihin oikeutetun sijasta palveluntarjoajaan. Momentti tulisi tältä osin sovellettavaksi muun muassa rahastoyhtiön velvollisuuteen antaa rahasto-osuudesta sijoitusrahastolain 54 §:ssä tarkoitettu osuustodistus.

Pykälän 5 momentin mukaan pykälässä tarkoitettujen sijoituskohteiden olisi pidettävä erillään palveluntarjoajan muista varoista. Säännöksellä varmistettaisiin, että sijoituskohteita ei voisi ulosmitata palveluntarjoajan veloista tai muuten käyttää palveluntarjoajan velkojen maksuun. Sijoituskohteet olisivat siten säästäjän omaisuutta eivätkä ehdotetut säännökset tämän vuoksi vaikuttaisi esimerkiksi siihen, mitä arvo-osuuksien kirjaamisesta ja osakkeenomistajien äänioikeuden käyttämisestä on muualla säädetty. Ehdotetusta 4 momentista ja jäljempänä 16 §:ssä säädetyistä säästövarojen luovutus- ja panttauskiellosta seuraa kuitenkin, että esimerkiksi arvo-osuusjärjestelmään olisi merkittävä kyseisten säännösten edellyttämät luovutus-, panttaus- ja maksurajoitukset.

7 §. Selonotto- ja tiedonantovelvollisuus ennen sopimuksen tekemistä. Pykälässä säädettäisiin palveluntarjoajan velvollisuuksista ennen säästämissopimuksen solmimista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin palveluntarjoajalle arvopaperimarkkinalain 4 luvun 3 §:n 2 momenttia vastaava velvollisuus pyytää säästäjältä riittävät tiedot tämän taloudellisesta asemasta, sijoituskokemuksesta ja sijoittamisen tavoitteista sekä ilmoittaa asiakkaalle arvionsa siitä, soveltuuko sijoituskohde tai palvelu asiakkaalle. Momentti tulisi 2 momentista poiketen sovellettavaksi ainoastaan sellaisissa tapauksissa, joissa sijoituskohteena voi olla muu sijoituskohde kuin tavanomainen pankkitili. Siltä osin kuin palveluntarjoaja tarjoaa sellaisia säästämissopimuksia, joihin sisältyy joka tapauksessa sijoituspalvelun tarjoamista, momentissa tarkoitettu velvollisuus tietojen pyytämiseen säästäjältä olisi voimassa suoraan arvopape-

rimarkkinalain nojalla. Ehdotetulla momentilla varmistettaisiin, että velvollisuus koskisi myös sellaisia säästämissopimuksia, joissa säästäjä voi valita, haluaako hän sijoittaa säästövaroja pankkitalletuksiin, arvopapereihin, rahasto-osuuksiin tai johonkin näiden yhdistelmään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin keskeisten palveluntarjoajaa ja sopimusta koskevien tietojen antamista säästäjälle ennen sopimuksen tekemistä. Tietojenantovelvollisuus vastaisi vakuutuslainsäädännön 2 luvun 5 §:n säännöstä ennen sopimuksen päättämistä annettavista tiedoista. Jos säästämissopimuksen tarjoamiseen liittyy samalla sijoituspalvelun tarjoamista, kuten käytännössä useimmiten tapahtuisi, ja säästäjä katsotaan arvopaperimarkkinalaissa tarkoitetuksi eiammattimaiseksi sijoittajaksi, momentin ohella olisi noudatettava niitä tarkempia säännöksiä, jotka sisältyvät arvopaperimarkkinalain 4 lukuun.

Pykälän 3 momenttiin sisältyisi valtuutuslainsäädännön valtioneuvoston asetuksen antamiseen. Asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä siitä, mitä tietoja palveluntarjoajan on annettava säästäjälle ennen sopimuksen tekemistä. Finanssivalvonta voisi lisäksi antaa tarkempia määräyksiä asetuksessa mainittujen tietojen ilmoittamisesta, erityisesti säästämissopimukseen liittyvien tuottojen ja kulujen ilmoittamisesta. Säännöksen, samoin kuin ehdotetussa 8 §:ssä olevan vastaavan säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa, että pitkäaikaissäästämiseen liittyvät tuotot ja kustannukset voidaan esittää asiakkaalle sellaisella tavalla, joka mahdollistaa eri palveluntarjoajien tarjoamien säästämissopimusten vertailun. Myös tämän momentin soveltamisessa olisi otettava huomioon, että kyseessä on useimmiten samanaikaisesti sellaisen sijoituspalvelun tarjoaminen, johon olisi sovellettava arvopaperimarkkinalakia.

8 §. Tiedonantovelvollisuus sopimussuhteen aikana. Pykälässä säädettäisiin palveluntarjoajan tietojenantovelvollisuudesta sopimussuhteen aikana.

Pykälän 1 momentin mukaan palveluntarjoajan olisi annettava säästäjälle vähintään vuosittain tieto keskeisistä säästövarojen hoitoa koskevista seikoista, tuotoista ja kuluista.

Pykälän 2 momentissa valtuutettaisiin valtioneuvosto antamaan asetuksella tarkemmat säännökset 1 momentin soveltamisesta. Momentin mukaan Finanssivalvonta voisi lisäksi antaa tarkemmat määräykset asetuksessa mainittujen tietojen soveltamisesta. Tällaisia tarkempia määräyksiä edellyttäviä tietoja olisivat erityisesti se, miten säästämissopimukseen liittyvät tuotot ja kulut on laskettava ja miten nämä tuotot, kulut ja muut keskeiset seikat on säästäjälle ilmoitettava.

9 §. *Vastuu puutteellisista tai virheellisistä tiedoista.* Pykälässä säädettäisiin palveluntarjoajan vastuusta, jos palveluntarjoaja tai sen edustaja on antanut säästäjälle markkinoinnissa tai sopimuksen aikana puutteellisia tai harhaanjohtavia tietoja. Tällöin sopimus olisi voimassa sen sisältöisenä kuin säästäjällä oli saamiensa tietojen perusteella ollut aihetta käsittää. Säännös vastaisi sitä, mitä vakuutus-sopimuslain 9 §:ssä säädetään vakuutus-sopimuksesta.

Markkinoinnilla tarkoitettaisiin säännöksessä samaa kuin kuluttajansuojalaissa (38/1978). Markkinointikäsite on siten ymmärrettävä laajasti. Markkinointia ovat muun muassa mainonta, esitemateriaali, tarjoukset ja myös suullisesti esimerkiksi sopimusneuvottelujen yhteydessä annetut tiedot.

Sekä palveluntarjoajan että sen edustajan antamat tai antamatta jättämät tiedot ovat ehdotuksen mukaan merkityksellisiä syntyneen sopimuksen sisällön kannalta. Edustajalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on asemansa tai nimenomaisen tehtävämäärittelyn taikka toimeksiannon perusteella kelpoisuus antaa tietoja palveluntarjoajan lukuun.

Asiakkaan aiheellisen käsityksen arvioinnin tulisi perustua objektiivisiin näkökohtiin. Lähtökohtana olisi se, mihin käsitykseen keskivertoasiakas kyseisessä tilanteessa voi perustellusti päätyä. Jos asiakkaalle syntynyt väärä käsitys johtuu esimerkiksi siitä, ettei hän ollut kohtuullisen huolellisesti perehtynyt saamiinsa tietoihin, hän ei voisi vedota ehdotettuun säännökseen. Asiakas ei myöskään voisi vedota tietoon, jonka hän tiesi virheelliseksi. Palveluntarjoaja voisi sopimuksen teko hetken saakka oikaista markkinoinnissa mahdollisesti olleet virheelliset tiedot ja täydentää puutteelliset tiedot.

Arvioinnissa voitaisiin poikkeuksellisesti nojautua myös subjektiivisiin seikkoihin. Siten voitaisiin esimerkiksi edellyttää, että alaa hyvin tuntevan henkilön olisi pitänyt ymmärtää sopimuksen sisältö oikein, vaikka markkinointi objektiivisesti arvioiden on ollut harhaanjohtavaa.

Ehdotuksen mukaan vastuu puutteellisista tai virheellisistä tiedoista ei edellyttäisi palveluntarjoajan tai sen edustajan tuottamusta. Sopimus voisi saada palveluntarjoajan tarkoitusta vastaamattoman sisällön, vaikka kukaan hänen puoleltaan ei ole menetellyt huolimattomasti. Vastuu on tältä osin samanlainen kuin myyjän vastuu markkinointitiedoista kauppalaain (355/1987) ja kuluttajansuojalain mukaan.

Ehdotetun pykälän mukaan vastuu annetuista tai antamatta jätetyistä tiedoista koskisi myös sellaista sopimuksen voimassaoloaikana saatua informaatiota, jonka voidaan katsoa vaikuttaneen asiakkaan menettelyyn.

Ehdotettu pykälä koskisi ainoastaan varsinaista säästämissopimusta mutta ei niitä säästämissopimuksen puitteissa tehtäviä erillisiä sopimuksia, joita säästöaikana asiakkaan ja palveluntarjoajan välillä mahdollisesti tehdään sijoituskohteiden hankkimisesta tai luovuttamisesta. Viimeksi mainittuihin sopimuksiin sovellettaisiin siten ainoastaan, mitä sijoituspalvelun tarjoamisesta on muussa laissa säädetty.

10 §. *Säästämissopimuksen sisältö.* Pykälässä säädettäisiin niistä seikoista, jotka säästämissopimuksessa on ainakin mainittava. Säästämissopimuksen lisäksi olisi tehtävä säästämistiliä koskeva sopimus, johon olisi sovellettava ehdotettua 5 §:n 2 momenttia ja siinä mainittuja luottolaitostoiminnasta annetun lain säännöksiä. Säästämistiliä koskeva sopimus voitaisiin sisällyttää osaksi säästämissopimusta tai tehdä erillisenä sopimukseksi.

11 §. *Säästämissopimuksen lakkaaminen säästäjän ja muun säästövaroihin oikeutetun kuoleman johdosta.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sopimuksen lakkaamisesta siinä tapauksessa, että säästäjä tai muu säästövaroihin oikeutettu kuolee ennen 1 §:ssä tarkoitettua nostoperusteen täyttymistä. Koska tällaisessa tilanteessa sopimuksen alkuperäinen

tarkoitus ei täyty, sopimus lakkaisi nostope-
rusteesta riippumatta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että säästäjän kuollessa oikeus säästövaroihin siirtyisi mahdolliselle muulle säästövaroihin oikeutetulle tai, jos säästäjä itse on säästövaroihin oikeutettu, säästäjän oikeudenomistajille. Vastaavasti muun säästövaroihin oikeutetun kuin säästäjän kuollessa oikeus säästövaroihin siirtyisi tällaisen muun säästövaroihin oikeutetun oikeudenomistajille. Säännöksestä seuraa, että säästövaroihin ei säästäjän tai muun säästövaroihin oikeutetun kuin säästäjän kuollessa enää sovellettaisi 6 §:ssä säädettyjä määräysvaltarajoituksia vaan säästövaroja kohdeltaisiin samalla tavoin kuin muutakin kuolinpesän omaisuutta.

12 §. Säästämissopimuksen peruuttaminen. Pykälässä säädettäisiin säästäjän niin sanotusta katumisoikeudesta eli oikeudesta peruuttaa säästämissopimus pykälässä tarkemmin säädettyssä ajassa sopimuksen tekemisestä. Varojen palauttamiseen ja palautettavien varojen määrittelyyn sovellettaisiin vastaavia periaatteita kuin 11 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa.

13 §. Palveluntarjoajan velvollisuus irtisanoa säästämissopimus. Pykälässä säädettäisiin palveluntarjoajan oikeudesta yksipuolisesti irtisanoa säästämissopimus. Palveluntarjoaja ei saisi yksipuolisesti irtisanoa sopimusta muissa kuin pykälässä tarkoitetuissa tapauksissa.

Laissa ei erikseen säädettäisi säästämissopimuksen purkamisesta. Säästämissopimuksen purkamiseen sovellettaisiin siten yleisiä sopimusoikeudellisia periaatteita, joiden mukaan sopimus voidaan purkaa, jos sopimuspuoli on olennaisesti rikkonut sopimukseen perustuvia velvoitteitaan.

Pykälän mukaan palveluntarjoajan olisi irtisanottava säästämissopimus, kun palveluntarjoaja on menettänyt toimilupansa mukaisen oikeuden tarjota säästämissopimuksia joko selvitystilaan tai konkurssiin asettamisen johdosta tai sen vuoksi, että Finanssivalvonta on rajoittanut toimiluvan ehtoja tai, jos palveluntarjoaja on ulkomaisen palveluntarjoajan Suomessa oleva sivuliike, kieltänyt tämän toiminnan jatkamisen. Palveluntarjoajan olisi tällöin kehoitettava säästäjää siirtämään säästövarat toiselle palveluntarjoajalle tai va-

kuutuksenantajalle pykälässä tarkemmin säädettävällä tavalla uhalla, että säästövarat suoritetaan säästäjälle mahdollisista vero- tai muista seuraamuksista riippumatta. Jos säästäjä ei tällöin tee uutta säästämissopimusta toisen palveluntarjoajan kanssa 3 momentissa säädettyssä ajassa, säästövarat olisi muutettava rahaksi ja maksettava säästäjälle riippumatta siitä, miten tällaisia suorituksia kohdeltaisiin säästäjän verotuksessa.

14 §. Säästäjän oikeus irtisanoa säästämissopimus. Pykälässä säädettäisiin säästäjän oikeudesta irtisanoa säästämissopimus kesken säästöajan. Sopimus voitaisiin irtisanoa vain, jos säästäjä on tehnyt toisen säästämissopimuksen ja kertyneet säästövarat siirretään suoraan tämän toisen sopimuksen osapuolena olevalle toiselle palveluntarjoajalle tai vakuutuksenantajalle taikka saman palveluntarjoajan kanssa tehdyn toisen sopimuksen alaisuuteen. Oikeus irtisanoa sopimus ja siirtää säästövarat toiselle palveluntarjoajalle tai vakuutuksenantajalle koskisi sekä säästämisajaa että eläkeaikaa, jonka kuluessa säästövarat nostetaan. Säästövarojen siirtämisellä tarkoitettaisiin kaikkien niiden oikeuksien siirtämistä, jotka palveluntarjoajalla tämän lain mukaan on säästövaroihin, kuten käyttöoikeutta säästämisilillä oleviin varoihin ja oikeutta määrätä sijoituskohteista ja vastaanottaa niiden luovuttamisesta ja tuotosta kertyvät maksut. Varat voitaisiin siten siirtää ilman, että ne olisi realisoitava. Pykälän 3 momentin mukaan palveluntarjoajalla olisi kuitenkin oikeus myydä tarvittava määrä sijoituskohteita ennen säästövarojen siirtoa, jos palveluntarjoaja on velvollinen toimittamaan siirrettävistä varoista ennakonpidätyksen. Ehdotetulla momentilla mahdollistettaisiin ennakonpidätyksen tehokas toimittaminen sellaisissa tilanteissa, että varat siirretään sellaisen sopimuksen alaisuuteen, joka ei täytä pitkäaikaissäästämisen erityiselle verokohtelulle verolaisissa asetettuja vaatimuksia. Siitä, milloin palveluntarjoajalla on momentissa tarkoitettu ennakonpidätysvelvollisuus, säädettäisiin verolainsäädännössä.

15 §. Säästämisen keskeyttäminen. Pykälässä säädettäisiin säästämisen keskeyttämisestä. Säästäjällä olisi pykälän mukaan oikeus milloin tahansa keskeyttää maksujen suorittaminen säästämisilille ja jatkaa maksujen

suorittamista halutessaan myöhemmin entisin ehdoin, vaikka sopimuksessa olisi alun perin sovittu siitä, että säästäjä tekee säännöllisiä suorituksia säästämistilille.

16 §. Luovutus- ja panttauskielto. Pykälässä kielletäisiin säästäjää luovuttamasta ja panttaamasta säästövaroja ja säästämissopimukseen perustuvaa oikeutta. Säännös katkaisi sekä säästötilille jo kertyneet varat ja niiden sijoittamiseksi hankitut yksittäiset sijoituskohteet että oikeuden säästövaroihin säästöajan päätyttyä. Luovutusta ja panttausta koskeva sopimus olisi suoraan lain nojalla mitätön.

17 §. Ulosmittaus. Pykälässä säädettäisiin säästövaroihin kohdistuvaa ulosmittausta koskevista rajoituksista vakuutusopimuslaskia vastaavasti. Säästövarat voitaisiin ulosmitata säästövaroihin oikeutetun velasta ainoastaan pykälässä säädetyin edellytyksin. Säästövaroja ei voitaisi ulosmitata säästäjän veloista, jos säästäjä on määrännyt säästövaroihin oikeutetuksi toisen henkilön.

18 §. Takaisinsaanti konkurssipesään. Pykälässä säädettäisiin säästäjän velkojien oikeudesta vaatia säästövaroja maksettavaksi takaisin säästäjän konkurssipesään.

1.2 Vakuutusopimuslaki

13 b §. Vakuutuksenottajan oikeus siirtää eläkevakuutuksen takaisinostoarvo. Pykälässä säädettäisiin eri pitkäaikaissäästämismuotojen yhdenmukaisen kohtelun edistämiseksi vakuutuksenottajan oikeudesta irtisanoa eläkevakuutus pääosin samojen periaatteiden mukaisesti kuin edellä on ehdotettu säästämissopimuksen osalta lukuun ottamatta sopimuksia, joihin ei liity vakuutusturvaa vakuutetun kuoleman varalta. Muiden vakuutusten vakuutuksenottajalla olisi näiden periaatteiden mukainen irtisanomisoikeus, jos siitä ei ole toisin sovittu taikka irtisanomisoikeudesta kokonaan luovuttu. Säästövaroista käytettäisiin pykälässä yhdenmukaisesti lain muun terminologian kanssa lain 13 §:ssä määriteltyä nimitystä takaisinostoarvo siltäkin osin kuin säästövarat eivät ole irtisanotavissa.

Ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaan pykälä koskisi ainoastaan lain voimaantulon jälkeen tehtyjä vakuutusopimuksia.

1.3 Laki luottolaitostoiminnasta

20 §. Luottolaitoksen yksinoikeutta takaisinmaksettavien varojen vastaanottamiseen koskevat poikkeukset. Pykälän 1 momenttia täydennettäisiin selvyyden vuoksi viittauksella ehdotettuun sidottua pitkäaikaissäästämistä koskevaan lakiin. Säännöksellä selvennettäisiin erityisesti lain 168 §:n 1 momentin 1 kohdassa olevan rangaistussäännöksen soveltamisalaa. Säännöksistä seuraa, jos joku muu kuin lainkohdassa mainittu yritys tarjoaa sidottua pitkäaikaissäästämistä, se tulisi rangaistavaksi mainitussa lainkohdassa tarkoitettuna luottolaitosrikoksena.

Samalla pykälää selvennettäisiin ulkomaisien luottolaitosten, sijoituspalveluyritysten, rahastoyhtiöiden ja vakuutusyhtiöiden harjoittaman toiminnan osalta.

105 §. Korvattavat saamiset. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin edellä esitetyn mukaisesti, että ehdotetun sidottua pitkäaikaissäästämistä koskevan lain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettulla säästämistilillä olevat varat jäisivät talletussuojan ulkopuolelle. Momenttia selvennettäisiin lisäksi siten, että talletussuojan ulkopuolelle jäisivät luotto- ja rahoituslaitoksen saamisten lisäksi myös rahastoyhtiöiden saamiset. Säännös on tarpeen, koska rahastoyhtiöt eivät voimassa olevan lain mukaan yksiselitteisesti sisälly lain 13 §:ssä olevaan rahoituslaitokseen määritelmään. Lisäksi momentissa olevia pykäläviittauksia tarkistettaisiin vastaamaan voimassa olevaa lainsäädäntöä.

1.4 Laki sijoituspalveluyrityksistä

52 §. Suojan piiriin kuuluvat. Pykälän 2 momenttia täydennettäisiin selvyyden vuoksi sen johdosta, että edellä ehdotetun sidottua pitkäaikaissäästämistä koskevan lain 5 §:ssä säädettäisiin siitä, että mainitussa laissa tarkoitettulla säästämistilillä olevia varoja ei korvattaisi korvausrahastosta.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010 samanaikaisesti niihin liittyvien verolain muutosten kanssa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**sidotusta pitkäaikaissästämisestä**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan säästämistä koskevaan sopimukseen, jonka ehtojen mukaan säästövarat ovat nostettavissa vasta, kun säästövaroihin oikeutettu saavuttaa määrätyn iän tai kun muu ehdoissa mainittu säästövaroihin oikeutetun elämäntilanteeseen liittyvä erityinen nostoperuste täyttyy (*säästämissopimus*).

Säästämissopimukseen liittyvän sijoituspalvelun tai rahasto-osuuksien tarjoamiseen sovelletaan lisäksi, mitä niistä muualla laissa säädetään.

Tätä laka ei sovelleta vakuutus sopimuslaisa (543/1994) tarkoitettuun vakuutus sopimukseen perustuvaan säästämiseen.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *palveluntarjoajalla* sitä, jolla on 3 §:n 1 momentin nojalla oikeus tarjota säästämissopimusta;
- 2) *säästäjällä* luonnollista henkilöä, joka on tehnyt säästämissopimuksen palveluntarjoajan kanssa;
- 3) *säästämistilillä* talletuspankissa tai ulkomaisen luottolaitoksen Suomessa olevassa sivuliikkeessä olevaa tiliä, jolle säästäjä tekee säästämissopimuksen mukaisesti rahasuorituksia;
- 4) *säästövaroilla* säästäjän säästämistilille tekemiä rahasuorituksia sekä niiden sijoitta-

miseksi hankittuja sijoituskohteita ja niiden sijoittamisesta kertyneitä tuottoja;

5) *säästövaroihin oikeutetulla* säästäjää tai, jos säästämissopimuksessa on niin erikseen sovittu, muuta luonnollista henkilöä, jolla on oikeus saada säästövarat 1 §:ssä tarkoitettun nostoperusteen täytyttyä.

3 §

Oikeus tarjota säästämissopimusta

Oikeus tarjota säästämissopimusta on:

- 1) luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (121/2007) tarkoitettulla talletuspankilla;
 - 2) sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa (922/2007) tarkoitettulla sijoituspalveluyrityksellä;
 - 3) sijoitusrahastolaisissa (48/1999) tarkoitettulla rahastoyhtiöllä ja yhteissijoitusyrityksellä;
 - 4) ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa annetussa laissa (1608/1993) tarkoitettulla ulkomaisella luottolaitoksella;
 - 5) ulkomaisen sijoituspalveluyrityksen oikeudesta tarjota sijoituspalvelua Suomessa annetussa laissa (580/1996) tarkoitettulla ulkomaisella sijoituspalveluyrityksellä;
 - 6) ulkomaisen rahastoyhtiön toiminnasta Suomessa annetussa laissa (225/2004) tarkoitettulla ulkomaisella rahastoyhtiöllä.
- Palveluntarjoaja saa tarjota säästämissopimuksia ilmoitettuaan siitä Finanssivalvonnalle. Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti vähintään kuukautta ennen toiminnan aloittamisesta ja siihen on liitettävä riittävä ja luotettava selvitys toiminnan järjestämisestä. Finanssival-

vonta voi antaa tarkempia määräyksiä ilmoitusvelvollisuuden täyttämisestä.

4 §

Säännösten pakottavuus

Sopimusehto, joka poikkeaa tämän lain säännöksistä säästäjän tai muun säästövaroihin oikeutetun vahingoksi, on mitätön.

5 §

Säästösuoritusten tekeminen ja säästövarojen nostaminen

Palveluntarjoaja saa säästämissopimuksen nojalla vastaanottaa säästäjältä vain rahavaroja. Varat on vastaanotettava säästämissopimuksessa yksilöidylle säästämistilille. Säästövarat voidaan suorittaa säästövaroihin oikeutetulle ainoastaan rahana säästämistililtä 1 §:ssä tarkoitetun nostoperusteen täytyttyä, lukuun ottamatta 11—13 §:ssä säädettyjä tilanteita. Säästämistilille ei saa tehdä säästösuorituksia nostoperusteen täyttymisen jälkeen.

Säästämistiliin sovelletaan, mitä luottolaitostoinnasta annetun lain 10 §:n 3 momentissa säädetään tiliehtojen hyväksymisestä, 135 §:ssä talletusta koskevan sopimuksen tekemisestä ja 138 §:ssä kuittauksesta. Tilille ei saa vastaanottaa muita kuin säästämissopimukseen perustuvia varoja. Tilisopimuksessa on sen lisäksi, mitä mainitussa 135 §:ssä säädetään, sovittava, että

1) tiliä saadaan käyttää ainoastaan säästövarojen vastaanottamiseen säästäjältä, säästövarojen sijoittamisesta johtuvien maksujen suorittamiseen ja vastaanottamiseen ja, jollei 11—14, 17 tai 18 §:stä muuta johdu, niiden takaisin maksamiseen säästövaroihin oikeutetulle 1 §:ssä tarkoitetun nostoperusteen täytyttyä; palveluntarjoaja saa lisäksi veloittaa tililtä säästämissopimuksen mukaiset kulut ja palkkiot;

2) omistusoikeus tilillä oleviin varoihin kuuluu säästövaroihin oikeutetulle, mutta käyttöoikeus tilillä oleviin varoihin on yksinomaan palveluntarjoajalla;

3) tilillä olevilla varoilla ei ole talletussuojaa eikä sijoittajien korvaussuojaa.

Säästämissopimuksen nojalla vastaanotettujen varoihin ei sovelleta, mitä arvopaperimarkkinalain (495/1989) 4 luvun 15 §:ssä ja sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 38 §:ssä säädetään asiakkaan rahavarojen säilyttämisestä.

6 §

Säästövarojen sijoittaminen

Säästövarat on sijoitettava, siltä osin kuin niitä ei ole sovittu jätettäväksi säästämistilille, säästövaroihin oikeutetun nimissä säästämissopimuksessa tarkemmin sovitulla tavalla yhteen tai useampaan seuraavista sijoituskohteista:

1) talletuspankin tai siihen rinnastettavan ulkomaisen luottolaitoksen tarjoama tili;

2) arvopaperimarkkinalain 1 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu arvopaperi, joka on mainitun lain 3 luvussa tarkoitettuna julkisen kaupankäynnin tai mainitun lain 3 a luvussa tarkoitettuna monenkeskisen kaupankäynnin tai niihin rinnastettavan ulkomaisen kaupankäynnin kohteena ja jonka liikkeeseenlaskija on velvollinen noudattamaan mainitun lain 2 luvun tai 3 a luvun 11 §:n mukaista taikka niihin rinnastettavaa tiedonantovelvollisuutta;

3) arvopaperimarkkinalain 2 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettu julkisyhteisön liikkeeseen laskema tai takaama arvopaperi;

4) sijoitusrahastolaissa tarkoitettu rahastosuus sekä mainitun lain 128 ja 129 §:ssä tarkoitettuna yhteissijoitusyrityksen osuus.

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun tiliin sovelletaan, mitä 5 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetään.

Säästövaroja saa sijoittaa johdannaisopimuksiin vain säästövarojen suojaamiseksi kurssi- tai korkovaihteluilta tai muulta sijoituskohteiden arvon alentumiselta.

Palveluntarjoajan on huolehdittava siitä, että säästövarojen sijoittamisesta saadut korot, osingot ja muut tuotot sekä sijoituskohteiden ja niihin liittyvien oikeuksien luovutuksesta ja pääoman takaisinmaksusta kertyvät varat suoritetaan säästämistilille, jollei varoja välittömästi sijoiteta uudelleen. Mitä muualla

laissa säädetään oikeudesta saada tässä pykälässä tarkoitettu sijoituskohteesta todiste, sovelletaan säästövaroihin oikeutetun sijasta palveluntarjoajaan.

Tämän pykälän mukaisesti sijoitettujen säästövarojen säilytykseen, käsittelyyn ja selvitykseen sovelletaan, mitä arvopaperimarkkinalain 4 luvun 14 §:n 1 momentissa säädetään. Säästövaroja ei saa ulosmitata palveluntarjoajan veloista eikä kuitata palveluntarjoajan velkoja vastaan eivätkä ne kuulu palveluntarjoajan konkurssipesään.

7 §

Selonotto- ja tiedonantovelvollisuus ennen sopimuksen tekemistä

Mitä arvopaperimarkkinalain 4 luvun 3 §:n 2 momentissa säädetään arvopaperinvälittäjän velvollisuuksista, sovelletaan vastaavasti tässä laissa tarkoitettuun palveluntarjoajaan ja tässä laissa tarkoitettujen säästövarojen sijoittamiseen. Mitä tässä momentissa säädetään, ei sovelleta sellaiseen säästämissopimukseen, jonka ehtojen mukaan säästövaroja saadaan sijoittaa ainoastaan 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuille pankkitileille, joiden tuotto määräytyy yksinomaan pääoman määrän ja ajan kulumisen perusteella.

Sen lisäksi, mitä muualla säädetään tiedonantovelvollisuuksista, säästäjälle on hyvissä ajoin ennen säästämissopimuksen tekemistä annettava perustiedot palveluntarjoajasta sekä riittävät ja olennaiset tiedot sopimuksesta, jotta säästäjä voi luotettavasti arvioida palveluntarjoajaa, sopimusta ja erityisesti sopimukseen liittyviä riskejä. Tietoja annettaessa tulee kiinnittää huomiota säästämissopimukseen mahdollisesti liittyvien sijoituskohteiden valinnan kannalta olennaisiin seikkoihin, ottaen erityisesti huomioon säästäjän aikaisempi sijoituskokemus, sijoittamisen tavoitteet ja siihen liittyvät riskit.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä tietoja palveluntarjoajan on annettava säästäjälle ennen sopimuksen tekemistä. Finanssivalvonta voi antaa tarkempia määräyksiä tässä momentissa tarkoitettujen tietojen ilmoittamistavasta.

8 §

Tiedonantovelvollisuus sopimussuhteen aikana

Palveluntarjoajan on annettava säästäjälle ja muulle säästövaroihin oikeutetulle vähintään kerran vuodessa tieto säästövaroista ja niiden tuotosta, perityistä kuluista sekä muista sellaisista sopimusta koskevista seikoista, joilla on säästäjälle tai muulle säästövaroihin oikeutetulle ilmeistä merkitystä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä tietoja palveluntarjoajan on annettava säästäjälle ja muulle säästövaroihin oikeutetulle sopimussuhteen aikana. Finanssivalvonta voi antaa lisäksi tarkempia määräyksiä tarkoitettujen tietojen ilmoittamistavasta.

9 §

Vastuu puutteellisista tai virheellisistä tiedoista

Jos palveluntarjoaja tai sen edustaja on säästämissopimusta markkinoitaessa jättänyt säästäjälle antamatta tarpeellisia tietoja säästämissopimuksesta tai antanut hänelle siitä virheellisiä taikka harhaanjohtavia tietoja, säästämissopimuksen katsotaan olevan voimassa sen sisältöisenä kuin säästäjällä oli saamiensa tietojen perusteella ollut aihetta käsittää.

Mitä 1 momentissa säädetään, on vastavasti voimassa, jos säästämissopimuksesta sen voimassaoloaikana on annettu puutteellisia, virheellisiä taikka harhaanjohtavia tietoja, joiden voidaan katsoa vaikuttaneen säästäjän menettelyyn.

10 §

Säästämissopimuksen sisältö

Säästämissopimuksessa on todettava ainakin:

- 1) sopimuksen osapuolet;
- 2) muu säästövaroihin oikeutettu;
- 3) sopimuksen nojalla perittävät maksut ja muut kulut sekä näiden määräytymisperusteet;

4) sijoituskohteet, joihin säästövaroja voidaan sijoittaa, sijoittamisessa noudatettava sijoitusstrategia ja sijoitusten riskitaso;

5) säästämisaika;

6) ajankohta, jona säästöjen takaisinmaksu alkaa, taikka, jos säästövarojen nostoperusteena on muu seikka kuin säästövaroihin oikeutetun ikä tai muu etukäteen tiedossa oleva ajan kulumisen perusteella määräytyvä seikka, muu 1 §:ssä tarkoitettu erityinen nostoperuste;

7) takaisinmaksun suorittamistapa ja erissä suoritettavien maksujen kesto;

8) 14 §:n mukainen säästäjän oikeus irtisanoa sopimus sekä 15 §:n mukainen oikeus keskeyttää säästäminen;

9) sopimukseen liittyvän säästämistilin tarjoaja ja tilinumero

10) tieto siitä, miten sijoitettujen säästövarojen arvo lasketaan 11—13 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa.

Säästämissopimuksesta on käytävä ilmi, että siihen sovelletaan tätä lakia.

11 §

Säästämissopimuksen lakkaaminen säästäjän tai muun varoihin oikeutetun kuoleman johdosta

Säästämissopimus lakkaa säästäjän ja muun säästövaroihin oikeutetun kuollessa.

Oikeus säästövaroihin siirtyy säästäjän kuollessa säästövaroihin oikeutetulle tai, jos säästäjä on säästövaroihin oikeutettu, hänen oikeudenomistajilleen. Muun säästövaroihin oikeutetun kuin säästäjän kuollessa oikeus säästövaroihin siirtyy säästövaroihin oikeutetun oikeudenomistajille.

12 §

Säästämissopimuksen peruuttaminen

Säästäjällä on oikeus peruuttaa säästämissopimus ilmoittamalla siitä palveluntarjoajalle 30 päivän kuluessa sopimuksen tekemisestä taikka siitä päivästä, jona hän on saanut 7 §:ssä tarkoitettut tiedot sekä muut sopimusehdot, jos tiedot ja ehdot toimitetaan sopimuksen tekemisen jälkeen. Jos ilmoitus on tarkoituksenmukaisella tavalla lähetetty,

säästäjä saa vedota ilmoitukseen, vaikka se myöhästyisi, vääristyisi tai ei tulisi perille.

Palveluntarjoajan on viivytyksettä ja viimeistään 30 päivän kuluttua peruuttamisilmoituksen saatuaan palautettava kertyneet säästövarat säästäjälle. Säästövarat on palautettava rahana, jollei palveluntarjoajan ja säästäjän välillä ole toisin sovittu. Jos saapumispäivästä ei voida esittää muuta selvitystä, postitse lähetetyn ilmoituksen katsotaan saapuneen palveluntarjoajalle seitsemäntenä päivänä sen lähettamisestä ja sähköisesti lähetetyn päivänä, jona se on lähetetty.

Tässä pykälässä säädetty peruuttamisoikeus ei koske 14 §:ssä tarkoitettua irtisanomisen yhteydessä tehtävää uutta säästämissopimusta.

13 §

Palveluntarjoajan velvollisuus irtisanoa säästämissopimus

Palveluntarjoaja ei saa irtisanoa säästämissopimusta lukuun ottamatta 2 momentissa tarkoitettuja tapauksia.

Jos palveluntarjoaja on asetettu selvitystilaan tai konkurssiin taikka muuten menettänyt oikeutensa tarjota säästämissopimuksia, palveluntarjoajan, selvitysmiesten tai konkurssipesän on viivytyksettä irtisanottava säästämissopimus ja siirrettävä säästövarat säästäjän ilmoittamalle toiselle palveluntarjoajalle tai vakuutusenantajalle. Irtisanomisilmoitukseen on liitettävä kehoitus ilmoittaa palveluntarjoajalle, selvitysmiehille tai konkurssipesälle tässä laissa tarkoitettu palveluntarjoaja tai vakuutusenantaja, jonka kanssa säästäjä on tehnyt uuden säästämissopimuksen ja jolle säästövarat voidaan siirtää. Irtisanomisilmoituksesta on käytävä ilmi 3 momentissa ilmoituksen tekemiselle säädetty määräaika ja seuraamukset, jos ilmoitusta ei tehdä

Jos palveluntarjoaja, selvitysmiehet tai konkurssipesä ei ole saanut 2 momentissa tarkoitettua säästäjän ilmoitusta uudesta palveluntarjoajasta kolmen kuukauden kuluessa irtisanomisilmoituksen vastaanottamisesta, palveluntarjoajan, selvitysmiesten tai konkurssipesän on viivytyksettä muutettava sääs-

tövarat rahaksi ja suoritettava säästäjälle mahdollisista vero- tai muista seuraamuksista riippumatta. Jos säästövarojen arvo riippuu rahoitusmarkkinoilla tapahtuvista noteerauksista, arvo määräytyy palautettaessa tässä momentissa tarkoitetun määräajan päättymispäivän myyntikurssin mukaisesti, jollei palveluntarjoajan ja säästäjän välillä ole toisin sovittu. Jos irtisanomisilmoituksen vastaanottamispäivästä ei voida esittää muuta selvitystä, postitse lähetetyn ilmoituksen katsotaan saapuneen säästäjälle seitsemäntenä päivänä sen lähettämistä ja sähköisesti lähetetyn päivänä, jona se on lähetetty.

14 §

Säästäjän oikeus irtisanoa säästämissopimus

Säästäjällä on oikeus irtisanoa säästämissopimus, jos hän on tehnyt toisen säästämissopimuksen tai tarkoitukseltaan vastaavan vakuutusopimuksen ja kertyneet säästövarat siirretään suoraan mainitun sopimuksen osapuolena olevalle palveluntarjoajalle tai vakuutusenantajalle.

Säästämissopimus on irtisanottava kirjallisesti. Irtisanomisilmoituksessa on mainittava, mille palveluntarjoajalle tai vakuutusenantajalle varat siirretään. Varat on siirrettävä 30 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta. Varat vastaanotaneen palveluntarjoajan tai vakuutusenantajan on ilmoitettava säästäjälle ja muulle mahdolliselle säästövaroihin oikeutetulle viivytyksettä varojen vastaanottamisesta. Irtisanottu säästämissopimus lakkaa, kun varat on siirretty irtisanomisilmoituksessa mainitulle palveluntarjoajalle tai vakuutusenantajalle. Jos saapumispäivästä ei voida esittää muuta selvitystä, postitse lähetetyn ilmoituksen katsotaan saapuneen palveluntarjoajalle seitsemäntenä päivänä sen lähettämistä ja sähköisesti lähetetyn päivänä, jona se on lähetetty.

Jos palveluntarjoaja on velvollinen toimittamaan ennakonpidätyksen tämän pykälän nojalla siirrettävistä varoista, palveluntarjoajalla on oikeus ennen varojen siirrolle 2 momentissa säädetyn määräajan päättymistä myydä säästövarojen sijoittamiseksi hankittuja sijoituskohteita ennakonpidätyksen toimittamiseksi tarvittava määrä

15 §

Säästämisen keskeyttäminen

Säästäjällä on oikeus milloin tahansa keskeyttää säästämissopimuksen mukaisten suoritusten tekeminen säästämisilille. Sopimus jää tällöin voimaan muilta osin entisin ehdoin.

16 §

Luovutus- ja panttauskielto

Säästäjällä ja muulla säästövaroihin oikeutetulla ei ole oikeutta luovuttaa eikä pantata säästövaroja eikä säästämissopimukseen perustuvaa oikeutta. Tämän pykälän vastainen sopimus tai sitoumus on mitätön.

17 §

Ulosmittaus

Säästövaroja ei saa ulosmitata säästäjän eikä muun säästövaroihin oikeutetun velasta, jos

1) sopimuksen tekemisestä on ulosmittausta toimitettaessa kulunut vähintään viisi vuotta;

2) säästämisajaksi on sovittu vähintään kymmenen vuotta; ja

3) säästämisilille ei ole minään vuonna tehty maksusuorituksia enemmän kuin viidennes niiden suoritusten yhteenlasketusta määrästä, joka olisi ollut suoritettava, jos suoritukset olisi sopimusta tehtäessä tasaisesti jaettu kymmenelle vuodelle; maksun korotusta, joka johtuu sovitusta kustannusten kehitystä kuvaavasta indeksin muutoksesta, ei oteta huomioon.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta toimitettaessa ulosmittausta elatuksesta, joka on maksettava puolisolle tai lapselle.

18 §

Takaisinsaanti konkurssipesään

Jos säästäjä asetetaan konkurssiin ja hänen havaitaan myöhemmin kuin kolme vuotta ennen takaisinsaannista konkurssipesään an-

netun lain (758/1991) 2 §:ssä tarkoitettua määräpäivää tehneen säästämistilille suorituksia, jotka silloin kuin ne suoritettiin, eivät olleet kohtuullisessa suhteessa hänen oloihinsa ja varoihinsa, konkurssipesällä on oikeus vaatia palveluntarjoajalta takaisin, mitä siten on liikaa suoritettu, jos säästövarojen arvo siihen riittää. Jollei säästäjä ole antanut tähän suostumustaan, konkurssipesä on velvollinen, puhevallan menettämisen uhalla, nostamaan kanteen säästäjää vastaan. Kanteeseen sovelletaan, mitä takaisinsaannista konkurs-

sipesään annetun lain 23—25 §:ssä säädetään.

19 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

2.

Laki**vakuutusopimuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 28 päivänä kesäkuuta 1994 annettuun vakuutusopimuslakiin (543/1994) uusi
13 b § seuraavasti:

13 b §

*Vakuutuksenottajan oikeus siirtää eläkeva-
kuutuksen takaisinostoarvo*

Irtisanoessaan eläkevakuutuksen vakuutuksenottajalla on oikeus saada takaisinostoarvo siirretyksi ottamaansa toiseen eläkevakuutukseen tai sidotusta pitkäaikaissästämisestä annetun lain mukaiselle säästämistilille. Vakuutusehdoissa voidaan kuitenkin määrätä, ettei siirto-oikeutta ole, jos vakuutukseen ei ole liitetty kuolemanvaraturvaa.

Irtisanomisilmoituksessa on mainittava, mille vakuutuksenantajalle tai säästämissopimuksen palveluntarjoajalle takaisinostoar-

vo siirretään. Vakuutuksenantajan on siirrettävä varat 30 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta. Varat vastaanottaneen vakuutuksenantajan tai palveluntarjoajan on viivytyksettä ilmoitettava vakuutuksenottajalle varojen vastaanottamisesta. Poiketen siitä, mitä 12 §:ssä säädetään, irtisanottu eläkevakuutus päättyy, kun varat on siirretty.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

Sopimukseen, joka on tehty ennen lain voimaantuloa, sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki**luottolaitostoiminnasta annetun lain 20 ja 105 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan luottolaitostoiminnasta 9 päivänä helmikuuta 2007 annetun lain (121/2007) 20 §:n 1 momentti ja 105 §:n 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 20 §:n 1 momentti laissa 929/2007, seuraavasti:

20 §

Luottolaitoksen yksinoikeutta takaisinmaksuttavien varojen vastaanottamiseen koskevat poikkeukset

Mitä 19 §:ssä säädetään, ei rajoita Suomen Pankin oikeutta ottaa vastaan takaisinmaksuttavia varoja yleisöltä, rahastoyhtiön oikeutta harjoittaa sijoitusrahastolaissa (48/1999) tarkoitettua sijoitusrahastotoimintaa, sijoituspalveluyrityksen ja rahastoyhtiön oikeutta tarjota sidotusta pitkäaikaissäästämisestä annetussa laissa (/) tarkoitettuja säästämissopimuksia eikä vakuutuslaitoksen oikeutta harjoittaa vakuutusyhtiölaissa tarkoitettua vakuutusliikettä. Mitä 19 §:ssä säädetään, ei myöskään rajoita sellaisten maksuvälineiden myyntiä, jotka eivät ole sähköistä rahaa. Ulkomaisen luottolaitoksen, sijoituspalveluyrityksen, rahastoyhtiön ja vakuutusyhtiön oikeudesta tarjota Suomessa toimilupaansa sisältäviä palveluja säädetään erikseen.

105 §

Korvattavat saamiset

Talletussuojarahasto ei kuitenkaan korvaa toisen luotto- tai rahoituslaitoksen tai rahastoyhtiön saamia eikä talletuspankin 45—48 §:ssä tarkoitettuihin omiin varoihin luettavia eriä. Rahasto ei myöskään korvaa saamia, jotka perustuvat rikoslain (39/1889) 32 luvussa tarkoitettulla rikoksella saatuihin varoihin. Jos edellä mainittua rikosta koskeva esitutkinta tai oikeudenkäynti on vireillä, talletussuojarahasto voi lykätä korvauksen maksamista tuomioistuimen lainvoimaiseen päätökseen asti. Rahasto ei myöskään korvaa sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 38 §:ssä tarkoitettulla asiakasvarojen tilillä, eikä sidotusta pitkäaikaissäästämisestä annetun lain (/) 2 §:n 3 kohdassa tarkoitettulla säästämistilillä olevia varoja.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

4.

Laki**sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 52 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sijoituspalveluyrityksistä 26 päivänä lokakuuta 2007 annetun lain (922/2007)
52 §:n 2 momentti seuraavasti:

52 §

Suojan piiriin kuuluvat

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, suojan piiriin eivät kuulu arvopaperimarkkinalain 1 luvun 4 §:n 4 momentissa tarkoitettujen ammattimaisten asiakkaiden saamiset, sidotusta pitkäaikaissäästämisestä annetun lain (/) 2 §:n 3 kohdassa tarkoi-

tetulla säästämistilillä olevat varat eivätkä sellaisen sijoittajan, joka on aiheuttanut sijoituspalveluyrityksen taloudelliset vaikeudet, hyötynyt niistä tai vaikeuttanut niitä, saamiset.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

Helsingissä 18 päivänä syyskuuta 2009

Tasavallan Presidentti**TARJA HALONEN**

Hallinto- ja kuntaministeri *Mari Kiviniemi*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

2.

Laki

vakuutusopimuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 28 päivänä kesäkuuta 1994 annettuun vakuutusopimuslakiin (543/1994) uusi
13 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 b §

Vakuutuksenottajan oikeus siirtää eläkevakuutuksen takaisinostoarvo

Irtisanoessaan eläkevakuutuksen vakuutuksenottajalla on oikeus saada takaisinostoarvo siirretyksi ottamaansa toiseen eläkevakuutukseen tai sidotusta pitkäaikaissäästämisestä annetun lain mukaiselle säästämisstilille. Vaakuutusehdoissa voidaan kuitenkin määrätä, ettei siirto-oikeutta ole, jos vakuutukseen ei ole liitetty kuolemanvaraturvaa.

Irtisanomisilmoituksessa on mainittava, mille vakuutuksenantajalle tai säästämissopimuksen palveluntarjoajalle takaisinostoarvo siirretään. Vakuutuksenantajan on siirrettävä varat 30 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta. Varat vastaanottaneen vakuutuksenantajan tai palveluntarjoajan on viivytyksettä ilmoitettava vakuutuksenottajalle varojen vastaanottamisesta. Poiketen siitä, mitä 12 §:ssä säädetään, irtisanottu eläke-vakuutus päättyy, kun varat on siirretty.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20*

Sopimukseen, joka on tehty ennen lain voimaantuloa, sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki**luottolaitostoiminnasta annetun lain 20 ja 105 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan luottolaitostoiminnasta 9 päivänä helmikuuta 2007 annetun lain (121/2007) 20 §:n 1 momentti ja 105 §:n 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 20 §:n 1 momentti laissa 929/2007, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

20 §

20 §

Luottolaitoksen yksinoikeutta takaisinmaksuttavien varojen vastaanottamiseen koskevat poikkeukset

Luottolaitoksen yksinoikeutta takaisinmaksuttavien varojen vastaanottamiseen koskevat poikkeukset

Mitä 19 §:ssä säädetään, ei rajoita Suomen Pankin oikeutta ottaa vastaan takaisinmaksuttavia varoja yleisöltä, rahastoyhtiön oikeutta harjoittaa sijoitusrahastolaissa (48/1999) tarkoitettua sijoitusrahastotoimintaa eikä vakuutuslaitoksen oikeutta harjoittaa vakuutusyhtiölaissa tarkoitettua vakuutusliikettä. Mitä 19 §:ssä säädetään, ei myöskään rajoita sellaisten maksuvälineiden myyntiä, jotka eivät ole sähköistä rahaa.

Mitä 19 §:ssä säädetään, ei rajoita Suomen Pankin oikeutta ottaa vastaan takaisinmaksuttavia varoja yleisöltä, rahastoyhtiön oikeutta harjoittaa sijoitusrahastolaissa (48/1999) tarkoitettua sijoitusrahastotoimintaa, *sijoituspalveluyrityksen ja rahastoyhtiön oikeutta tarjota sidotusta pitkäaikaisäästämisestä an-netussa laissa (/) tarkoitettuja säästämissopimuksia* eikä vakuutuslaitoksen oikeutta harjoittaa vakuutusyhtiölaissa tarkoitettua vakuutusliikettä. Mitä 19 §:ssä säädetään, ei myöskään rajoita sellaisten maksuvälineiden myyntiä, jotka eivät ole sähköistä rahaa. *Ulkomaisen luottolaitoksen, sijoituspalveluyrityksen, rahastoyhtiön ja vakuutusyhtiön oikeudesta tarjota Suomessa toimilupaansa sisältyviä palveluja säädetään erikseen.*

105 §

105 §

Korvattavat saamiset

Korvattavat saamiset

Talletussuojarahasto ei kuitenkaan korvaa

Talletussuojarahasto ei kuitenkaan korvaa

toisen luotto- tai rahoituslaitoksen saamia eikä talletuspankin 45—48 §:ssä tarkoitettuihin omiin varoihin luettavia eriä. Rahasto ei myöskään korvaa saamia, jotka perustuvat rikoslain 32 luvussa tarkoitettulla rikoksella saatuihin varoihin. Jos edellä mainittua rikosta koskeva esitutkinta tai oikeudenkäynti on vireillä, talletussuojarahasto voi lykätä korvauksen maksamista tuomioistuimen lainvoimaiseen päätökseen asti. Rahasto ei myöskään korvaa arvopaperimarkkina- laissa tarkoitettua arvopaperinvälittäjän nimissä olevalla arvopaperimarkkinalain 4 luvun 5 a §:n 1 momentissa tarkoitettulla asiakasvarojen tilillä olevia saamia.

toisen luotto- tai rahoituslaitoksen tai rahastoyhtiön saamia eikä talletuspankin 45—48 §:ssä tarkoitettuihin omiin varoihin luettavia eriä. Rahasto ei myöskään korvaa saamia, jotka perustuvat rikoslain (39/1889) 32 luvussa tarkoitettulla rikoksella saatuihin varoihin. Jos edellä mainittua rikosta koskeva esitutkinta tai oikeudenkäynti on vireillä, talletussuojarahasto voi lykätä korvauksen maksamista tuomioistuimen lainvoimaiseen päätökseen asti. Rahasto ei myöskään korvaa sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 38 §:ssä tarkoitettulla asiakasvarojen tilillä, eikä sidotusta pitkäaikaissäätämisestä annetun lain (/) 2 §:n 3 kohdassa tarkoitettulla säästämistilillä olevia varoja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 52 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan sijoituspalveluyrityksistä 26 päivänä lokakuuta 2007 annetun lain (922/2007) 52 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

52 §

52 §

Suojan piiriin kuuluvat

Suojan piiriin kuuluvat

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, suojan piiriin eivät kuulu arvopaperimarkkinalain 1 luvun 4 §:n 4 momentissa tarkoitettujen ammattimaisten asiakkaiden saamiset eivätkä sellaisen sijoittajan, joka on aiheuttanut sijoituspalveluyrityksen taloudelliset vaikeudet, hyötynyt niistä tai vaikeuttanut niitä, saamiset.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, suojan piiriin eivät kuulu arvopaperimarkkinalain 1 luvun 4 §:n 4 momentissa tarkoitettujen ammattimaisten asiakkaiden saamiset, sidotusta pitkäaikaissäätämisestä annetun lain (/) 2 §:n 3 kohdassa tarkoitettulla säästämistilillä olevat varat eivätkä sellaisen sijoittajan, joka on aiheuttanut sijoitus-

tuspalveluyrityksen taloudelliset vaikeudet,
hyötynyt niistä tai vaikeuttanut niitä, saami-
set.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .
